

คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนวัดช้างเผือก

สารนิพนธ์
ของ
อร่าม เสือเดช

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2549

คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนวัดช้างเผือก

บทคัดย่อ
ของ
อร่าม เสือเดช

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2549

อร่าม เสือเดช. (2549). *คู่มือ การดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์.

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำและประเมินคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก สำหรับครูอาจารย์สามารถใช้เป็นคู่มือครูในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และผู้บริหารใช้เป็นคู่มือในการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา คู่มือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากสภาพจริงโรงเรียนวัดช้างเผือก ขั้นตอนที่ 2 กำหนดโครงสร้างและรูปแบบของคู่มือโดยอาศัยข้อมูลนี้ศึกษามา ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงคู่มือ โดยนำร่างของคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญ 4 คน และอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วนำไปจัดทำคู่มือ ขั้นตอนที่ 4 ทดสอบคู่มือ ทำการทดสอบคุณภาพของคู่มือโดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ 4 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 5 คน และครูปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 10 คน รวม 19 คน ประเมินความเหมาะสมทั้งเนื้อหา ภาษาและการนำไปใช้ ขั้นตอนที่ 5 จัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์ โดยปรับปรุงแก้ไขคู่มือที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว และจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

การศึกษามีผลสรุปได้ดังนี้

1. ได้คู่มือ การดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก ซึ่งมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา 4) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 5) การส่งต่อ 6) การประเมินทบทวน

2. การประเมินความเหมาะสมของคู่มือพบว่า ความถูกต้องทั้งด้านเนื้อหา ภาษาและขั้นตอนการนำไปใช้มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$)

A MANUAL ON THE STUDENT PROCESS IN THE SUPPORTING
SYSTEM FOR WATCHANGPERK SCHOOL TEACHERS

AN ABSTRACT
BY
ARAM SUADECH

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University

May 2006

Aram Suadech. (2006). *A Manual on the Student Process in the Supporting System for Watchangperk School Teachers*. Master's Project, M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakarinwirot University.
Project Advisor: Asst. Prof. Dr. Puongrat Kesonpat.

The purpose of this study were to create and evaluate a manual on the student process in the supporting system for Watchangperk School. It was intended to be a manual for Watchangperk school teachers in implementing the system and for the school principal to supervise, monitor, and develop the student supporting system of the school. The study was conducted step by step as follows. Step 1, studying and collecting data from textbooks, manuals and related literature as well as studying the real situation in the school. Step 2, creating the topic outline and format of the manual based on the collected information. Step 3, improving the manual through 4 experts' examinations. After having the project advisor's consent, the manual was developed until complete. Step 4, field-testing the manual quality through 19 experts' evaluation of the appropriateness of the content and wording. The experts consisted 4 academics, 5 school principal and 10 school teachers working in the field of student supporting system. Step 5, making the final complete version of the manual after improving it according to the examination evaluation and feedback.

This study yielded the following results.

1. A manual on the student process in the supporting system for Watchangperk School. Its content comprised 6 stages: 1) Individual reference, 2) Analysis learner, 3) Prevention and correcting, 4) Encouragement and development, 5) Sending, and 6) Revision.

2. The manual, according to the experts' evaluation, was appropriate in terms of its accurate content organization, wording and application stages at the highest level ($\bar{X} = 4.62$).

คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนวัดช้างเผือก

สารนิพนธ์
ของ
อร่าม เสือเดช

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2549
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อ เสนอแนะ จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ศึกษาขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ คณะกรรมการพิจารณาโครงการสาร นิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำคู่มือ

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ จึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้ศึกษา ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำคู่มือ ตรวจสอบเนื้อหาสาระ ตลอดจนประเมิน ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของคู่มือ จนทำให้คู่มือเสร็จสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ จึง ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

คุณค่า และประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขออุทิศแก่บิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาอบรมสั่งสอนด้วยดีตลอดมา ตลอดจนสมาชิกทุกคนในครอบครัว ของผู้ศึกษาที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือ จนทำให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี

อร่าม เสือเดช

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมา.....	1
วัตถุประสงค์.....	5
ขอบเขตในการจัดทำคู่มือ.....	5
ประโยชน์ของการจัดทำคู่มือ.....	5
นิยามศัพท์.....	5
2 บรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
การดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	8
ความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	9
ความหมายของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	10
วัตถุประสงค์ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	11
ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน.....	13
ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	13
ความหมายของระบบ.....	14
การบริหารจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	16
การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	23
การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก.....	29
คู่มือ.....	43
ความหมายของคู่มือ.....	43
ประเภทคู่มือ.....	44
องค์ประกอบของคู่มือ.....	46
ลักษณะที่ดีของคู่มือ.....	50
ประโยชน์ของคู่มือ.....	53
คู่มือการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง.....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55

สารบัญ

บทที่	หน้า
3 ขั้นตอนและวิธีการทำคู่มือ.....	60
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางในการจัดทำคู่มือ.....	60
ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการดำเนินการจัดทำคู่มือ.....	60
ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือ.....	61
ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ.....	61
ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการจัดทำคู่มือ.....	63
ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์.....	65
4 คู่มือการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก...	66
คำแนะนำการใช้คู่มือ.....	70
การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	72
ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล.....	72
กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน.....	72
การประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ).....	75
ระเบียบสะสม.....	87
ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน.....	95
ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา.....	100
ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน.....	104
กิจกรรมโฮมรูม.....	104
การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน.....	110
การจัดกิจกรรมส่งเสริมการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.....	113
โครงการโรงเรียนสีขาว.....	114
โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ.....	116
โครงการบันทึกความดี.....	119
ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ.....	128
ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน.....	132
5 สรุปผลการจัดทำคู่มือ.....	144
บรรณานุกรม.....	145

สารบัญ

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	150
ภาคผนวก ก.	151
ภาคผนวก ข.	153
ภาคผนวก ค.	156
ประวัติย่อผู้ทำวิจัย.....	158

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. การออกแบบ Flowchart.....	25
2. การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	27
3. การวิเคราะห์เกณฑ์ชี้วัดจาก Flowchart ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	28

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข บุคคลจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 กล่าวว่า คนไทยจะต้องได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งความรู้ คุณธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และหมวด 4 มาตรา 22 มีสาระสำคัญในการกำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นให้การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความสุข บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน (กรมสุขภาพจิต. 2546 : 1)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลาง ที่ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีจุดหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยได้กำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดนตรี กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ พร้อมทั้งกำหนดให้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม สร้างเสริมศีลธรรม คุณธรรมและ จริยธรรม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกื้อกูลการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และการเข้าร่วมกิจกรรม ที่เหมาะสม อย่างมีความสุขด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ

การที่เยาวชนไทยจะได้รับการพัฒนา ให้เป็นบุคคลที่เก่ง ดี มีสุข ได้นั้นจะต้องเกิดจากการจัดกิจกรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของเด็ก เป็นรายบุคคลได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ ชาตรี สาราญ (2543 : 58) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน จะต้องให้มีการสอดแทรกกิจกรรมเพื่อการก้าวสู่ความเป็นมนุษย์ของสังคมมากกว่าก้าวสู่ภาควิชาการด้านหนังสือ และ เกษม วัฒนชัย (2545 : 17) กล่าวว่า งานพัฒนา

นักเรียนถือว่าเป็นงานหลัก ต้องอยู่ตรงการออกแบบระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่สถานศึกษาจะต้องทำรายละเอียดไว้นอกเหนือจากสาระของหลักสูตรในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ซึ่งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่มุ่งพัฒนาองค์รวมของความเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีคุณภาพ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม โดยออกแบบระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคือ “คน” โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต นอกจากนี้จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพโดยตรงแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงกลไกและสภาพแวดล้อม ที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพื่อเตรียมคนให้มีคุณลักษณะ รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ นั่นคือ จะต้องให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามมาตรา 22

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษา ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้การดำเนินการ คือเรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่พึงงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การพัฒนานักเรียนให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกันเป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนา

นักเรียนให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะบุคลากร ครู ทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งามงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

บทบาทของครูที่กล่าวมานั้นคงมิใช่เรื่องใหม่ เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอและได้ดำเนินการมานานแล้วนับตั้งแต่อดีตจนได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคลแต่เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยโดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิค วิธีการ หรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือสังคมซึ่งในการปฏิรูปวิชาชีพครู ซึ่งเป็นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพ และมาตรฐานวิชาชีพ ตามการประกันคุณภาพการศึกษาด้านปัจจัย คือ ครูที่ระบุในมาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนานักเรียน คือ การมีความรัก เอื้ออาทร เอาใจใส่ ดูแลผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ การมีมนุษยสัมพันธ์ และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของผู้เรียน แสดงให้เห็นว่า ครู ต้องพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ คือ นอกจากจะทำหน้าที่ครูผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ทั้ง ดี เก่ง มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต คือนักเรียน ในการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 4 ที่มุ่งให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา มาตรฐานที่ 6 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ และมีบุคลิกที่ดี มาตรฐานที่ 7 มีสุขนิสัยสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด ให้โทษ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานดังกล่าวได้ โดยผ่านกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 1 ที่ให้โรงเรียนมีการบริหารและการจัดการอย่างเป็นระบบ มาตรฐานที่ 4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มาตรฐานที่ 7 ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดและพัฒนาการศึกษา ดังนั้น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินการเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัยด้านผลผลิตและด้านกระบวนการ (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 21-24)

โรงเรียนวัดช้างเผือก จึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จโดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงานที่สำคัญโดยถือหลักว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้

เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยัดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือ ทั้งด้านการป้องกัน แก้ปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

ดังนั้น ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนวัดช้างเผือก มีการบริหารจัดการตามระบบของโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยได้เข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนาระบบการเรียนรู้ ซึ่งมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั่วประเทศจำนวน 216 โรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการตามระบบ ซึ่งประกอบด้วยระบบหลัก 3 ระบบ ได้แก่ ระบบการเรียนรู้ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และระบบสนับสนุน 7 ระบบ ได้แก่ ระบบนำองค์กร ระบบบริหารจัดการ ระบบพัฒนาบุคลากร ระบบการดูแลคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพครู ระบบชุมชนสัมพันธ์ ระบบยุทธศาสตร์ และระบบสารสนเทศ ในการบริหารงานโรงเรียนตามระบบปฏิบัติงานทั้ง 10 ระบบ จะส่งผลสู่ความสำเร็จของโรงเรียน และรองรับการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาได้ครบทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ (สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบการเรียนรู้. 2546 : 2)

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 2547 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้มีนโยบายให้โรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (เดิม) ดำเนินการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงทำให้โรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงครามในปัจจุบันทุกโรงเรียนจำเป็นต้องศึกษาวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นระบบที่โรงเรียนประถมศึกษาหลาย ๆ โรงเรียนไม่มีการดำเนินงานมาก่อน และจากการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานของโรงเรียนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นระบบหลักที่สำคัญของโรงเรียนระบบหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คณะครูทุกคนของโรงเรียนวัดช้างเผือก ต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนั้นในการปฏิบัติงานอาจเป็นเรื่องใหม่สำหรับครูและผู้เกี่ยวข้องหลาย ๆ กลุ่มที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ตามโครงการกิจกรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ครูภายในโรงเรียน และเป็นประโยชน์ต่อครูในการวางแผนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นแนวทางให้ผู้บริหาร หัวหน้าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมตามระบบในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนอกจากนั้นผู้บริหารยังใช้เป็นคู่มือเพื่อนิเทศ ติดตาม และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ส่วนผู้ปกครองยังใช้เป็นคู่มือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในปกครองของตน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือและมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนและโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก
2. เพื่อประเมินคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขอบเขตในการจัดทำคู่มือ

การจัดทำคู่มือฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนใช้คู่มือในการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีขอบเขตประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและการแก้ไข การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การส่งต่อและการประเมินทบทวน

ประโยชน์ของการจัดทำคู่มือ

1. ครูอาจารย์โรงเรียนวัดช้างเผือก สามารถใช้เป็นคู่มือครูในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ผู้บริหารใช้เป็นคู่มือเพื่อนิเทศ ติดตาม และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

นิยามศัพท์

1. คู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้ใช้ โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้เข้าใจและสามารถดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบในโรงเรียน ที่โรงเรียนจะต้องวิเคราะห์และออกแบบเพื่อให้เชื่อมโยงกับมาตรฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนที่มีความถนัดและความสนใจพิเศษได้รับการส่งเสริมศักยภาพและความเป็นเลิศจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและองค์กรชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้
 - 2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนที่จะช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง
 - 2.2 การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนโดยพิจารณาตามเกณฑ์ที่คณะครู อาจารย์ในโรงเรียนได้ประชุมตกลงกันไว้ เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน โดยกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของ

พฤติกรรมเท่าใดจึงจะจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา เพื่อจัดแยกนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา

2.3 การป้องกันและแก้ไขปัญา หมายถึง การจัดทำมาตรการช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดกิจกรรมสำหรับการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญา

2.4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มคัดกรอง ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา หรือกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ และมีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ

2.5 การส่งต่อ หมายถึง การที่ปัญหาของนักเรียนมีความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว

2.6 การประเมินทบทวน หมายถึง กระบวนการวางแผนการประเมินที่เป็นระบบ กำหนดขั้นตอน วิธีการ เครื่องมือที่มีมาตรฐาน เป็นการประเมินระบบทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ระหว่างผู้ประเมินและผู้รับการประเมินอย่างกัลยาณมิตร

3. คู่มือครูการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง คู่มือที่ผู้ศึกษาจัดทำขึ้นที่มีขั้นตอน วิธีการมาตรฐานและวิธีบันทึกที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของครูในโรงเรียนวัดช้างเผือก ใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายในโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นคู่มือเพื่อนิเทศ ติดตามการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนวัดช้างเผือก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้จัดทำ
ได้รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดทำคู่มือให้บรรลุวัตถุประสงค์
โดยแยกการนำเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- 1.1 ความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.2 ความหมายของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.3 วัตถุประสงค์ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.4 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- 2.1 ความหมายของระบบ
- 2.2 การบริหารจัดการการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.3 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.4 การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก
- 2.5 ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - (2) การคัดกรองนักเรียน
 - (3) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา
 - (4) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน
 - (5) การส่งต่อ
 - (6) การประเมินทบทวน

3. คู่มือ

- 3.1 ความหมายของคู่มือ
- 3.2 ประเภทของคู่มือ
- 3.3 องค์ประกอบของคู่มือ
- 3.4 ลักษณะที่ดีของคู่มือ
- 3.5 ประโยชน์ของการทำคู่มือ

4. คู่มือการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้การดำเนินการ คือเรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้น การดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นประเด็นสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการ ป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน เพื่อให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิตรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง และสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความสุขบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน (กรมสุขภาพจิต. 2546 : 1)

สภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันอันเกี่ยวข้องกับนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชน มีมากมาย เช่น ภัยสารเสพติด ความล้มเหลวทางการเรียน ภัยทางเพศ การใช้ความรุนแรงและการกลั่นแกล้งรังแก อุบัติภัยบนท้องถนน หรือในโรงเรียน เหล่านี้ล้วนเป็นสภาวะวิกฤติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งสิ้น

ปัจจัยเสี่ยงหรือเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุหรือตัวกระตุ้นให้เกิดปัญหา ประกอบด้วย

1. ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน ได้แก่ การที่นักเรียนมีทักษะการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสม ขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง ไม่กล้าแสดงออก ขาดทักษะในการปฏิเสธเพื่อน มีความเชื่อมั่นในตนเองและความนับถือตนเองต่ำ มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ มีเจตคติที่ไม่เหมาะสม หรือโน้มเอียงที่จะชอบเสี่ยง/ทดลองใช้ยา ความรุนแรง ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่สังคมส่วนใหญ่ยึดถือ มีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในวัยเด็ก เช่น การต่อต้านสังคม พุดบด ก้าวร้าว ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับครูและโรงเรียน

2. ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวของนักเรียนมีความขัดแย้งและความรุนแรง ขาดความเป็นปึกแผ่น ครอบครัวแปลกแยกหรือแยกตัวจากสังคม การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม มีความคาดหวังในตัวเด็กเกินความเป็นจริง โดยไม่คำนึงถึงศักยภาพและวัยของเด็ก

3. ปัจจัยเสี่ยงด้านโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่แก่นักเรียนอย่างจริงจัง และไม่สร้างสัมพันธภาพที่เหนียวแน่นระหว่างครูกับนักเรียน และผู้ปกครอง/ชุมชน หย่อนประสิทธิภาพ

ในการบริหารจัดการนักเรียนทั้งในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการพฤติกรรม ขาดการใช้กฎ ระเบียบ วินัยที่เหมาะสม เลือกปฏิบัติ หรือไม่มีมาตรฐานการปฏิบัติที่แน่นอน

4. ปัจจัยเสี่ยงด้านกลุ่มเพื่อน ได้แก่ การคบเพื่อนที่เกรง อันธพาล เสเพล การคบเพื่อนที่เจตคติโน้มเอียงในทางก้าวร้าว ชอบเสี่ยงภัย ชอบมั่วสุม เบี่ยงเบนทางเพศ การได้รับแรงกดดัน บีบบังคับ ข่มขู่ ไม่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

5. ปัจจัยเสี่ยงด้านชุมชนและสังคม ได้แก่ การไร้ระเบียบแบบแผนในชุมชน ชุมชนอ่อนแอ ขาดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและสังคม ต่างคนต่างอยู่ ขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ชุมชนมีเจตคติโน้มเอียงต่อการยอมรับค่านิยมในการเสพสิ่งเสเพลติดมอมเมาการใช้ความรุนแรง ละเลยไม่ให้ความสำคัญเอาใจใส่ดูแลส่งเสริมเด็กและเยาวชน มีที่ทำต่อเยาวชนโดยเฉพาะวัยรุ่นในลักษณะที่ปฏิเสธต่อต้าน ไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่แสดงออก

ปัจจัยเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ มีผลกระทบซึ่งกันและกันและเป็นปัจจัยสู่ภาวะวิกฤติได้ หากไม่มีระบบการป้องกัน ส่งเสริม หรือจัดเงื่อนไขที่จะส่งผลที่ไม่พึงปรารถนาต่อตัวนักเรียนและสังคมโดยรวม

1.1 ความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบ ล้วนก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวไม่เหมาะสมที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งก่อให้เกิดสภาวะวิกฤติทางสังคม

ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมในลักษณะองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขและมีคุณค่า กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้นตั้งแต่ปี 2543 ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในสถานศึกษาที่ดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง ดังนั้น ทุกสถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียนและแก้วิกฤติสังคม จึงควรนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองโดยมุ่งหวังให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนร่วมมือกันดำเนินงาน และที่สำคัญที่สุด คือบทบาทของครูที่ปรึกษาที่ต้องเอาใจใส่ดูแลนักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ เพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือส่งเสริมภูมิคุ้มกัน การป้องกันมิให้เกิดปัญหา การ

ส่งเสริมการพัฒนาตามศักยภาพ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินการดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2544)

1. มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกันเนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในเชิงการป้องกัน การแก้ปัญหา หรือการส่งเสริมสนับสนุน จึงจำเป็นต้องยึดประโยชน์สูงสุดอันพึงเกิดต่อนักเรียนเป็นสำคัญ

2. ความสำเร็จของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งการ “ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมพัฒนา” ของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งบุคลากรของโรงเรียนทุกคน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข ดังนี้

- 1) นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
- 2) สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
- 3) นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรมจริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค
- 4) นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพโดยรอบด้าน
- 5) ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจัง ด้วยความเอื้ออาทร

1.2 ความหมายของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2544 : 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง วิธีดำเนินงานในการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีรูปแบบและขั้นตอนอย่างชัดเจนสามารถปฏิบัติได้

กรมสามัญศึกษา (2544 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนจากโรงเรียน

กรมวิชาการ (2545 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองมีแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง รวมทั้งครูได้รู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมและป้องกันปัญหาของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มปกติหรือกลุ่มพิเศษ

มันทนา เฟิงหนู : และรังสรรค์ เฟิงหนู (2545 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้ง

ภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริมการพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

จากความหมายของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมายถึง การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งหลาย

1.3 วัตถุประสงค์ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานทุกอย่างจำเป็นต้องมีแนวทางวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อเป็นการวางกรอบในการทำงานให้อยู่ในขอบเขตที่ต้องการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 66) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

ดำรง ประเสริฐกุล (2542 : 23) ได้ให้วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ทนต่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
3. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ
4. เพื่อให้นักเรียนมีค่านิยม มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ
6. เพื่อให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเอง
7. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้จักดูแลสุขภาพตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ

สมภพ เจริญนท (2542 : 7-8) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกตามความถนัด ความสนใจ ความสามารถพิเศษ
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างอย่างมีคุณประโยชน์และมีเพื่อนมากขึ้น
3. เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีตามกระบวนการประชาธิปไตย

4. เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานร่วมกันและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
5. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อส่วนรวม
6. เพื่อปลูกฝังค่านิยมหรือคุณธรรมอันดีงามให้แก่นักเรียน
7. เพื่อฝึกให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักการควบคุมตนเองและเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ในสังคม

8. เพื่อส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ
9. เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด
10. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบและเคารพผู้อื่น
11. เพื่อปลูกฝังและรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ
12. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
13. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
14. เพื่อส่งเสริมให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ
15. เพื่อส่งเสริมให้มีจิตสำนึกในด้านสิทธิมนุษยชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3) ได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ทั้งวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
2. ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง
3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และประกอบสัมมาชีพ
4. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้างศีลธรรมจริยธรรม

5. ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

จากความคิดเห็นของนักวิชาการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่าการจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้
2. เพื่อส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของนักเรียน

1.4 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะประสบผลสำเร็จได้เมื่อบุคลากรทุกคนในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องตระหนักในความสำคัญของการทำงานอย่างมีระบบ การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 6)

1) ทีมนำและทีมประสาน อันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้หัวหน้างานต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2) ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3) คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคนต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4) ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน

5) การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องจิตวิทยาการแนะแนวและการให้การศึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

6) ผู้ปกครองและเครือข่ายควรร่วมพัฒนาในทุกส่วนของสังคม มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเยาวชนในเชิงบูรณาการอย่างเข้มแข็ง จริงจัง

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานเป็นทีม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และชื่นชมผลงาน เพื่อสร้างสรรค์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักวิชาการและมาตรฐาน. 2547 : 23)

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์ และช่วยเหลือหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียน ดังนั้น โรงเรียนในฐานะหน่วยงานที่มีเป้าหมายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ ซึ่งภารกิจดังกล่าวจะบรรลุผลตามเป้าหมายได้มากน้อยต้องอาศัยการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน ร่วมกันวางแผนหาเทคนิควิธีการ และกระบวนการที่จะแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการทำงาน

2.1 ความหมายของระบบ

ในสภาพของสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีทำให้การติดต่อสื่อสารได้สะดวกรวดเร็วและสามารถติดต่อกันได้ทั่วโลก ความเป็นอยู่มีการแข่งขันกันมากขึ้น ใครเก่ง และเร็วกว่าเป็นผู้ชนะ การทำงานทุกอย่างมีความซับซ้อนมากขึ้น มีความจำเป็นต้องมีการวางแผนการทำงานให้เป็นระบบระเบียบ มีวิธีการขั้นตอนการดำเนินงาน ตลอดจนการประเมินผล

คำว่าระบบ เป็นสิ่งที่มีมานานแล้วในธรรมชาติ เช่น ระบบนิเวศ ระบบย่อยอาหาร ระบบหายใจ เป็นต้น นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของคำว่า “ระบบ” ไว้ ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า ระบบ คือ ระเบียบเกี่ยวกับการรวมสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนให้เข้าลำดับประสานกันเป็นอันเดียวกันตามหลักเหตุผลทางวิชาการ หรือจะหมายถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งมีความสัมพันธ์ประสานเข้ากัน โดยกำหนดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ระบบ หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งประกอบกันขึ้นมาเป็นหนึ่งเดียว มีความสัมพันธ์กันในทางหนึ่งทางใดรวมกลุ่มอยู่ด้วยกัน กระทำการเพื่อความสำเร็จตามที่ต้องการและการเคลื่อนไหวในส่วนหนึ่งจะมีปฏิริยากระทบต่อส่วนอื่นๆ ด้วย ส่วนประกอบแต่ละส่วนก็เป็นระบบย่อยในตัวของมันเอง โดยส่วนประกอบย่อย ๆ หลายส่วนรวมกันอยู่เช่นกัน เช่น องค์การเป็นระบบซึ่งประกอบไปด้วยฝ่ายการผลิต ฝ่ายการตลาด และฝ่ายการเงิน ฯลฯ ในขณะเดียวกันที่ฝ่ายต่าง ๆ ก็เป็นระบบซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยลงไปอีกคือ ประกอบไปด้วยงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงใดที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งของระบบย่อยมีผลกระทบต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ระบบคือกลุ่มของส่วนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

โครงสร้างของระบบแต่ละระบบมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ (นิวัตร นาคะเวช. 2540 : 6-7) ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึงทรัพยากรและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่ รอบข้างที่ถูกป้อนให้เข้าไปทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบแรกที่จะนำไปสู่การดำเนินงานของระบบ ในระบบทางการศึกษาในโรงเรียน ตัวป้อนได้แก่ โรงเรียน ครู นักเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนและของนักเรียนเอง

2. กระบวนการ (Process) หมายถึง วิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ทำให้สิ่งที่ป้อนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบซึ่งนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สองของระบบ ในระบบการศึกษากระบวนการ ได้แก่ วิธีการสอน หรือการบริหารการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ เป็นต้น

3. ผลงาน หรือผลผลิต (Product) เป็นองค์ประกอบสุดท้าย หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกิดจากการดำเนินงานในระบบกระบวนการในระบบทางการศึกษา ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบทั้ง 3 ของระบบจะมีการดำเนินงานไปตามลำดับ และต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเดียวกันด้วย ส่วนการควบคุมหรือการตรวจสอบแก้ไขระบบอาจไม่เป็นไปตามลำดับก็ได้ เช่น ตัวนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผลการตรวจสอบแก้ไขอาจเกิดจากกระบวนการที่ควรปรับปรุงเฉพาะตัวป้อน เป็นต้น การตรวจสอบเพื่อปรับปรุง แก้ไข จะต้องอาศัยข้อมูลย้อนกลับด้วย

พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2544 : 110) ได้ให้ความหมายของคำว่าระบบดังนี้ ระบบเป็นคำที่มีความหมายที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมคือระบบเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยกัน โดยมีส่วนหนึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของระบบ หรือในเชิงความหมายของนามธรรม หมายถึง วิธีการ การปฏิบัติงานที่มีรูปแบบและขั้นตอนที่มีลักษณะวงจร อาจเปลี่ยนได้ตามภาวะแวดล้อมและปัจจัยที่กำหนด

นิวัตร นาคะเวช (2540 : 5) ได้แบ่งระบบออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. ระบบที่หมายถึงหน่วยงาน มีทั้งประเภทระบบที่มีชีวิต เช่น ระบบย่อยอาหาร ระบบหัวใจ ระบบขับถ่าย ระบบที่ไม่มีชีวิต เช่น ระบบรถยนต์ รวมทั้งระบบที่ไม่มีตัวตนให้เห็นหรือเห็นเพียงบางส่วน เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ระบบการศึกษา ซึ่งระบบที่เป็นหน่วยงานจะประกอบด้วย

1.1 เป้าหมาย (Goal) คือความสำเร็จสูงสุดที่จะต้องเกิดจากการทำงานของระบบ

1.2 องค์ประกอบพื้นฐานและบทบาทหน้าที่ (Element and Function) คือส่วนประกอบที่สำคัญอันเป็นส่วนย่อยในระบบที่มีหน้าที่หรือประโยชน์ใช้งานต่าง ๆ กัน เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมของระบบ ให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย

1.3 การประสานงาน (Co-ordination) คือแนวทางความร่วมมือระหว่างองค์ประกอบ พื้นฐานภายในระบบ และบทบาทหน้าที่ ซึ่งจะต้องมีความชัดเจน และเป็นปัจจุบัน

1.4 กิจกรรม (Activity) ระบบที่เป็นหน่วยงานจะต้องมีกิจกรรมเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งกิจกรรมจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบของระบบ ได้แก่ ปัจจัย (Input) เช่นวัตถุดิบต่างๆ กระบวนการ (process) คือวิธีการทำงานแล้วเกิดผลผลิต (Products) แล้วก่อให้เกิดผลกระทบ (Impacts) ซึ่งผลผลิตและผลกระทบนี้รวมกันคือเป้าหมายของระบบนั้นๆ

2. ระบบที่หมายถึงกระบวนการทำงาน คือขั้นตอนการทำงานที่อาจเรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น วิธีการเชิงระบบ การทำงานเชิงระบบ หรือการทำงานเป็นกระบวนการ ซึ่งระบบดังกล่าวนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของระบบที่เป็นหน่วยงาน ลักษณะของการทำงานที่เป็นกระบวนการหรือวิธีการเชิงระบบก็คือการทำงานทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ หรือที่เรียกว่าการทำงานครบวงจร ก็จะส่งผลให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายของระบบที่กล่าวแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า ระบบ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รวมกันและต่างทำหน้าที่ของตนอย่างมีระเบียบ โดยส่วนประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ของระบบ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2.2 การบริหารจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การบริหารจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การบริหารจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานที่กำหนด การจะดำเนินงานตามภารกิจดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย สถานศึกษามีพันธกิจที่สำคัญต้องปฏิบัติให้เกิดคุณประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 9-10)

- 1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมาย หรือมาตรฐานที่กำหนด โดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2) จัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน

เมื่อพิจารณาจำแนกบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่ต้องปฏิบัติให้เกิดคุณภาพและได้มาตรฐานสถานศึกษามีภาระงานหลากหลายประการต้องรับผิดชอบบริหารจัดการได้แก่

- 1) จัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้ได้มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3) บริหารจัดการดูแลและดูแลให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการแนะแนวและมาตรฐานการแนะแนว
- 4) จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและศักยภาพในการเติมเต็มให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- 5) พัฒนาครูรวมทั้งผู้บริหารให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพครูและมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหาร
- 6) ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพใจ คุณธรรม จริยธรรม และศักยภาพของผู้เรียน ให้ได้ตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และมาตรฐานการจัดระบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อสร้างสุขภาวะและจริยธรรม
- 7) จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 8) ดำเนินงาน แผนงาน / โครงการเชิงนโยบายอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ภาระงานที่หยิบยกมาบางประการดังกล่าวข้างต้นมาจากหลักการและแนวคิด การบริหารจัดการศึกษาที่เน้นมาตรฐาน (Standard - Based Education) มุ่งให้สถานศึกษาประกันคุณภาพและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานสูงขึ้นและเมื่อวิเคราะห์สาระสำคัญที่เป็นเจตนารมณ์ของการกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ จะพบว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสอดคล้องกัน ทั้งในแง่ผู้รับผิดชอบดำเนินงานกระบวนการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีลักษณะการบูรณาการสู่คุณภาพของผู้เรียนทั้งสิ้น ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 10)

- 1) มีเป้าหมายปลายทางเดียวกัน คือ คุณประโยชน์สูงสุดอันพึงเกิดกับผู้เรียน
- 2) มีผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน คือ ครูทุกคน ผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน
- 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานทางการศึกษา และทุกส่วนของสังคม

ดังนั้น การบริหารการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นต้องผนึกสมานบูรณาการ การดำเนินงานของระบบย่อยทุกระบบในสถานศึกษาให้เชื่อมโยง สอดคล้องมีเอกภาพ และมุ่งสู่เป้าหมายที่แท้จริง คือ พัฒนาการของผู้เรียนทุกคนเชิงปัจเจกบุคคล

กระบวนการบริหารจัดการการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 12-13)

1. กำหนดทิศทางและกลยุทธ์ ดังนี้
 - 1.1 การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง
 - 1.2 ศึกษานโยบายมาตรฐานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 1.3 ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน
 - 1.4 กำหนดแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน
2. กำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันกับระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่
 - 2.1 ระบบการแนะแนว
 - 2.2 ระบบป้องกันสารเสพติด
 - 2.3 ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 2.4 ระบบความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน
3. พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดโดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการยอมรับ วางมาตรการและแนวปฏิบัติ ดังนี้
 - 3.1 ทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.2 การคัดกรองและช่วยเหลือผู้เสพหรือติดยาเสพติด
 - 3.3 แนวทางการวางระบบความปลอดภัยทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
 - 3.4 แนวทางการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน
 - 3.5 มาตรการช่วยเหลือนักเรียน
4. วางแผนดำเนินการ เช่น
 - 4.1 กำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ
 - 4.2 กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน
 - 4.3 กำหนดกิจกรรม / โครงการ
 - 4.4 มอบหมายหน้าที่

5. ดำเนินงานตามแผน ได้แก่
 - 5.1 รู้จักนักเรียนรายบุคคล
 - 5.2 คัดกรองนักเรียน
 - 5.3 ส่งเสริมพัฒนา
 - 5.4 ป้องกัน / แก้ไข / ช่วยเหลือ
 - 5.5 ส่งต่อ
6. นิเทศ กำกับ ติดตาม งานที่ได้รับมอบหมาย เช่น
 - 6.1 ประสานสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 6.2 เสริมสร้างขวัญกำลังใจ
 - 6.3 พัฒนาบุคลากร
7. ประเมินผลและสรุปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่น
 - 7.1 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน
 - 7.2 ประเมินตามมาตรฐานและแผนการประเมิน
 - 7.3 จัดทำรายงานและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การบริหารจัดการการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สถานศึกษาจะต้องเตรียมวางแผนและเตรียมความพร้อมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยจัดเตรียมความพร้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 26-27)

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา
2. บทบาทของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน
3. การประกันคุณภาพการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 26)

1. กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติ

ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับคณะกรรมการการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติดังนี้

- 1.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- 1.2 กำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา
- 1.3 ศึกษาข้อมูล แหล่งวิทยาการการเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น
- 1.4 กำหนดและมอบหมายบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา

2. นิเทศและติดตาม

2.1 นิเทศและติดตามการจัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิบัติงานของหัวหน้ากิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและอนุมัติให้ความเห็นชอบ

2.2 นิเทศ ติดตามการดำเนินงานกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาและเป้าหมายของการจัดกิจกรรม

3. ส่งเสริมสนับสนุน

3.1 ให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

3.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 สนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.4 ให้คำปรึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม

4. ประเมินและรายงาน

4.1 รับทราบผลการประเมิน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

4.2 รายงานการจัดกิจกรรมให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 26-27)

1. หัวหน้าระดับชั้น / รองหัวหน้าระดับชั้น ปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- 1) ติดตาม กำกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของครูที่ปรึกษา
- 2) ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) จัดประชุมครูในระดับชั้น เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4) จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายกรณี (Case Conference)
- 5) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงาน ประเมินผล ส่งผู้บริหารโดยผ่านทีมประสาน

6) อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2. ครูที่ปรึกษา / ครูประจำชั้น

1) ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด คือ

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการรวบรวมข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

การคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกจัดกลุ่มผู้เรียน เช่น กลุ่มเด็กที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน (จำนวนกลุ่มและเกณฑ์ในการคัดกรองอยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียน)

ส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โดยจัดกิจกรรม โครงการ โครงการ ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง มีทักษะในการดำรงชีวิต

การป้องกันและแก้ไขปัญหา ดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษากรณีปัญหาที่ไม่ยุ่งยาก
ซับซ้อน ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

การส่งต่อ กรณีปัญหาของนักเรียนซับซ้อน ให้ส่งต่อไปยังครูแนะแนว ฝ่าย
ปกครอง หรือผู้มีทักษะ ความสามารถตรงกับลักษณะของปัญหา

การประเมินทบทวน เป็นการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วย
ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

2) พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษา

3) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

4) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับชั้น

5) อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3. ครูแนะแนว ปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

1) นิเทศ (Supervising) สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง
ทุกคนในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้ในการ
การดูแลช่วยเหลือนักเรียนในประเด็นสำคัญต่อไปนี้

2) เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ เพื่อการรู้จักและเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งการคัดกรอง
จัดกลุ่มผู้เรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น การใช้ระยะเบี่ยงเบนสนใจ แบบทดสอบ การสังเกต การ
สัมภาษณ์

3) เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม การประชุมชั้นเรียน และกิจกรรม
สำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มคัดกรอง

4) ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของผู้เรียนกลุ่มพิเศษ
ประเภทต่าง ๆ และเสนอแนะแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา

5) ให้คำปรึกษา (Counseling) แก่ผู้เรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไข
หรือยากต่อการช่วยเหลือ) ผู้ปกครอง และผู้ขอรับบริการทั่วไป

6) ประสาน (Co-ordinating) กับผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นระบบ
“เครือข่าย” ในการดำเนินงานแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

7) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบแนะแนว

8) ให้บริการต่าง ๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ให้กับนักเรียนซึ่งเป็น
การสนับสนุนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

9) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

10) ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาต้องการช่วยเหลือของครูแนะแนว ให้ส่งต่อ
ผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น

11) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้า
ระดับชั้น

12) อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4. ครูผู้สอนประจำวิชาและครูที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อรู้จักและเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริง
- 2) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา และให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) ใช้ข้อมูลการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรม พัฒนาผู้เรียนและบริการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
- 4) ให้คำปรึกษาเบื้องต้นในรายวิชาที่สอน ในด้านการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต และบุคลิกภาพที่พึงประสงค์
- 5) พัฒนตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาและการแนะแนว และนำมาบูรณาการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
- 6) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 7) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผล และรายงานส่งหัวหน้าระดับชั้น
- 8) อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

5. ผู้แทนนักเรียน ปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- 1) เรียนรู้ ทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) ประสานงานในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของเพื่อนนักเรียน
- 3) มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน / โครงการ / กิจกรรม
- 4) เป็นแกนนำในการดูแลช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ และการเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตเต็มตามศักยภาพ

การประกันคุณภาพการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการที่กำหนดขึ้น ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหาของนักเรียน การส่งต่อ และการประเมินทบทวน โดยมีครูหรือบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูอนามัย ครูแนะแนว เป็นต้น มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นอกจากนี้ยังมีคณะผู้บริหารของสถานศึกษาให้การสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้การปฏิบัติหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และครู/บุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ สามารถติดตามตรวจสอบการทำงานได้ จากการมีร่องรอยหลักฐาน เครื่องมือ หรือเอกสารต่าง ๆ ประกอบการทำงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถประเมินคุณภาพภายในหรือรับการประเมินภายนอกที่รองรับมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในบางมาตรฐาน เช่น มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

ที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพที่สุจริต มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา และมาตรฐานด้านปัจจัย (ครู) มาตรฐานที่ 13 ครูมีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเองเข้ากับชุมชนได้ดีและมีครูเพียงพอ

การประกันคุณภาพภายในโรงเรียนที่ดี ก็คือ การพัฒนาระบบย่อยให้มีคุณภาพ และดำรงรักษา หรือปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของระบบย่อยอย่างต่อเนื่อง เมื่อระบบย่อยมีความเข้มแข็ง การประกันคุณภาพก็จะมีผลความเข้มแข็งด้วย (สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. 2546 : 13)

การดำเนินงานตามระบบต่าง ๆ ในโรงเรียนทั้งระบบหลัก 3 ระบบ ซึ่งได้แก่ระบบการเรียนรู้ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาตรฐาน ซึ่งมาตรฐานการศึกษาเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์และที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียนเพื่อใช้เป็นหลักเทียบเคียงในการส่งเสริม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2544 : 1-4) ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงานและสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทย วิสัยทัศน์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ลักษณะของคนไทยและคนไทยที่พึงประสงค์ เป้าหมายและแนวทางจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รวมทั้งหลักการและจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรของแต่ละระดับการศึกษา แล้วสังเคราะห์จัดทำเป็นร่างมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545

ในการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือกใต้วิเคราะห์มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1,4,5,6,9,10 และ 12

มาตรฐานด้านกระบวนการ ได้แก่ มาตรฐานที่ 2,3,7,8 และ 11

มาตรฐานด้านปัจจัย (ครู) ได้แก่ มาตรฐานที่ 13 และ 14

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังกล่าวว่า การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นส่วนหนึ่งของระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 46)

1. มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน
2. มีโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน
3. ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
5. นักเรียนอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข ได้รับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิ์ ประสบ

ผลสำเร็จตามศักยภาพ

ดังนั้น โรงเรียนสามารถนำการประกันคุณภาพมาประยุกต์กับการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งอาจสรุปได้ ดังนี้

1. โรงเรียนกำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เกิดความชัดเจนของการพัฒนาสู่เป้าหมาย พร้อมทั้งเกณฑ์และตัวชี้วัด
2. โรงเรียนกำหนดช่วงเวลาที่เป้าหมายในการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสร้างภาวะการนำทีม โดยเฉพาะทีมคุณภาพให้มีความชัดเจนในการดำเนินงาน
3. ผู้บริหารและครูร่วมกันจัดวางระบบคุณภาพของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย กระบวนการ วิธีการ การบันทึกมาตรฐาน และระบบสารสนเทศ เป็นต้น
4. สร้างความตระหนักและพัฒนาครูและผู้เกี่ยวข้องให้สามารถทำตามระบบได้ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้
5. ติดตาม สนับสนุน ให้กำลังใจ ส่งเสริม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานตามระบบ
6. จัดประเมินเพื่อทบทวน โดยจัดทีมในแต่ละระดับไปประเมินในระดับอื่น ๆ ว่ามีสิ่งใดพัฒนา สิ่งใดควรพัฒนา
7. นำเข้าสู่ระบบปกติที่จะต้องมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพ PDCA อย่างต่อเนื่อง

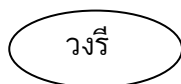
2.3 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (สกร.) เป็นสถาบันที่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาให้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเชิงระบบเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้และคุณภาพในโรงเรียน” ได้กล่าวถึงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า เป็นการวางระบบในโรงเรียนที่โรงเรียนจะต้องวิเคราะห์และออกแบบเพื่อให้เชื่อมโยงกับมาตรฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนที่มีความถนัดและความสนใจพิเศษได้รับการส่งเสริมศักยภาพและความเป็นเลิศจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและองค์กรชุมชน (สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. 2546 : 81) ซึ่งจะเริ่มต้นในการเขียนผังการทำงาน หรือที่เรียกว่า Flowchart

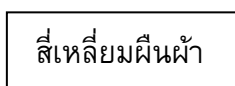
การออกแบบ Flowchart

การเขียน Flowchart กระบวนการของระบบย่อย สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้.
(2546 : 56) ได้เสนอแนะวิธีการเขียนดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเขียน ได้แก่

หมายถึง เริ่มต้นและสิ้นสุด

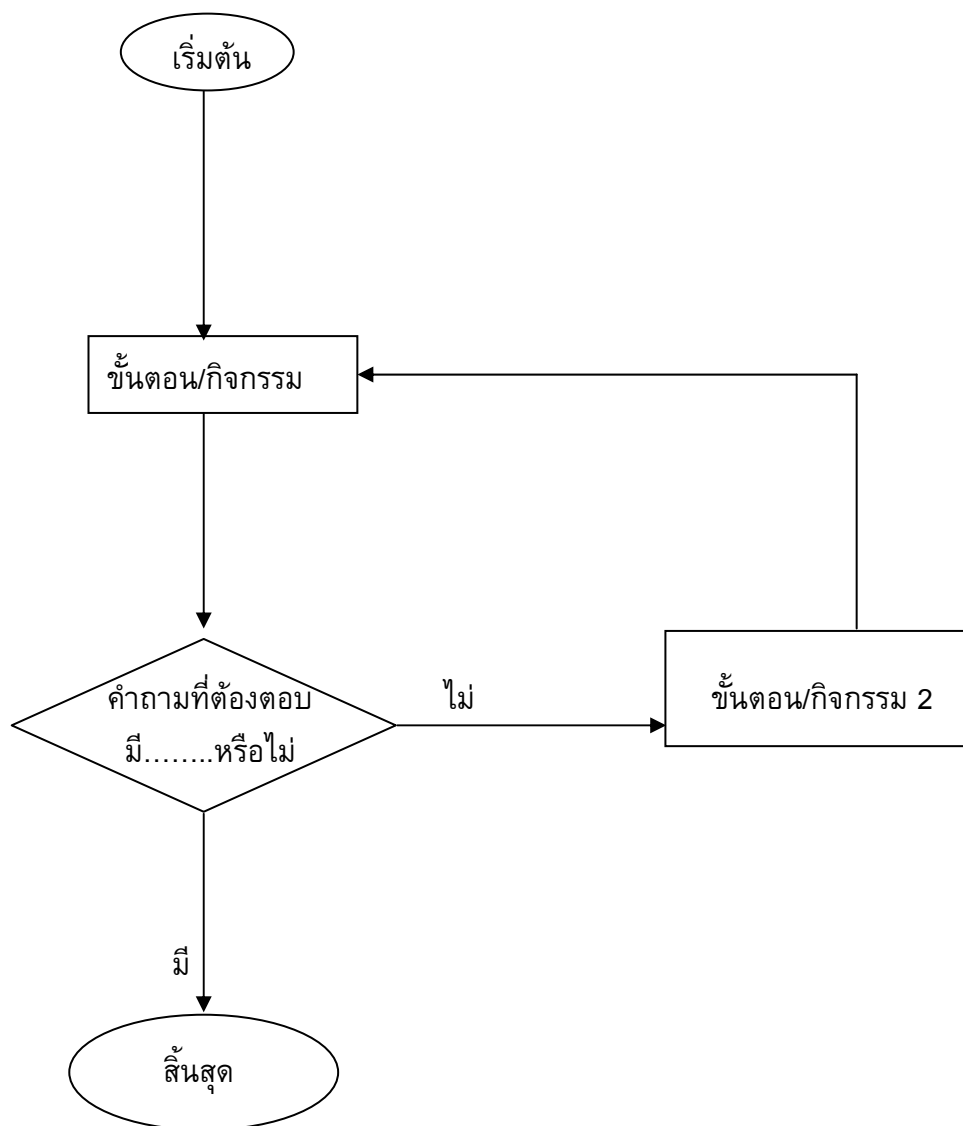
หมายถึง ขั้นตอน/กิจกรรม

หมายถึง จุดตัดสินใจ (มี...หรือไม่?)

รูปแบบการเขียน Flowchart

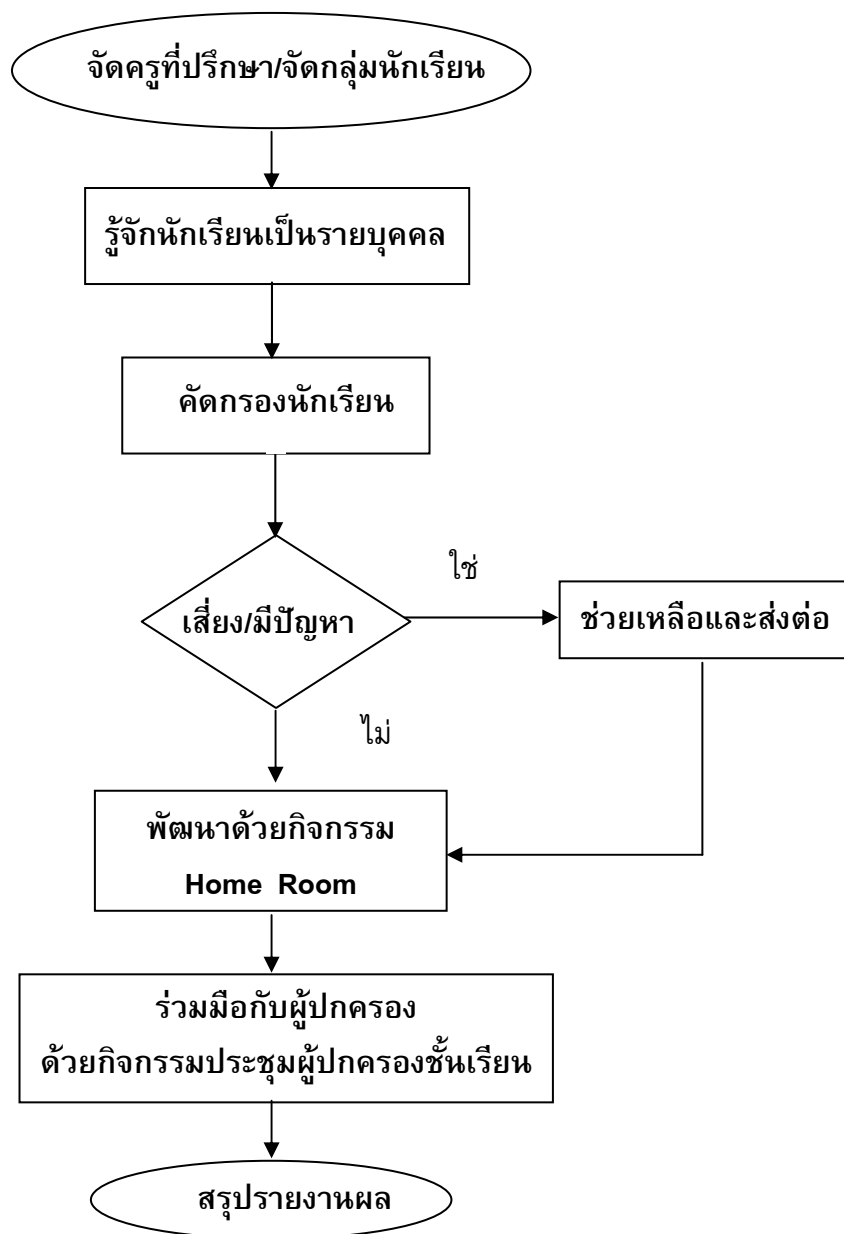
ในการวางแผนการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้.
(2546 : 56) ได้กำหนดรูปแบบการเขียน Flowchart ดังนี้

ภาพประกอบ 1 การออกแบบ Flowchart

ที่มา: สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. (2546). *เรียนรู้...สู่คุณภาพสถานศึกษา*. หน้า 56.

การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้

ภาพประกอบ 2 การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา: สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. (2546). *เรียนรู้...สู่คุณภาพสถานศึกษา*. หน้า 57.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้แนวทางในการดำเนินการจัดระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 12-13)

กระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบ มียุทธศาสตร์ในการ ดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดทิศทางและกลยุทธ์การดำเนินงาน

เป็นการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง ศึกษานโยบายมาตรฐานของต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาศักยภาพของ โรงเรียน และกำหนดยุทธศาสตร์ของโรงเรียน

2. กำหนดมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันกับระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบการแนะแนว ระบบป้องกันยาเสพติด ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และระบบความปลอดภัยของสภาพสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน

3. พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดโดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการยอมรับ วางมาตรการ และแนวปฏิบัติ

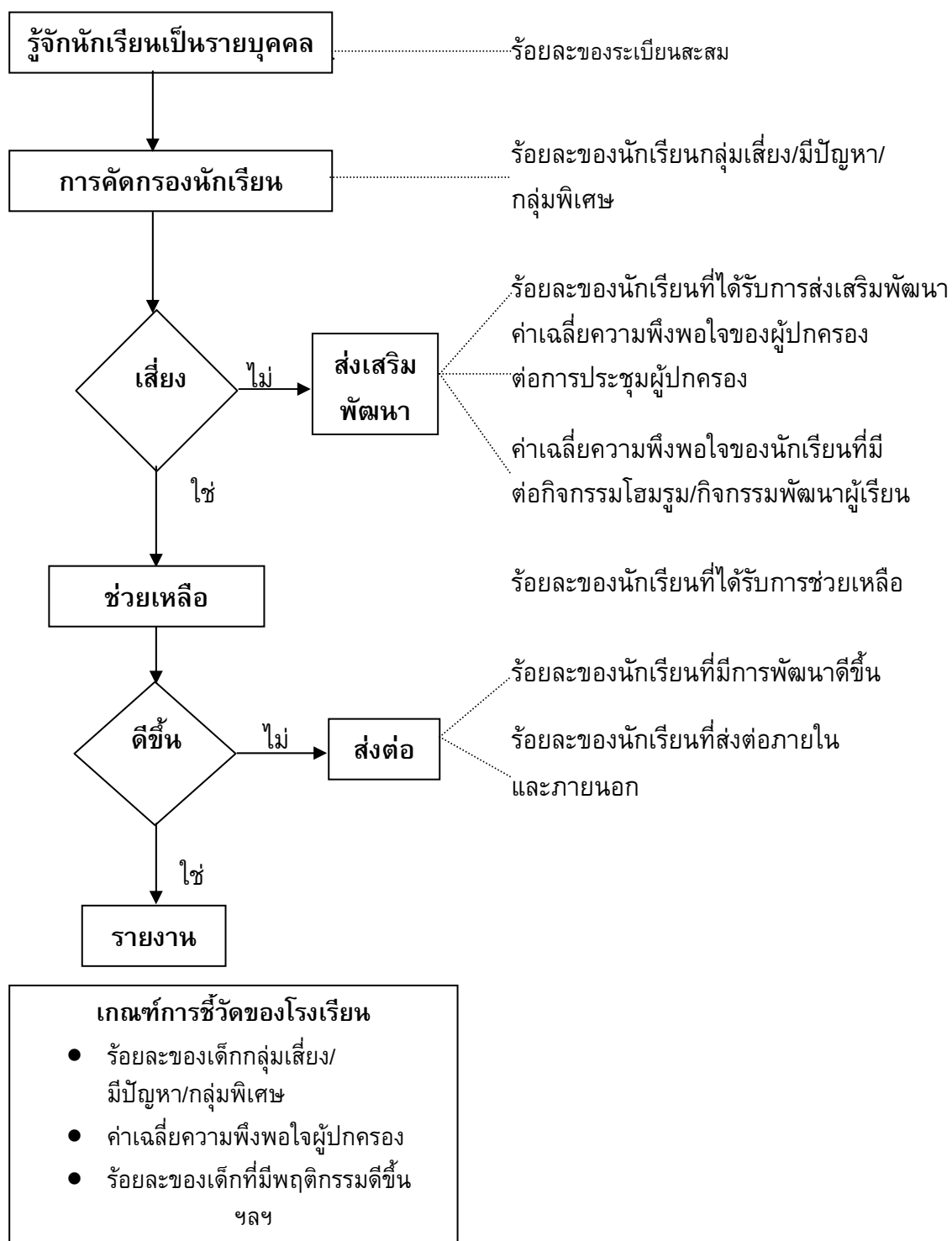
4. วางแผนการดำเนินงานโดยกำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ กำหนดมาตรฐาน การปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรม / โครงการ และการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ

5. การดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน เช่น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัด กรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน/แก้ไข/ช่วยเหลือ และการส่งต่อ

6. การนิเทศ กำกับ ติดตาม งานที่มอบหมาย

7. การประเมินผลและสรุปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การวิเคราะห์เกณฑ์ชีวิตจาก Flow Chart ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 49)

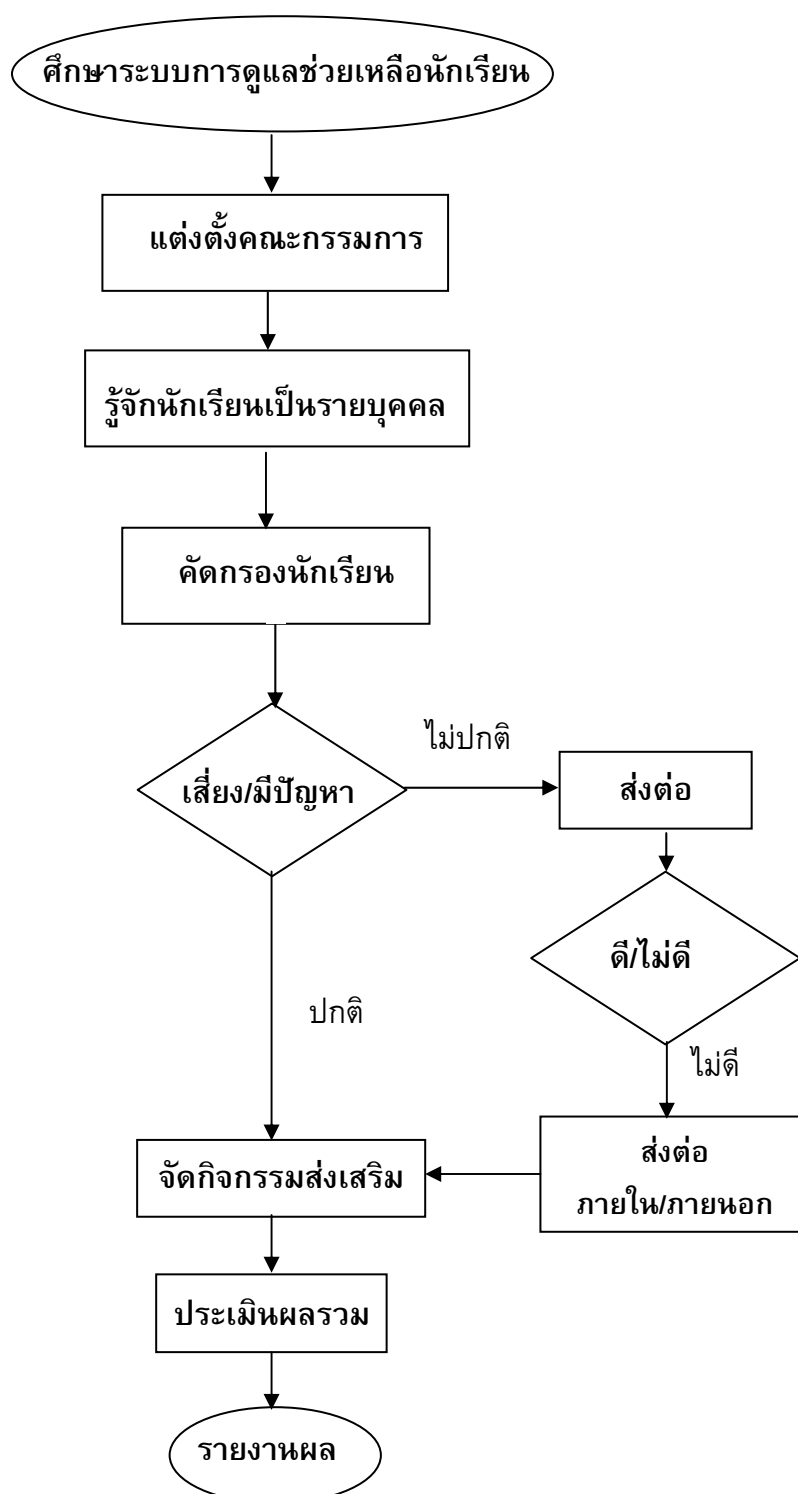

ภาพประกอบ 3 การวิเคราะห์เกณฑ์ชีวิตจาก Flow Chart ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). การบริหารจัดการ
ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม. หน้า 49.

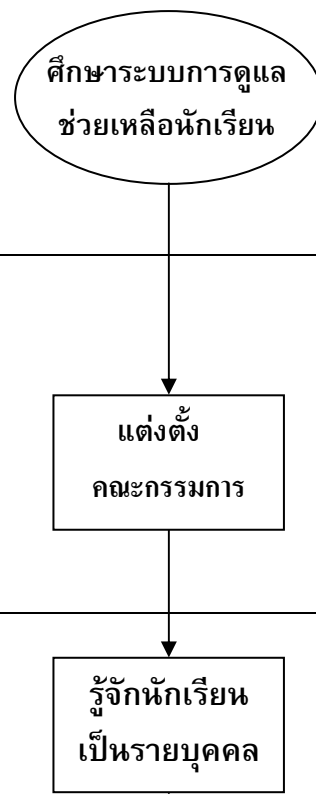
2.4 การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก

โรงเรียนวัดช้างเผือกได้เข้าอบรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ และได้นำแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถาบันฯ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานของโรงเรียน โดยได้พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก เป็นกระบวนการการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ และจากการที่ผู้จัดทำคู่มือมีหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน จึงได้พิจารณาจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือกให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของโรงเรียน โดยรวบรวมเอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เอกสารจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เอกสารจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ToPSTAR จากสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งใช้ระยะเวลา 2 ปี (ปีการศึกษา 2547 – 2548) และจากเอกสารที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเอง แล้วนำมารวบรวมและปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของโรงเรียนวัดช้างเผือก ซึ่งสามารถเขียนเป็น Flowchart ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ ดังนี้

การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดช้างเผือก

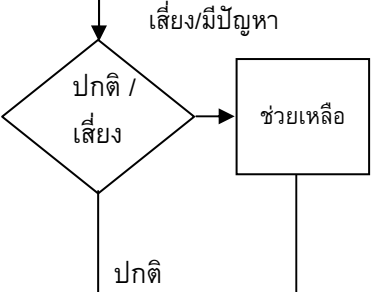
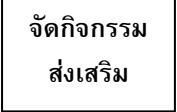
การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก

กระบวนการ	วิธีการมาตรฐาน	ตัวชี้วัดระบบย่อย	บันทึกมาตรฐาน
 ศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่งตั้ง คณะกรรมการ รู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล	1. รวบรวมเอกสารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. ครูศึกษาเอกสารแนวทางการดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. ประเมินความพึงพอใจ 4. เพิ่มเติม เสนอแนะ 5. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม	● ร้อยละของครูที่มีความตระหนักเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	◆ เอกสารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◆ เอกสารสรุปแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของ สพฐ. ◆ แบบบันทึกสรุปการศึกษาเอกสาร
	1. ประชุมร่วมกันเพื่อจัดตั้งองค์กรบริหารงานเป็นระบบ 2. มีครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. ชี้แจงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการ วิธีการ และการใช้แบบบันทึกตามปฏิทินการปฏิบัติงาน	1. ร้อยละของครูที่เข้าร่วมประชุม 2. ร้อยละของครูผู้สอนที่ได้รับ การแต่งตั้งให้เป็นครูที่ปรึกษา และครูแนะแนว 3. อัตราครู : น.ร.	◆ แบบบันทึกการประชุม ◆ คำสั่งแต่งตั้งครูที่ปรึกษา(ครูประจำชั้น) และครูแนะแนว ◆ ปฏิทินปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◆ เอกสารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
	1. ศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้วยคุณธรรม จริยธรรมของครู จากข้อมูลดังนี้ ◆ ข้อมูลสารสนเทศ ◆ แบบบันทึกพฤติกรรม (SDQ) ◆ บัตรสุขภาพนักเรียน ◆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2. เยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจ เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน	◆ ร้อยละครูที่ปรึกษามีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ◆ ร้อยละของข้อมูลการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่เป็นปัจจุบัน	◆ แบบข้อมูลสารสนเทศ ◆ แบบประเมินพฤติกรรม(SDQ) ◆ บัตรสุขภาพนักเรียน ◆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ◆ แบบสรุปผลการศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ◆ แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน

การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก

กระบวนการ	วิธีการมาตรฐาน	ตัวชี้วัดระบบย่อย	บันทึกมาตรฐาน
คัดกรอง นักเรียน	- วิเคราะห์ข้อมูลคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนและ SDQ ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ - คัดกรองนักเรียนเป็นกลุ่ม - ประชุมทบทวนผลการคัดกรองเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมตามสภาพจริง ครูพัฒนาอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม - สรุปรายงานผลการคัดกรองนักเรียน	◆ ร้อยละนักเรียนที่ได้รับการคัดกรองและ ได้รับการจัดเข้ากลุ่ม	◆ เกณฑ์การคัดกรอง นักเรียน ◆ เกณฑ์การคัดกรอง (SDQ) ◆ แบบรายงานผลการ คัดกรองของนักเรียนแต่ละชั้น
ส่งต่อ ภายใน/ภายนอก	- ครูที่ปรึกษาได้วิเคราะห์ปัญหาและส่งต่อภายในโดยจัดทำบันทึกการส่งต่อนักเรียนไปยังครูที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูพยาบาล และครูประจำวิชา - ครูแนะแนวและฝ่ายปกครองดำเนินการส่งต่อภายนอกโดยจัดทำแบบบันทึกการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก	◆ ร้อยละของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาและได้รับการส่งต่อ	◆ แบบบันทึกการส่งต่อ ภายใน / ภายนอก ◆ แบบรายงานผลการช่วยเหลือนักเรียนเมื่อส่งต่อ

การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก

กระบวนการ	วิธีการมาตรฐาน	ตัวชี้วัดระบบย่อย	บันทึกมาตรฐาน
	1. ให้คำปรึกษาเบื้องต้น 2. ประชุมปรึกษาและประสานกับครูผู้สอน ผู้ปกครองเพื่อจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหา เช่น ◆ จัดกิจกรรมในห้องเรียนเพื่อผู้เรียนได้รู้จักตนเอง ฟังตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดีและปลอดภัยจากสิ่งเสพติดมอมเมา ◆ กิจกรรมเสริมหลักสูตรเน้นผู้เรียนมีสุขนิสัยที่ดี 3. บันทึกรายงานผล	◆ ร้อยละของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหาได้รับการช่วยเหลือ	◆ แบบบันทึกให้คำปรึกษา ◆ แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน ◆ แบบบันทึกการสรุป การคัดกรองช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล ◆ แบบบันทึกรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◆ แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน ◆ เอกสารการประสานงานกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง
	จัดกิจกรรมส่งเสริม 1. กิจกรรมโฮมรูม ◆ ประชุมปรึกษาเพื่อกำหนดกิจกรรมโฮมรูม ◆ วางแผนร่วมออกแบบกิจกรรมโฮมรูมที่เน้นการพัฒนาทักษะชีวิตประจำวัน อบรมคุณธรรม จริยธรรม ◆ จัดกิจกรรมโฮมรูมตามกำหนดการพัฒนาของผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็น ◆ ประเมินผลการจัดกิจกรรมโฮมรูม ◆ ประชุมสรุปผลการจัดกิจกรรม	◆ ร้อยละของนักเรียนที่พึงพอใจในกิจกรรมโฮมรูม ◆ เวลาของการจัดกิจกรรมโฮมรูม ◆ ร้อยละของนักเรียนที่มีพฤติกรรมดีขึ้น	◆ แบบบันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูมและผลการจัดกิจกรรม ◆ แบบสรุปผลการพึงพอใจในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก

กระบวนการ		วิธีการมาตรฐาน	ตัวชี้วัดระบบย่อย	บันทึกมาตรฐาน
		2.ประชุมผู้ปกครอง ◆ ประชุมคณะกรรมการวางแผนแบ่งหน้าที่ ◆ จัดประชุมผู้ปกครองเชิงสร้างสรรค์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางและแก้ไขร่วมกัน ◆ จัดให้มีคณะกรรมการผู้ปกครอง เพื่อปรึกษา ระดมทรัพยากร แนวคิดในการพัฒนานักเรียนและจัดโครงการร่วมกัน ◆ จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูที่ปรึกษา/โรงเรียน/ผู้ปกครอง ตามโครงการที่กำหนด ◆ รายงานผลการพัฒนาผู้เรียนร่วมกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครอง	◆ ร้อยละของผู้ปกครองที่พึงพอใจ ◆ ระยะเวลาการจัดประชุมผู้ปกครอง	◆ แบบบันทึกการจัดประชุมผู้ปกครอง ◆ แบบบันทึกรายชื่อคณะกรรมการผู้ปกครองของโรงเรียน ◆ แบบสรุปผลความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียน
		3. จัดกิจกรรมส่งเสริม ◆ จัดประชุมครูที่ปรึกษาเพื่อกำหนดโครงการส่งเสริม 3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการต่าง ๆ 3.2 จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูที่ปรึกษา คณะกรรมการและนักเรียน 3.3 ประเมินผลการจัดกิจกรรม 3.4 สรุปผลการพัฒนาจริยธรรมผู้เรียน	◆ ร้อยละของบันทึกการประชุมโครงการต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบัน ◆ ร้อยละของครูที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้ง ◆ ร้อยละของนักเรียนที่พึงพอใจในกิจกรรมโครงการส่งเสริมต่าง ๆ	◆ แบบบันทึกการประชุมโครงการต่าง ๆ ◆ แบบสรุปรายงานผลของครูที่ปรึกษาแต่ละกระบวนการ ◆ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

การออกแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก

กระบวนการ	วิธีการมาตรฐาน	ตัวชี้วัดระบบย่อย	บันทึกมาตรฐาน
	1. ครูแนะแนวผู้รับผิดชอบประชุมประสานงานเพื่อนำข้อมูลจากครูที่ปรึกษาแต่ละชั้นเรียนมาวิเคราะห์สรุปผลวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้ 2. วางแผนประเมินตนเองเป็นทีม 3. ดำเนินการประเมินตนเอง 4. สรุปผลการประเมิน	◆ ร้อยละของกิจกรรมที่ได้รับ การวิเคราะห์กระบวนการและ ผลผลิต	◆ แบบบันทึกการประชุม ◆ แบบบันทึกการวางแผนประเมินตนเอง ◆ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินตนเอง ◆ แบบสรุปรายงานผลของครูที่รับผิดชอบระบบ
	1. ประชุมรายงานผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ ปรับปรุงงานเพื่อหาแนวทางพัฒนาต่อไป 2. สรุปผลข้อมูลจากการประเมินไปตัดสินใจใช้ปรับปรุงงานเพื่อหาแนวทางพัฒนาต่อไป 3. จัดเก็บข้อมูลในระบบสารสนเทศอย่างครบถ้วนถูกต้องตามความต้องการ ทันทต่อการใช้งาน	◆ ข้อมูลในระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน	◆ แบบบันทึกการประชุม ◆ แบบสรุปผลการวิเคราะห์ผลรวมของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขั้นตอนการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก เป็นกระบวนการการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไข

ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน

ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการ มิใช่ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

- 1) การเยี่ยมบ้าน
- 2) การประเมินพฤติกรรม (SDQ)
- 3) ระเบียนสะสม

ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน

เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มนักเรียน มีประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการคัดกรองเป็น 2, 3 หรือ 4 กลุ่มก็ได้ ตามขอบข่ายและเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียนกำหนด เช่น ในกรณีที่แบ่งนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม อาจนิยามกลุ่มได้ดังนี้

- 1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

2) กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี

3) กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

4) กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะ แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถพิเศษนั้นอย่างเต็มศักยภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

การป้องกันและการแก้ไขปัญหานี้ให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1) การให้การปรึกษาเบื้องต้น
- 2) การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
- 3) การติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน

การส่งเสริมพัฒนานักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มคัดกรอง ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

การส่งเสริมพัฒนานักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

- 1) การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) เป็นการจัดกิจกรรมในห้องเรียนให้มีลักษณะเหมือนบ้าน เพื่อให้ครูและนักเรียนมีความคุ้นเคยประหนึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันเป็นบริการที่จัดให้นักเรียนทุกคน

2) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) เป็นการจัดกิจกรรมในห้องเรียนให้มีลักษณะ เหมือนบ้าน เพื่อให้ครูและนักเรียนมีความคุ้นเคยประหนึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันเป็นบริการที่จัดให้นักเรียนทุกคน

3) การจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดทำโครงการที่เหมาะสมกับนักเรียน ได้แก่

1. โครงการโรงเรียนสีขาว
2. โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
3. โครงการบันทึกความดี

ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีที่ปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหานักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็ว หากปล่อยให้ปัญหานักเรียนเป็นบ่อเกิดของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือการคัดกรองนักเรียนก็ได้ขึ้นอยู่กับกรณีปัญหานักเรียน

การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง
2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากเกิดกรณีปัญหาที่มีความยากเกินศักยภาพของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน

เป็นการประเมินเพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคที่มีในแต่ละระดับ และนำข้อมูลไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงการดำเนินงานของระบบ การประเมินผลเพื่อพัฒนาและสรุปรายงานผลการดำเนินงาน ดังนี้

6.1 ประชุมรายงานผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ ปรับปรุงงานเพื่อหาแนวทางพัฒนาต่อไป

6.2 สรุปผลข้อมูลจากการประเมินไปตัดสินใจปรับปรุงงาน เพื่อหาแนวทางพัฒนาต่อไป

6.3 จัดเก็บข้อมูลในระบบสารสนเทศอย่างครบถ้วนถูกต้องตามความต้องการทันต่อการใช้งานเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาระบบ วิธีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการในโรงเรียนวัดช้างเผือก

โรงเรียนวัดช้างเผือก ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่เป็นที่ลุ่มน้ำชุมชนในเขตบริการส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไปจึงมีรายได้ไม่แน่นอน และมีผู้ปกครองบางส่วนละทิ้งถิ่นฐานเดิมเพื่อเดินทางไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นอื่นที่ให้ค่าแรงสูงกว่า เช่น การรับจ้างทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทะเล การรับจ้างทั่วไปแล้วแต่จะมีผู้มาจ้างจึงทำให้ระบบครอบครัวค่อนข้างมีปัญหา ซึ่งทำให้เกิดเป็นปัญหาของสังคมอย่างต่อเนื่องและยังทำให้โรงเรียนเกิดปัญหาตามมาเช่นเดียวกัน เช่น

1) มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้รับประทานอาหารในตอนเช้าเนื่องจากผู้ปกครองนักเรียนไปรับจ้างทำงานในโรงงานในตอนกลางคืน ทำให้ไม่สามารถกลับมาจัดทำอาหารให้นักเรียนรับประทานก่อนมาโรงเรียนได้

2) ความขาดแคลนของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างสูง เพราะผู้ปกครองนักเรียนมีรายได้ที่ไม่แน่นอนและมีรายได้ต่ำ

โรงเรียนวัดช้างเผือก เป็นโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการตามระบบของโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 (ต้นเดือนตุลาคม 2547) โดยได้เข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งประเทศจำนวน 216 โรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการตามระบบ ซึ่งประกอบด้วยระบบหลัก 3 ระบบ ได้แก่ ระบบการเรียนรู้ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และระบบสนับสนุน 7 ระบบ ได้แก่ ระบบนำองค์กร ระบบบริหารจัดการ ระบบพัฒนาบุคลากร ระบบการดูแลคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพครู ระบบชุมชนสัมพันธ์ ระบบยุทธศาสตร์ และระบบสารสนเทศ ในการบริหารงานโรงเรียนตามระบบปฏิบัติงานทั้ง 10 ระบบ จะส่งผลสู่ความสำเร็จของโรงเรียน และรองรับการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาได้ครบทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ (สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. 2546 : 2)

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 2547 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้มีนโยบายให้โรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (เดิม) ดำเนินการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงทำให้โรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงครามในปัจจุบันทุกโรงเรียนจำเป็นต้องศึกษาวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นระบบที่โรงเรียนประถมศึกษาไม่มีการดำเนินงานมาก่อน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้แนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 12-13)

กระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดทิศทางและกลยุทธ์การดำเนินงาน

เป็นการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง ศึกษานโยบายมาตรฐานของต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน และกำหนดยุทธศาสตร์ของโรงเรียน

2. กำหนดมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบการแนะแนว ระบบป้องกันยาเสพติด ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และระบบความปลอดภัยของสภาพสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน

3. พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดโดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการยอมรับ วางมาตรการ และแนวปฏิบัติ

4. วางแผนการดำเนินงานโดยกำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ กำหนดมาตรฐาน การปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรม / โครงการ และการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติ

5. การดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน เช่น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน/แก้ไข/ช่วยเหลือ และการส่งต่อ

6. การนิเทศ กำกับ ติดตาม งานที่มอบหมาย

7. การประเมินผลและสรุปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

และจากการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานของโรงเรียน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นระบบหลักที่สำคัญของโรงเรียนระบบหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คณะครูทุกคนของโรงเรียนวัดช้างเผือก ต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการปฏิบัติงานที่ผ่านมาคณะครูประสบปัญหาในการดำเนินกิจกรรมตามระบบ การจัดตั้งโครงการ กิจกรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากครูยังไม่มี ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการเป็นครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้จัดทำจึงได้จัดทำคู่มือ การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา และครูภายในโรงเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อครูในการวางแผนการจัด กิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นแนวทางให้ผู้บริหาร หัวหน้าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมตามระบบในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้แนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวทางในการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนี้

1. กำหนดทิศทางและกลยุทธ์การดำเนินงานโดยการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง ศึกษา นโยบายมาตรฐานของต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน และกำหนดยุทธศาสตร์ของโรงเรียน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวัดช้างเผือก ปีการศึกษา 2548 มีดังนี้
 การเตรียมระบบตามจุดเน้นของยุทธศาสตร์ปรับปรุง แก้ไข ได้ดำเนินการโดยทีมงานคุณภาพ
 ได้ร่วมกันวิเคราะห์ ได้ผลสรุป ดังนี้

การกำหนดยุทธศาสตร์ของโรงเรียน

จุดเน้น	ยุทธศาสตร์ปรับปรุง		ยุทธศาสตร์ดำรงรักษา	
	ระบบหลัก	ระบบสนับสนุนที่จะ ดำเนินการควบคุมระบบ หลัก	ระบบหลัก	ระบบสนับสนุนที่จะ ดำเนินการควบคุม ระบบหลัก
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548	ระบบการดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน	◆ ระบบการบริหารจัดการ ◆ ระบบการนำองค์กร ◆ ระบบการพัฒนาบุคลากร ◆ ระบบข้อมูลสารสนเทศ ◆ ระบบการดูแลคุณธรรม จริยธรรมแห่งวิชาชีพ ◆ ระบบยุทธศาสตร์ ◆ ระบบสารสนเทศ ◆ ระบบชุมชนสัมพันธ์	◆ ระบบ การเรียนรู้ ◆ ระบบ กิจกรรม นักเรียน	ระบบสนับสนุน ทั้ง 7 ระบบ
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548	ระบบการดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน	◆ ระบบการบริหารจัดการ ◆ ระบบการนำองค์กร ◆ ระบบการพัฒนาบุคลากร ◆ ระบบข้อมูลสารสนเทศ ◆ ระบบการดูแลคุณธรรม จริยธรรมแห่งวิชาชีพ ◆ ระบบยุทธศาสตร์ ◆ ระบบสารสนเทศ ◆ ระบบชุมชนสัมพันธ์	◆ ระบบ การเรียนรู้ ◆ ระบบ กิจกรรม นักเรียน	ระบบสนับสนุน ทั้ง 7 ระบบ

2. กำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด
 ของการประเมินภายนอกสถานศึกษาโดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการยอมรับ วางมาตรการและแนว
 ปฏิบัติ

ในการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดช้างเผือกใต้วิเคราะห์มาตรฐานเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก ในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

3. วางแผนการดำเนินงานโดยกำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรม / โครงการ และการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ

4. การดำเนินงานตามขั้นตอนการดำเนินงาน ได้แก่

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมพัฒนา

4.4 ขั้นตอนที่ 4 การป้องกัน/แก้ไข/ช่วยเหลือ

4.5 ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ

4.6 ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน

5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม งานที่มอบหมาย

6. การประเมินผลและสรุปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สรุป

การจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการที่กำหนดขึ้น ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหาของนักเรียน โดยมีครูหรือบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูอนามัย ครูแนะแนว เป็นต้นมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นอกจากนี้ยังมีคณะผู้บริหารของสถานศึกษาให้การสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้การปฏิบัติหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และครู/บุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ สามารถติดตามตรวจสอบการทำงานได้ จากการมีร่องรอยหลักฐาน เครื่องมือ หรือเอกสารต่าง ๆ ประกอบการทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความดี เก่ง และมีความสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี

3. คู่มือ

การดำเนินงานทุกอย่างถ้าไม่มีหลักการแนวทางชี้แนะก็เหมือนคนตาบอดเดินทางโดยไม่มีจุดหมายปลายทาง หรือถ้ามีจุดหมายก็เดินไปไม่ตรงเส้นทาง ทำให้เสียเวลาไปโดยใช่เหตุ การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีคู่มือเพื่อเป็นสิ่งที่กำหนดจุดมุ่งหมาย มีวิธีการแนวทางในการปฏิบัติทำให้อยู่ในกรอบตามทิศทางที่ต้องการ

3.1 ความหมายของคู่มือ

ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคู่มือในการปฏิบัติงาน เพราะคู่มือจะกำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ตลอดจนการวัดผล และประเมินผล ซึ่งความหมายของคู่มือได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ ; และคนอื่น ๆ (2535 : 77) อธิบายความหมายของคู่มือครูว่าเป็นเอกสารหรือหนังสือที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ครูใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามแนวทางของหลักสูตร หรือใช้เป็นคู่มือของครูในการใช้หนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง

ปรีชา ช่างขวัญยืน ; และคนอื่น ๆ (2539 : 127) ให้ความหมายของคู่มือว่าเป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติให้กับผู้ใช้ให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ส่วนคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่ให้แนวทางและแนะนำเกี่ยวกับสาระวิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งข้อมูล แหล่งอ้างอิงต่าง ๆ ปกติมักจะใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนเป็นหนังสือที่ครูได้ศึกษาด้วยตนเองได้

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ ; และมาเรียม นิลพันธุ์ (2542 : 14) ได้ให้ความหมายในการจัดคู่มือครูว่า ต้องคำนึงถึงคู่มือที่สร้างขึ้นมานั้น มีความจำเป็นอย่างไร โดยคู่มือครูเป็นแหล่งของความรู้ของผู้ศึกษาและที่สำคัญคือ จะเป็นตัวช่วยให้มีความเข้าใจมากขึ้น และสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ ถูกต้องมากขึ้น ในการเขียนคู่มือนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น ที่จะเป็นผู้สร้างและผู้ใช้คู่มือก็ไม่จำเป็นต้องอีกต่อไป ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญจะมีส่วนร่วมอย่างมาก ในการให้คำแนะนำต่าง ๆ เช่น แกะไขการยกตัวอย่าง เป็นต้น

อนุชิต เชนจำเนียร (2545 : 22) ได้สรุปความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือหมายถึงหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้อคู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุดและทำให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้ความสามารถและทักษะที่ใกล้เคียงกัน

จากความหมายของคู่มือดังกล่าว พอสรุปได้ว่า คู่มือเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้อคู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

3.2 ประเภทคู่มือ

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ ; และคนอื่น ๆ (2535 : 77) ได้แบ่งประเภทคู่มือเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือการสอน หรือคู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น คู่มือการอบรมนักเรียนหน้าเสาธง คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียนที่เราต้องการอธิบายให้ใช้หนังสือ นั้น ๆ ให้ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน จึงมีลักษณะกึ่งแผนการสอน กึ่งคู่มือนักเรียน

บันลือ พุกกะวัน (2537 : 28) มีความเห็นว่าหนังสือคู่มือครูมีหลายแบบเท่าที่พบมาสามารถแยกประเภทได้ ดังนี้

1. คู่มือครูรายวิชา เป็นตำราที่เสนอแนะเทคนิคการสอนแต่ละวิชา และแต่ละระดับชั้น เช่น คู่มือครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา คู่มือการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น

2. คู่มือสอนรายวิชาและรายชั้น เป็นตำราที่เสนอแนะการสอนรายวิชาในระดับชั้นนั้น เช่น คู่มือครูสอนคณิตศาสตร์ชั้น ป.6 คู่มือสอนภาษาไทยชั้น ป.6 เป็นต้น ตำราประเภทนี้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้ครูผู้สอนปฏิบัติการสอนสามารถดำเนินการสอนเป็นรายบทเรียนควบคู่ไปกับแบบเรียนที่นักเรียนใช้อยู่

3. คู่มือครูสอนรายชั้นเรียน เป็นตำราที่เสนอแนะการสอนในระดับชั้นนั้น ๆ ซึ่งครอบคลุมทุกกลุ่มวิชา หรือรายวิชา เช่น แนวการสอนสำเร็จรูป คู่มือครูสอนชั้น ป.1 – ป.6 ตำราประเภทนี้จัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอนในระดับชั้นนั้น ๆ ที่ประกอบไปด้วยจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการตรวจสอบผลการเรียนในระดับชั้นนั้น ๆ

ปรีชา ช่างขวัญยืน ; และคนอื่น ๆ (2539 : 127 - 132) อธิบายว่า หนังสือคู่มือที่พบบัน มี 3 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือครู

เป็นหนังสือที่ให้แนวทางและคำแนะนำแก่ครู เกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลอ้างอิงต่าง ๆ ปกติมักใช้ควบคู่กับตำราเรียน เช่น คู่มือจัด กิจกรรม บูรณาการสำหรับเด็กปฐมวัย คู่มือปฏิบัติการนิเวศวิทยา เป็นต้น

2. คู่มือผู้เรียน : แบบฝึกปฏิบัติ

คือหนังสือที่ผู้เรียนใช้ควบคู่ไปกับตำราที่เรียนปกติ จะประกอบไปด้วยสาระ คำสั่ง แบบฝึกหัด ปัญหาหรือคำถามที่วางสำหรับเขียนคำตอบและการทดสอบ ปัจจุบันคู่มือผู้เรียนไม่เพียงแต่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับหนังสือตำราเท่านั้น แต่อาจใช้เป็นคู่มือสำหรับการศึกษาควบคู่ไปกับหนังสืออื่น ๆ ที่ทำหน้าที่แทนครูหรือตำรา เช่น บทเรียน วิดีทัศน์ บทเรียนทางไกล ภาพยนตร์ หรือบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

3. คู่มือทั่วไป

เป็นหนังสือที่ให้ข้อความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้อ่าน โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้มีความเข้าใจและสามารถดำเนินการในเรื่องนั้นด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม

ระดับ เรื่องมาลัย (2542 : 98) ได้สรุปประเภทของคู่มือ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้เนื้อหาสาระความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน เช่น คู่มือการจัดกิจกรรม การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน คู่มือการอบรมหน้าเสาธง คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียน

3. คู่มือการใช้สื่อหรือนวัตกรรม เป็นการเผยแพร่ผลงานของครูเพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ให้ถูกต้อง จึงต้องจัดทำคู่มือการใช้ การจัดทำสื่อชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

สมพร พุดตาล เบ็ทซ์ (2539 : 88) ได้กล่าวถึงคู่มืออีกประเภทหนึ่งคือ คู่มือปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญและนับเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่สำคัญระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานและระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน ซึ่งคู่มือปฏิบัติงานประกอบด้วย นโยบายวัตถุประสงค์ หน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ ที่สำคัญคือ แนวทางและวิธีปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานอย่างถ่องแท้ รวมทั้งสามารถใช้คู่มือปฏิบัติงานในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานอย่างถ่องแท้ รวมทั้งใช้คู่มือปฏิบัติงานเป็นคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้อง ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์ คงเส้นคงวา ไม่ว่าใครเป็นผู้ปฏิบัติและปฏิบัติ ต่อใคร ทำให้เกิดระบบแบบแผนที่ดีงาม ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

อนุชิต เชิงจำเนียร (2545 : 24) ได้ทำการศึกษาและสรุปได้ว่าคู่มือแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร จัดเป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับรายวิชาหนึ่งหรือระดับชั้นเรียนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ เช่น คู่มือรายวิชา คู่มือระดับชั้นเรียน คู่มือการใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการสอนทั่วไป เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิคการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นคู่มือที่มีได้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ หรือคำอธิบายรายวิชาใดวิชาหนึ่งโดยตรง เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยภายในโรงเรียน คู่มือปฏิบัติกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วสามารถสรุปได้ว่า คู่มือไม่ว่าจะเกี่ยวกับการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมเป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิคในการดำเนินการสอนหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

3.3 องค์ประกอบของคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ ที่สามารถนำไปปฏิบัติงานได้ ดังแนวคิด และข้อสรุปของนักวิชาการหลายท่าน ดังต่อไปนี้

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ ; และคนอื่น ๆ (2535 : 89) ได้สรุปองค์ประกอบของการจัดทำคู่มือไว้ 6 ส่วน ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอน
3. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อ
4. ความรู้เสริมหรือแบบฝึกหัด หรือแบบฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ

ปรีชา ช้างขวัญยืน ; และคนอื่น ๆ (2539 : 127 - 132) ได้อธิบายองค์ประกอบของคู่มือไว้ 8 ส่วน ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยจะครอบคลุมถึง
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - 1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - 1.3 วิธีการใช้
 - 1.4 คำแนะนำ
2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง
3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้
 - 3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
 - 3.2 การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบปฏิบัติ
- 3.3 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น
4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญของคู่มือ ซึ่งมีข้อมูลและรายละเอียดดังนี้
 - 4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการสอน
 - 4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอน ที่ช่วยให้ผู้สอนบรรลุผล
 - 4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอน
 - 4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน
5. การวัดผลและประเมินผล คู่มือที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและประเมินผลการสอน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีก

องค์ประกอบหนึ่งที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่าง ๆ เช่น เครื่องมือวัดผล วิธีวัดผล เกณฑ์การประเมินผล

6. ความรู้เสริม คู่มือครูที่ดี จะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ และสามารถคาดคะเนได้ว่า ผู้ใช้มักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและการปัญหา ผู้เขียนคู่มือครูจะเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมากพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่า ในการดำเนินการเรื่องนั้น ๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การมีประสบการณ์จะช่วยให้ผู้ใช้และผู้อ่านสามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ ได้ราบรื่น ไม่เกิดอุปสรรค ปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ การทำหน้าที่ผู้เขียนที่ดี จะต้องแนะนำและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับ ผู้อ่านหรือผู้ใช้

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ หนังสือที่ดีควรมีแหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

สมพร พุดตาล เบ็ทซ์ (2539 : 93) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของคู่มือในการปฏิบัติงาน ควรประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่วนประกอบตอนต้น ได้แก่
 - 1.1 ปก
 - 1.2. หน้าแสดงรายนามคณะผู้จัดทำและปีที่พิมพ์
 - 1.3 คำนำ
 - 1.4 สารบัญ
 - 1.5 แผนภูมิแสดงโครงสร้างของหน่วยงาน
2. ส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือวิธีปฏิบัติงาน ได้แก่
 - 2.1 คำอธิบายลักษณะงาน
 - 2.2 แผนภูมิแสดงสายการปฏิบัติงาน
 - 2.3 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน
 - 2.4 ภาพประกอบ
3. ส่วนประกอบตอนท้าย ได้แก่
 - 3.1 คำอธิบายศัพท์
 - 3.2 บรรณานุกรม

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : 54) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือครูว่า คู่มือครูควรประกอบด้วย รายละเอียดที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยปกติจะครอบคลุมถึง
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - 1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - 1.3 วิธีการใช้

1.4 คำแนะนำ

2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระพร้อมที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบและอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่จะอ่าน

3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบปฏิบัติ

3.2 ข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ

3.3 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น ฯลฯ

4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ คู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะให้การสอนบรรลุผล

4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอน

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ ซึ่งมักเกิดมาจากการประสบการณ์

ของผู้เขียน

5. การวัดผลและประเมินผล คู่มือที่ดีควรจะต้องให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและการประเมินผลการสอนนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่ง ที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่าง ๆ เช่น

5.1) เครื่องมือวัด

5.2) วิธีวัดผล

5.3) เกณฑ์การประเมินผล

6. ความรู้เสริม คู่มือครูที่ดีควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้และสามารถคาดคะเนได้ว่า ผู้ใช้มักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้เขียนคู่มือควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมาพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นและจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การเป็นผู้มีประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วยให้ผู้ใช้หรือผู้อ่านสามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างราบรื่น ไม่เกิดอุปสรรค ปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ ผู้เขียนคู่มือที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือ จึงถือได้ว่าได้ทำหน้าที่ของ ผู้เขียนหนังสือที่ดี

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดการใช้แหล่งอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือครู เป็นหนังสือที่ใช้เป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสอน

สมมาตร ประสุวรรณ (2545 : 80 – 81) ได้จัดทำคู่มือครูในโรงเรียนทหารช่างวิชาการ
อ่านแผนที่ หลักสูตรชั้นนายร้อย ของโรงเรียนทหารช่าง กรมการทหารช่าง กองทัพบก มี
องค์ประกอบของคู่มือ ดังนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำแนะนำการใช้คู่มือ
5. ความหมายของวิชา
6. ลักษณะของรายวิชา
7. การแบ่งหน่วยการเรียนรู้
8. การวัดและประเมินผล
9. ตารางกำหนดน้ำหนักคะแนนและเกณฑ์การผ่าน
10. จุดประสงค์การสอน
11. แผนการสอนรายวิชา
 - 11.1 จุดประสงค์การสอน
 - 11.2 กล่าวนำ
 - 11.3 เนื้อหา
 - 11.4 สรุปบทเรียน
 - 11.5 การวัดและประเมินผล
 - 11.6 หนังสืออ่านประกอบ
 - 11.7 บันทึกหลังสอน
 - 11.8 กิจกรรม
 - 11.9 สื่อการสอน
 - 11.10 ภาคผนวก
12. หนังสืออ้างอิง
13. ภาคผนวก
 - 13.1 แบบทดสอบ

มงคล ลีลาธนากร (2546 : 41) ได้จัดทำคู่มือครูประกอบการสอนหลักสูตรการใช้
โปรแกรมประมวลผลคำ ของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำแนะนำการใช้คู่มือ
5. ใบเตรียมการสอน

- 5.1 วัตถุประสงค์
- 5.2 วิธีสอน
- 5.3 หัวข้อหลักสูตร
- 5.4 สื่อการสอน
- 5.5 แบบฝึกหัดตามใบงาน
- 5.6 การวัดผลจากใบงาน/ใบทดสอบ
6. ใบข้อมูล/เนื้อหาตามหัวข้อวิชาเรียงตามลำดับ
7. ใบงาน

องค์ประกอบของคู่มือ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดทำคู่มือ เพราะจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงวิธีการใช้คู่มือ เนื้อหาสาระของคู่มือ คำชี้แจงเกี่ยวกับการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรม และยังบอกถึงแหล่งข้อมูลอ้างอิง

3.4 ลักษณะที่ดีของคู่มือ

ในการพัฒนาคู่มือขึ้นมา นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะของคู่มือเป็นสำคัญ เพราะผู้ที่ใช้หรือศึกษาคู่มือ นั้น จะให้ความสนใจหรือไม่ขึ้นอยู่กับลักษณะของคู่มือที่ดีนั่นเอง

ปรีชา ช่างขวัญยืน ; และคนอื่นๆ (2539 : 132) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเขียนคู่มือที่ดีว่า คู่มือจะต้องมีความชัดเจนให้รายละเอียดครอบคลุม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง การเขียนคู่มือต้องครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ควรระบุให้ชัดเจนว่า คู่มือนี้เป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ใช้อะไรบ้าง
3. คู่มือนี้ช่วยผู้ใช้อย่างไร ผู้ใช้จะได้ประโยชน์อะไรบ้าง
4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้เครื่องมือ เพื่อให้การใช้คู่มือเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
5. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินการตามคู่มือแนะนำ
6. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอน กระบวนการในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

- 6.1 เนื้อหาสาระที่ให้นั้นควรมีความถูกต้อง สามารถช่วยให้ผู้ใช้คู่มือทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ
- 6.2 ให้ข้อมูลรายละเอียดที่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้ใช้คู่มือสามารถทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ
- 6.3 ขั้นตอนการทำ จะต้องมีการเรียงลำดับอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและประหยัด
- 6.4 ภาษาที่ใช้จะต้องสามารถสื่อให้ผู้ใช้อ่านเข้าใจตรงกับผู้เขียน ไม่คลุมเครือหรือทำให้ผู้ใช้อ่านเกิดความเข้าใจผิด และภาษาที่ใช้จะต้องช่วยให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจง่าย หากสิ่งใดมีความยากและ

ซับซ้อน ควรเขียนให้เข้าใจง่ายโดยใช้เทคนิคอื่น ๆ ประกอบ เช่น ภาพตารางการเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย การยกตัวอย่าง การใช้สีจำแนก เป็นต้น

6.5 ควรให้คำแนะนำและชี้แจงเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ เช่น เคล็ดลับหรือเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะช่วยให้กระทำการสิ่งนั้น ๆ สำเร็จได้อย่างดี รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มักเกิดขึ้นจากการทำการสิ่งนั้น ๆ ข้อมูลนี้มักจะมาจากความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งจะมีคุณค่าต่อผู้ใช่มาก

7. ควรมีคำถามหรือกิจกรรมให้ผู้ใ้คู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการอ่านหรือการปฏิบัติขั้นตอนที่เสนอแนะ และเว้นที่ว่างสำหรับผู้ใ้คู่มือในการเขียนคำตอบรวมถึงมีคำถามหรือแนวในการตอบหรือคำแนะนำให้ไว้ด้วย และถ้าหากผู้เขียนสามารถคาดคะเนคำตอบของผู้ใ้คู่มือได้ ก็ควรจะอธิบายไว้ด้วยว่าคำตอบอะไร ถูกผิดด้วยเหตุใด ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใ้คู่มือ

8. ควรใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการช่วยให้ผู้ใ้คู่มือได้โดยสะดวก เช่น การจัดทำรูปเล่ม ขนาด การเลือกตัวอักษร ขนาดของตัวอักษร การใช้ตัวดำ การใช้สี การใช้ภาพ การเน้นข้อความ บางตอน เป็นต้น

9. การใช้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรม รายชื่อชมรม รายชื่อสื่อ รายชื่อสถาบัน รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น

เอกุณิ ไกรมาก (2541 : 57) ได้ให้ความหมายลักษณะที่ดีของคู่มือดังนี้

1. สามารถเข้าใจลักษณะเนื้อหา ขอบข่าย หรือสิ่งที่สอนได้อย่างกระจ่างชัด เช่น มองเห็นโครงสร้างของการสอนทั้งหมด

2. ช่วยให้สามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดี โดยสามารถดัดแปลงและยืดหยุ่นได้เองไม่เป็นแนวทางบังคับ ต้องเสนอแนะแนวทางโดยสามารถให้ปฏิบัติงานคล่องขึ้น

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้น ๆ เด็กสนใจปฏิบัติได้ จึงควรใช้และเลือกได้บ้าง

4. แนวการเขียน เน้นย้ำปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างต่อเนื่องนั่นคือมีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่น มุ่งฝึกงานกลุ่มทำงานเป็นกลุ่มก็ฝึกอย่างต่อเนื่องจนเด็กมีแนวทางได้แนวทางแล้ว จึงฝึกเป็นรายบุคคล เป็นต้น

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรม ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป มิได้มุ่งกระจายให้แนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวปฏิบัตินั้น ๆ ต้องเป็นการปฏิบัติได้และได้ผลด้วย

6. รูปแบบและวิธีการ (ขั้นตอน) ที่เป็นแนวทางในการเขียนคงรูปแบบและขั้นตอนโดยสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกแก่การใช้ เป็นต้น

เทคนิคในการเขียนคู่มือจะต้องเน้นแนวปฏิบัติที่สำคัญ ส่วนวิธีการจัดกิจกรรมนั้นต้องเขียนให้ละเอียดและปฏิบัติตามขั้นตอนได้ และควรแสดงแผนภาพ แผนภูมิ แผนผัง เพื่อช่วยให้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

งานวิจัยของ ศิริบุร จงวุฒิวาศย์ ; และมาเรียม นิลพันธ์ (2542 : 17-18) ได้แยกลักษณะของคู่มือที่ดีไว้ 3 ด้านคือ

1. ด้านเนื้อหา

1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือ ควรตรงกับเรื่องที่ศึกษาและไม่ยากจนเกินไปจนทำให้ไม่มีผู้สนใจที่จะหยิบอ่าน

1.2 การนำเสนอเนื้อหาควรให้เหมาะสมกับพื้นความรู้ของผู้ที่จะศึกษา

1.3 ข้อมูลที่มีในคู่มือ ผู้อ่านสามารถประยุกต์ใช้ได้

1.4 เนื้อหาควรเหมาะสมที่จะนำไปอ้างอิงได้

1.5 ควรมีกรณีตัวอย่างประกอบในบางเรื่อง เพื่อจะได้ทำความเข้าใจง่าย

1.6 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาของคู่มือให้ทันสมัยเสมอ

2. ด้านรูปแบบ

2.1 ตัวอักษรที่ใช้ควรมีตัวโต และมีรูปแบบที่ชัดเจน อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้คู่มือ

2.2 ควรมีภาพหรือตัวอย่างประกอบเนื้อหา

2.3 ลักษณะการจัดรูปแบบควรทำให้น่าสนใจ

2.4 การใช้ภาษาควรให้เข้าใจง่าย เหมาะกับผู้ใช้คู่มือ

2.5 ระบบการนำเสนอควรเป็นระบบจากง่ายไปหายาก หรือเป็นเรื่อง ๆ ให้ชัดเจน

3. ด้านการนำไปใช้

3.1 ควรระบุขั้นตอน วิธีการใช้คู่มือให้ชัดเจน

3.2 มีแผนภูมิ ตาราง ตัวอย่างประกอบให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

3.3 มีข้อมูลเพื่อสามารถประสานงานต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็ว

3.4 บอกสิทธิประโยชน์ และข้อควรปฏิบัติให้เข้าใจง่าย

สมมาตร ประสุวรรณ (2545 : 83) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าคู่มือที่ดีนั้น ควรมีลักษณะในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ต้องถูกต้อง และครอบคลุมสาระของคู่มือนั้น ๆ

2. การจัดลำดับข้อมูล

3. รายละเอียดของคู่มือต้องชัดเจนเข้าใจง่าย

4. ผู้ได้อ่านแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้

5. รูปแบบของคู่มือสวยงามและทนต่อการใช้

จากลักษณะคู่มือที่นักวิชาการหลายท่านกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าคู่มือที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้

1. สามารถเข้าใจลักษณะในเนื้อหาและขอบข่าย

2. ช่วยให้ผู้สามารถดำเนินการตามแนวทางและขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดี

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ ควรมีการทดลองใช้

4. แนวการเรียน เน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดหมายอย่างต่อเนื่อง

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรม ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป

6. รูปแบบและวิธีการ (ขั้นตอน) ควรที่จะคงรูปแบบขั้นตอนโดยสม่ำเสมอ

การจัดทำคู่มือนั้น มักจะพบข้อบกพร่องต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้ง เช่น

1. รายละเอียดเนื้อหาสาระไม่ชัดเจนเพียงพอ
2. คำอธิบายไม่กระชับ
3. ใช้คำที่สื่อความหมายไม่ตรงหรือผิดความหมาย
4. ภาพประกอบไม่ชัดเจน ขนาดเล็กเกินไป
5. ภาพประกอบไม่เหมาะสมและเป็นภาพที่สื่อความหมายไม่ตรงกับเนื้อหาสาระ
6. การพิมพ์ที่ใช้ตัวอักษรเล็กเกินไป
7. การพิมพ์ที่ผิดพลาด ผิดวรรคตอน และตกหล่น

ผู้เขียนหรือผู้จัดทำคู่มือต้องระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดข้อบกพร่องดังกล่าวข้างต้นเพราะจะทำให้คู่มือขาดความสมบูรณ์ และเพื่อให้คู่มือมีความกระชับชัดเจน ควรใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การพิมพ์เน้นคำหรือข้อความที่สำคัญ เทคนิคการจัดหน้า และเทคนิคการจัดภาพ

3.5 ประโยชน์ของคู่มือ

คู่มือปฏิบัติงานที่จัดทำขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงาน ดังนี้

1. คู่มือปฏิบัติงานถือเป็นบรรทัดฐานสำหรับการปฏิบัติงาน คือช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์ ไม่ว่าใครจะเป็นผู้ปฏิบัติหรือปฏิบัติต่อใคร ทำให้เกิดแบบแผนที่ดี
2. ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน
3. ใช้เป็นคู่มือใหม่ในการฝึกอบรมการใหม่ทำให้สามารถเรียนรู้งานได้ถูกต้องรวดเร็ว
4. ช่วยลดเวลาและลดความผิดพลาดและความบกพร่องในการปฏิบัติงาน
5. ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
6. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

การหาประสิทธิภาพของคู่มือ

การหาประสิทธิภาพของคู่มือหมายถึง การตรวจสอบพัฒนา เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการนำคู่มือไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อปรับปรุงและนำไปทดลองใช้จริง (Trial Run) โดยนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ต่อไป (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ; และคนอื่น ๆ 2520 : 27)

การทดลองใช้ หมายถึง การนำคู่มือที่สร้างขึ้นเป็นต้นแบบ (Prototype) แล้วไปทดลองใช้ตามขั้นตอนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของคู่มือให้เท่าเกณฑ์ที่กำหนด

การทดลองใช้จริง หมายถึง การนำคู่มือที่ทดลองใช้และปรับปรุงแล้วมาดำเนินการจริงเป็นเวลาตามที่กำหนด ในประเภทงานแต่ละชนิดตามแผนที่กำหนดไว้

ความจำเป็นที่ต้องหาประสิทธิภาพในการผลิตหรือสร้างงานทุกประเภท จะต้องมีการตรวจสอบงาน เพื่อเป็นการประกันว่ามีประสิทธิภาพจริงตามที่มุ่งหวัง ซึ่งการหาประสิทธิภาพของคู่มือมีความจำเป็น 3 ประการ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ; และคนอื่น ๆ 2520 : 30) คือ

1. สำหรับหน่วยงานที่ผลิตคู่มือเป็นการประกันคุณภาพของคู่มือว่า อยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะผลิตหรือสร้างให้มากขึ้น ถ้าไม่มีประสิทธิภาพถึงผลิตออกมาก็ไม่คุ้มค่าและไม่มีประโยชน์

2. สำหรับผู้ใช้คู่มือ คู่มือจะทำหน้าที่ชี้แนะให้ผู้ใช้มีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมได้ด้วย ความมั่นใจ คู่มือนั้นจะมีประสิทธิภาพในการให้ผู้ใช้เกิดการเรียนรู้จริง การหาประสิทธิภาพตามลำดับจะช่วยให้คู่มือที่มีคุณค่าทางการใช้จริงตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. สำหรับผู้สร้างคู่มือ การทดสอบหาประสิทธิภาพจะทำให้ผู้สร้างมั่นใจได้ว่าหัวข้อที่บรรจุในคู่มือมีความเหมาะสม อันจะช่วยให้ผู้สร้างมีความชำนาญขึ้น เป็นการประหยัดแรงงานและเวลาในการเตรียมตัวการจัดทำคู่มือจะต้องคำนึงบุคคลที่จะต้องมีส่วนร่วมในการใช้คู่มือ ดังนั้นการตรวจสอบจึงต้องอาศัยจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากผู้บริหารนักวิชาการ และผู้ใช้คู่มือสำหรับปฏิบัติงานนั้น

คู่มือจึงเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

4. คู่มือการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำคู่มือการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้จัดทำได้ศึกษาและค้นคว้า เพื่อนำเสนอข้อมูลในเชิงกว้างสามารถมองเห็นสภาพของการจัดกิจกรรมทั่ว ๆ ไป โดยลำดับคู่มือ ดังนี้

ทองสุข ศรแก้ว (2545 : 4) ได้จัดทำคู่มืออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษากล่าวว่า การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นนอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้วยความรักและความเมตตาที่มีต่อศิษย์และภาคภูมิใจในบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

วิสรณ พลเสน (2547 : 4) ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกล่าวว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับฝ่ายปกครองของโรงเรียนที่จะวางแผนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน เป็นแนวทางให้ฝ่ายปกครอง ครูที่ปรึกษา ครู อาจารย์ ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรม และดำเนินการจัดกิจกรรมให้ตรงกับวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของนักเรียนแต่ละคน และสภาพความพร้อมของโรงเรียน การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดราชบุรี ได้นำกิจกรรมต่าง ๆ ในคู่มือไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงาน ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 ที่กำหนดความมุ่งหมายว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

อนุชิต เชิงจำเนียร (2545 : 3) ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษากล่าวว่า คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสถานศึกษาที่จะวางแผนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและของกรมอาชีวศึกษา เป็นแนวทางให้กับฝ่ายกิจการนักเรียน นักศึกษา หัวหน้างานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรม ดำเนินการจัดกิจกรรมให้ตรงกับวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษามีจำนวนถึง 413 แห่ง ดังนั้นเป็นเรื่องยากมากที่จะพัฒนานักเรียนนักศึกษาไปสู่เป้าหมายเดียวกันเพราะสภาพความพร้อมของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดทำขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษานำโครงการต่าง ๆ ในคู่มือไปใช้เป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 ที่กำหนดความมุ่งหมายว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้จัดทำได้ศึกษาและค้นคว้า เพื่อนำเสนอข้อมูลในเชิงกว้างสามารถมองเห็นสภาพของการจัดกิจกรรมต่างๆ ไป โดยลำดับจากการวิจัยในประเทศและการวิจัยต่างประเทศ ดังนี้

ทรศณีย์ แก้วจันทร์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์เกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา 11 ปรากฏว่า การบริการงานกิจการนักเรียน ผู้บริหาร ครูอาจารย์เห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน ดังนี้ การรับเด็กเข้าเรียนและการแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศ การจัดให้ทุนการศึกษา การจัดกิจกรรมนักเรียน การรักษาวินัยและความประพฤติของนักเรียน และการทำระเบียบสะสมเป็นหลักฐานและประวัตินักเรียน ส่วนการบริหารกิจการนักเรียนที่ผู้บริหารและครูอาจารย์เห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย 4 ด้าน ดังนี้ การจัดบริการและสวัสดิการต่าง ๆ การบริการปรึกษาหารือหรือแนะแนว การจัดการสอนซ่อมเสริม และการวิจัยประเมินผลและติดตามผลเมื่อนักเรียนสำเร็จไปแล้ว ปัญหาในการบริหารกิจการนักเรียน ผู้บริหารและครูอาจารย์เห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย 8 ด้าน ดังนี้ การรับเด็กเข้าเรียนและการแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศ การจัดให้ทุนการศึกษา การจัดกิจกรรมนักเรียน การรักษาวินัยและความประพฤติของนักเรียน การทำระเบียบสะสมเป็นหลักฐานและประวัตินักเรียน การจัดบริการและสวัสดิการต่าง ๆ และการบริการปรึกษาหารือหรือแนะแนว ส่วนปัญหาในการบริหารกิจการนักเรียนที่มีผู้บริหารและครูอาจารย์เห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ดังนี้ การจัดการสอนซ่อมเสริมและการวิจัยประเมินผล การติดตามผลเมื่อนักเรียนจบการศึกษาไปแล้ว

ธีระ แทนศิริ (2541 : 101 - 105) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. สภาพการปฏิบัติงานกิจกรรมนักเรียนโรงเรียนเอกชนสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 5 ด้าน คือ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมสร้างเสริมวินัยในโรงเรียน กิจกรรมกีฬา กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง

2. ครูที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีทัศนะต่อระดับปัญหาการบริหารกิจการนักเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 5 ด้าน คือ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมสร้างเสริมวินัยในโรงเรียน กิจกรรมกีฬา กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน

สมพงษ์ กล้าวิกรณ์ (2541 : 5) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย พบว่า กิจกรรมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการจัดบุคลากร ด้านการเป็นผู้นำและด้านการควบคุม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า กิจกรรมที่เกี่ยวกับการปกครองตนเองของนักเรียน และกิจกรรมทำความสะอาดสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทอยู่ในระดับมาก สำหรับกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน กิจกรรมกีฬา และกิจกรรมสร้างเสริมวินัยนักเรียน ผู้บริหารมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดบุคลากร และด้านการเป็น ผู้นำ ผู้บริหารมีบทบาทอยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการวางแผน ด้านการจัด องค์การ และด้านการควบคุม ผู้บริหารมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

เปรียบเทียบจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ดำรงตำแหน่ง และความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารวุฒิปริญญาตรี กับสูงกว่าปริญญาตรี มีบทบาทไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน คือ ต่ำกว่า 10 ปี และสูงกว่า 10 ปีขึ้นไป มีบทบาทโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า กิจกรรมทำความสะอาดอาคารสถานที่ กิจกรรมสร้างเสริมวินัยนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีบทบาทในการจัดกิจกรรมกีฬาและกิจกรรมสหกรณ์นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานแตกต่างกัน คือ โรงเรียนได้รับรางวัลโรงเรียนมาตรฐานดีเด่นกับโรงเรียนที่ไม่ได้รับรางวัลมาตรฐานดีเด่น มีบทบาทไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่าผู้บริหารมีบทบาทในการจัดกิจกรรมทำความสะอาดอาคารสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับบทบาทในการจัดกิจกรรมปกครองตนเองของนักเรียนและกิจกรรมกีฬาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรพงศ์ ขวัญศรี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมนักเรียนทั้ง 5 ด้าน คือ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมสร้างเสริมวินัยในโรงเรียน กิจกรรมกีฬา กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ในเขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า ทุกโรงเรียนมีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และโครงสร้างการจัดกิจกรรมนักเรียน การวางแผนกิจกรรมนักเรียน การดำเนินงานกิจกรรมนักเรียน และการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างชัดเจน มีคณะกรรมการกิจกรรมนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการวางแผน กิจกรรมนักเรียนคำนึงถึงความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และความต้องการของนักเรียน โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี แผนพัฒนาระยะ 3 ปี และแผนพัฒนาระยะ 5 ปี แผนงานที่กำหนดไว้ครอบคลุมกิจกรรมตามคู่มือการจัดกิจกรรมที่กระทรวงกำหนดไว้ การควบคุมและการติดตามผลการดำเนินงานโดยใช้ปฏิทินปฏิบัติงานและรายงานผลให้ทราบ มีการประเมินผลการจัดทุกครั้งเมื่อสิ้นสุดแต่ละโครงการ เพื่อนำผลการประเมินไปเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงแผนงานและการดำเนินงานในครั้งต่อไป ผู้บริหารจะสนับสนุนงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่ได้จากแบบสอบถามครูอาจารย์ยังให้ความสำคัญของกระบวนการจัดกิจกรรม นักเรียนทั้ง 5 ด้าน โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับมากทุกด้าน

เอกวุฒิ ไกรมาก. (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างคู่มือครูในการจัดหาและใช้ประโยชน์วิทยากรท้องถิ่นสอนวิชาช่างอุตสาหกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อคู่มือครู และประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของครูตามคู่มือครูที่สร้างขึ้น พบว่าคู่มือครูมีความถูกต้องสมบูรณ์ สามารถทำให้ครูช่างอุตสาหกรรมมีความรู้ความเข้าใจ ดำเนินการตามคำแนะนำจากคู่มือครูและสามารถนำไปปฏิบัติได้

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮันเตอร์ (Hunter. 1982 : 216) ได้ศึกษาความสำเร็จของจุดประสงค์ที่เลือกสำหรับโครงการกิจกรรมนักเรียนในเขตชานเมือง ผลปรากฏว่าวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ เพราะวัตถุประสงค์เป็นตัวกำหนดขอบเขต เป้าหมายของกิจกรรม จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ขาดการเอาใจใส่ในเรื่องวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ทำให้การดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนควรให้ความสำคัญวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

เซพ्ली (Sharply. 1983 : 353) ได้ทำการศึกษาโรงเรียนในระดับสูงที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมนักเรียน จากการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมโครงการกิจกรรม นักเรียนในโรงเรียนระดับสูง การใช้งบประมาณที่กระจายอำนาจจากศูนย์กลาง คือจากผู้บริหารโรงเรียน การตัดสินใจการใช้งบประมาณที่เหมาะสมก็มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการจัดกิจกรรมนักเรียน บางโรงเรียนใช้งบประมาณไปจนหมดก็ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมสำเร็จลงไปได้ ผู้บริหารและครู ควรให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดสรรงบประมาณ และการใช้งบประมาณให้ คุ่มค่ามากที่สุด

ริชาร์ดสัน (Richardson. 1983 : 210) ได้ศึกษาผลกระทบโครงการจัดกิจกรรม นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ในเวอจิเนีย จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดเล็ก ทางเลือกกิจกรรมโรงเรียนขนาดเล็กมีทางเลือกน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ผลกระทบขวัญและกำลังใจของผู้จัดทำกิจกรรม โรงเรียนขนาดเล็กมีมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดเล็กจะมีความยากลำบากในการจัดดำเนินงานกิจกรรมนักเรียนมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ผู้สนับสนุนในการทำกิจกรรมโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีมากกว่าความแตกต่างของขนาดโรงเรียน ทำให้ผลกระทบมีความแตกต่างกัน

ชิคเคิลส์ (Shickell. 1984 : 138) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ เวลา ทรัพยากรที่ผ่านมาของกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรมโครงการนักเรียนโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผู้บริหาร ครูและนักเรียนควรร่วมมือกันจัดวางตารางโดยเฉลี่ยความเหมาะสม ความมีมาตรฐานเป็นชั่วโมงต่อ 1 สัปดาห์ โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาควรให้ความเห็น ให้ทิศทางในการจัด และให้คำนึงถึงการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ควรให้ทิศทางในการจัดกิจกรรมและต้องคำนึงถึงสภาพครอบครัวด้วยว่าจะมีเวลาให้มากน้อยเพียงใด นอกจากสภาพครอบครัวแล้ว ต้องคำนึงถึงสมาชิกในครอบครัวด้วยว่าจะมีเวลาให้ได้อย่างไรบ้าง

คอคแมน (Cockman. 1989 : 191) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของขนาดโรงเรียน สถานภาพ ต้นกำเนิดเกี่ยวกับชุมชนที่มีวัฒนธรรมและสถานภาพการจ้างงานของนักเรียนอยู่บนขอบเขตการเกี่ยวพันการมีส่วนร่วมอยู่ด้วยในกิจกรรมนักเรียน จากการวิจัยพบว่า กิจกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมอยู่ในการเรียนการสอน 4.77 % และนักเรียน 51.20 % มีความรู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่

จากการศึกษาผลการวิจัยในเรื่องกิจกรรมนักเรียนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า โรงเรียนมีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และโครงสร้างการจัดกิจกรรมนักเรียน การวางแผนกิจกรรมนักเรียน

การดำเนินงานกิจกรรมนักเรียน การติดตามและการประเมินผลการจัดกิจกรรม นักเรียนไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารและคณะครูให้ความสนใจกิจกรรมนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน กิจกรรมที่โรงเรียนจัดมากที่สุดคือ กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี ยุวกาชาด และกิจกรรม ส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมที่จัดน้อย คือ กิจกรรมทัศนศึกษา ปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารและปัญหาการบริหารงานกิจกรรมนักเรียนของครู มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ในทุกๆ ด้าน

บทที่ ๓

ขั้นตอนและวิธีการทำคู่มือ

คู่มือการพัฒนางานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก มีวิธีการจัดทำและประเมินคุณภาพ ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางการจัดทำคู่มือ
- ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการดำเนินการจัดทำคู่มือ
- ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือ
- ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ
- ขั้นตอนที่ 5 การสรุปผลการประเมินการจัดทำคู่มือ
- ขั้นตอนที่ 6 จัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนในการจัดทำคู่มือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางการจัดทำคู่มือ

1. ศึกษาจุดประสงค์ของการจัดทำคู่มือให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและนโยบายของสถานศึกษา
2. ศึกษาสภาพปัญหาของการจัดกิจกรรมดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม
3. ศึกษาหลักการเขียนคู่มือและหลักการเขียนโครงการจากหนังสือ เอกสารงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการหลายฉบับ เพื่อให้งานเขียนคู่มือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการดำเนินการจัดทำคู่มือ

1. เขียนโครงร่างคู่มือ ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 ปก
 - 1.2 คำนำ
 - 1.2 สารบัญ
 - 1.3 คำแนะนำการใช้คู่มือ
 - 1.4 การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก
 - 1) ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 2) ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน
 - 3) ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 4) ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน
 - 5) ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ
 - 6) ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน

2. ดำเนินการจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือกโดยจัดทำโครงสร้างและรูปแบบโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากตำราเอกสารทางวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดตามโครงสร้างและรูปแบบที่กำหนดไว้

3. นำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือกให้อาจารย์ที่ปรึกษาการทำสารนิพนธ์ตรวจแก้ไข แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงสร้างคู่มือ ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนความเหมาะสมในด้านเอกสารและภาษาที่ใช้ โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาโครงสร้างคู่มือดังต่อไปนี้

- 1) ดร.จันทนา นนทิกร ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (คศ.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) อาจารย์ดาร์ส อินจันทร์ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (คศ.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) อาจารย์รัตชัย บุญยะบุรณ์ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (คศ.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4) นางสาวสายใจ เจียมสุวรรณ ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ (คศ.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือ

ดำเนินการเขียนคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามโครงสร้าง คู่มือที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 ท่านเสนอแนะ ก่อนการนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ทำการตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะดำเนินการในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ

นำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือกให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการ จำนวน 4 คน ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 5 คน และครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 10 คน พิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ โดยทำหนังสือราชการเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ ด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น ดังรายชื่อต่อไปนี้

นักวิชาการ

1. นางยุบล อันล้าเลิศ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นผู้เชี่ยวชาญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. นางสาวพิไลลักษณ์ จำเมือง ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (คศ.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำระบบคุณภาพ
3. นางสาวสายใจ เจียมสุวรรณ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (คศ.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำระบบคุณภาพ

4. นายสุชาติ เจียมจิตต์ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (คศ.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษา

1. นายประยูร สุพรรณอ่วม	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมสถิตีวราราม
จังหวัดสมุทรสงคราม
2. นายสุวิทย์ เอี่ยมลออ	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมประสิทธิ์
จังหวัดสมุทรสงคราม
3. นายธัญญะ มั่นคง	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคู่สนามจันทร์
จังหวัดสมุทรสงคราม
4. นายปราโมทย์ คล้ายศิริ	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจุฬามณี
จังหวัดสมุทรสงคราม
5. นางประภา สุทธิเชษฐ์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองบางกก
จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้ปฏิบัติงาน

1. นางพิมพ์ผกา พุกประเสริฐ	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดช้างเผือก
จังหวัดสมุทรสงคราม
2. นางสุนันท์ ตันประเสริฐ	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดจุฬามณี
จังหวัดสมุทรสงคราม
3. นายสุนันท์ ฉายศรี	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดคู่สนามจันทร์
จังหวัดสมุทรสงคราม
5. นายสมชัย สุขพรั่งพร้อม	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนอนุบาลอัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม
6. นางภิรมย์ เสือเดช	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดปากสมุทร
จังหวัดสมุทรสงคราม
7. นายอิทธิพล พวงประยงค์	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดดาวโด้ง
จังหวัดสมุทรสงคราม
8. นายคมวรรณ ฉันทานุรักษ์	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนบ้านเขตเมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม
9. นางจินตนา นุชศิริ	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนบ้านคลองบางกก
จังหวัดสมุทรสงคราม
10. นายธานินทร์ อินทร์อร่าม	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดศรีสุวรรณคงคาราม
จังหวัดสมุทรสงคราม

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปผลการประเมินการจัดทำคู่มือ

ผู้จัดทำคู่มือได้ดำเนินการเขียนคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามโครงสร้างคู่มือที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 ท่านเสนอแนะ ก่อนการนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ทำการตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะดำเนินการในขั้นต่อไป ต่อจากนั้นนำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการ จำนวน 4 คน ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 5 คน และครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 10 คน พิจารณาให้ความเห็นและ ข้อเสนอแนะ โดยทำหนังสือราชการเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ ด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น แล้วเก็บแบบสอบถามความเหมาะสมของคู่มือ ต่อจากนั้นนำผลการตอบแบบสอบถามมาสรุปจัดทำเป็นเกณฑ์การตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้

เกณฑ์การตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การตรวจสอบเป็นมาตราส่วน 5 ระดับ โดยให้คะแนนลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมาย

ผู้ศึกษาได้นำคะแนนที่ได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 19 คน มาทำการสรุปโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยที่ 4.51 – 5.00	แปลความหมายว่า	เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 – 4.50	แปลความหมายว่า	เห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ยที่ 2.51 – 3.50	แปลความหมายว่า	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ยที่ 1.51 – 2.50	แปลความหมายว่า	เห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ยที่ 1.00 – 1.50	แปลความหมายว่า	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผู้ศึกษาได้สรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 19 คน โดยหาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ซึ่งสรุปผลการประเมินคู่มือดังนี้

ข้อที่	ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้	ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น $\bar{X}$	แปลผล
1	เนื้อหาสาระของคู่มือมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.65	เห็นด้วยมากที่สุด
2	ขั้นตอนวิธีการคู่มือมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	4.52	เห็นด้วยมากที่สุด
3	วัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมในคู่มือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.57	เห็นด้วยมากที่สุด
4	จำนวนกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	4.57	เห็นด้วยมากที่สุด
5	โครงการจัดกิจกรรมของคู่มือ มีความสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ได้	4.61	เห็นด้วยมากที่สุด
6	คู่มือมีวิธีการบันทึกและวิธีการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน	4.65	เห็นด้วยมากที่สุด
7	คู่มือมีประโยชน์ต่อการบริหารงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา	4.78	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตาราง ความคิดเห็นต่อเนื้อหาสาระของคู่มือมีความเหมาะสมไปใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เฉลี่ยความคิดเห็น 4.65 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ขั้นตอนวิธีการคู่มือมีความเหมาะสม เฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับ 4.52 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด วัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมในคู่มือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับ 4.57 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด จำนวนกิจกรรมมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ เฉลี่ยความคิดเห็น อยู่ในระดับ 4.57 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โครงการจัดกิจกรรมของ คู่มือ มีความสมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้ เฉลี่ยความคิดเห็น 4.61 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คู่มือมีวิธีการบันทึกและวิธีการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน เฉลี่ยความคิดเห็น 4.65 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คู่มือมีประโยชน์ต่อการบริหารงานตามระบบการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา เฉลี่ยความคิดเห็น 4.78 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์

นำคู่มือที่ได้รับข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน นำมาแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความสมบูรณ์ในทุก ๆ ส่วน ทั้งโครงสร้าง รูปแบบ ภาษา และเนื้อหา แล้วจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดช้างเผือก

บทที่ 4

คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดช้างเผือก

คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก
ที่ผู้จัดทำได้กำหนดเป็นกรอบในการจัดทำ มีรูปแบบดังต่อไปนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำแนะนำการใช้คู่มือ
5. การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก
 - 5.1 ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 5.2 ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน
 - 5.3 ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 5.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน
 - 5.5 ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ
 - 5.6 ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน

จากกรอบและรูปแบบนำมาจัดทำเป็นคู่มือการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก ดังต่อไปนี้

คู่มือ

การดำเนินงานตามกระบวนการ
ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก

A MANUAL ON THE STUDENT PROCESS IN THE SUPPORTING
SYSTEM OF WATCHANGPERK SCHOOL TEACHER

โดย

นายอร่าม เสือเดช
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดช้างเผือก

โรงเรียนวัดช้างเผือก(วัฒนคชาราชญ์ศึกษา)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งที่บุคลากรโรงเรียนวัดช้างเผือก ได้ร่วมกันวางรากฐาน เพื่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

ประการแรก ต้องการปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหารและครู อาจารย์ ให้ส่งเสริมดูแลพัฒนานักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ประการที่สอง ต้องการวางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่า นักเรียนทุกคนมีครู อาจารย์ อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ประการที่สาม สนับสนุนให้ครู อาจารย์ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้าน โรงเรียน และชุมชน เชื่อมประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน และประการสุดท้าย เพื่อประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและรับช่วงการแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียนและเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและยั่งยืน

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเล่มนี้คงเป็นแนวทางให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็นอย่างดี

อร่าม เสือเดช

ผู้จัดทำ

สารบัญ

บทที่	หน้า
คำแนะนำการใช้คู่มือ.....	70
การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	72
ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล.....	72
กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน.....	72
การประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ).....	75
ระเบียบสะสม.....	87
ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน.....	95
ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา.....	100
ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน.....	104
กิจกรรมโฮมรูม.....	104
การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน.....	110
การจัดกิจกรรมส่งเสริมการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.....	113
โครงการโรงเรียนสีขาว.....	114
โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ.....	116
โครงการบันทึกความดี.....	119
ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ.....	128
ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน.....	132

คำแนะนำการใช้คู่มือ

เพื่อให้การใช้คู่มือการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดช้างเผือก เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงให้ครูที่ปรึกษาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

1. ครูที่เป็นที่ปรึกษาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกท่าน จะต้องศึกษาคู่มือฉบับนี้ให้เข้าใจ ก่อนการนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติ

2. ครูที่ปรึกษากิจกรรมทุกท่านจะต้องศึกษาและดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ใน แต่ละกิจกรรมในคู่มือฉบับนี้ หรืออาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของผู้เรียน

3. องค์ประกอบของคู่มือการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำแนะนำการใช้คู่มือ
5. การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก
 - 5.1 ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 1) การเยี่ยมบ้าน
 - 2) การประเมินพฤติกรรม (SDQ)
 - 3) ระเบียบสะสม
 - 5.2 ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน
 - 5.3 ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 5.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน
 - 1) การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
 - 2) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)
 - 3) การจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่
 1. โครงการโรงเรียนสีขาว
 2. โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
 3. โครงการบันทึกความดี
 - 5.5 ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ
 - 5.6 ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน

นิยามศัพท์

1. คู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้ใช้ โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้เข้าใจและสามารถดำเนินการในเรื่องนั้นๆด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบในโรงเรียน ที่โรงเรียนจะต้องวิเคราะห์และออกแบบเพื่อให้เชื่อมโยงกับมาตรฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนที่มีความถนัดและความสนใจพิเศษได้รับการส่งเสริมศักยภาพและความเป็นเลิศจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและองค์กรชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนที่จะช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

2.2 การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยพิจารณาตามเกณฑ์ที่คณะครู อาจารย์ในโรงเรียนได้ประชุมตกลงกันไว้ เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน โดยกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจะจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา เพื่อจัดแยกนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา

2.3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา หมายถึง การจัดทำมาตรการช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดกิจกรรมสำหรับการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหา

2.4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มคัดกรอง ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา หรือกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น ได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ และมีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ

2.5 การส่งต่อ หมายถึง การที่ปัญหาของนักเรียนมีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว

2.6 การประเมินทบทวน หมายถึง กระบวนการวางแผนการประเมินที่เป็นระบบ กำหนดขั้นตอน วิธีการ เครื่องมือที่มีมาตรฐาน เป็นการประเมินระบบทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ระหว่างผู้ประเมินและผู้รับการประเมินอย่างกัลยาณมิตร

3. คู่มือครูการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง คู่มือที่ผู้ศึกษา จัดทำขึ้น ที่มีขั้นตอน วิธีการมาตรฐานและวิธีบันทึกที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ของครูในโรงเรียนวัดช้างเผือก ใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายในโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นคู่มือเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนวัดช้างเผือก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม

การดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก มีการขั้นตอนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ดังมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูประจำชั้น / ที่ปรึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. เพื่อให้ครูประจำชั้น / ที่ปรึกษา รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ด้วยวิธีที่หลากหลาย
3. เพื่อสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียนจัดทำขึ้น

สาระสำคัญ

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการ มิใช่ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1. การเยี่ยมบ้านนักเรียน
 - 1) แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน (เอกสารหมายเลข 1/1)
 - 2) แบบสรุปการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน (เอกสารหมายเลข 1/2)
2. การประเมินพฤติกรรม (SDQ)
 - 1) แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ฉบับนักเรียน (เอกสารหมายเลข 1/3)
 - 2) แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ฉบับครู (เอกสารหมายเลข 1/4)
 - 3) แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ฉบับผู้ปกครองนักเรียน (เอกสารหมายเลข 1/5)
3. ระเบียบสะสม (เอกสารหมายเลข 1/6)

กิจกรรมการดำเนินงาน

1. การเยี่ยมบ้านนักเรียน

การเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นการเยี่ยมบ้านเพื่อให้ทราบสภาพภายในครอบครัวของนักเรียน เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและดำเนินการช่วยเหลือที่ถูกต้องต่อไป โดยมีวิธีการดำเนินงานตามแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน ดังนี้

- 1) แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน (เอกสารหมายเลข 1/1)
- 2) แบบสรุปผลการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน (เอกสารหมายเลข 1/2)

แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน

(เอกสารหมายเลข 1/1)

1. นักเรียนชื่อ.....นามสกุล.....ชื่อเล่น.....เรียนอยู่ชั้น.....
อยู่บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 2. บิดาชื่อ.....นามสกุล.....ชื่อเล่น.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....รายได้.....บาท/เดือน เบอร์โทรศัพท์.....
 3. มารดาชื่อ.....นามสกุล.....ชื่อเล่น.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....รายได้.....บาท/เดือน เบอร์โทรศัพท์.....
 4. สถานภาพครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัว.....คน
 () บิดามารดาอยู่ด้วยกัน () บิดามารดาแยกกันอยู่ () บิดาถึงแก่กรรม
 () มารดาถึงแก่กรรม () บิดาแต่งงานใหม่ () มารดาแต่งงานใหม่
 5. นักเรียนอาศัยอยู่กับ
 () บิดา มารดา () บิดา () มารดา
 () ญาติชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
 ประกอบอาชีพ.....รายได้.....บาท/เดือน
 6. บ้านที่อาศัยอยู่ () บ้านของตนเอง () บ้านเช่า () อาศัยบ้านญาติ
 ลักษณะบ้าน () บ้านไม้ชั้นเดียว () บ้านไม้ 2 ชั้น () 2 ชั้น ครึ่งตึกครึ่งไม้
 () ตึกชั้นเดียว () ตึก 2 ชั้น () อื่น ๆ
 7. ทรัพย์สิน () ที่ดินเป็นของตนเอง () ที่ดินเช่า.....ไร่
 8. อุปกรณ์เครื่องใช้
 () ตู้เย็น () พัดลม () แอร์คอนดิชัน () หม้อหุงข้าวไฟฟ้า
 () ทีวี () วีดีโอ () วีซีดีหรือดีวีดี () เครื่องซักผ้า
 () เต้าแก๊ส () ไมโครเวฟ () วิทยุ () รถจักรยานยนต์
 () รถยนต์ () อื่น ๆ
 9. สภาพการเดินทางมาโรงเรียน
 () สะดวกโดยมารด..... () สะดวกโดยมาทางเรือ
 () เปลี่ยน เสียงอันตราย จึงโดยสารรถ.....หรือเรือ.....
 10. อื่น ๆ ที่พบเห็น
 11. ข้อเสนอแนะ.....
- ลงชื่อ.....ผู้ปกครอง ลงชื่อ.....ครูที่ปรึกษา
 (.....) (.....)

สรุปผลการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน (เอกสารหมายเลข 1/2)
โรงเรียนวัดช้างเผือก ชั้น.....

จำนวนนักเรียน ชาย.....คน นักเรียนหญิง.....คน

1. ฐานะครอบครัว รายได้ต่อปี

รายได้น้อยกว่า 50,000 บาท	จำนวน.....คน
รายได้มากกว่า 50,000 – 100,000 บาท	จำนวน.....คน
รายได้มากกว่า 100,000 – 150,000 บาท	จำนวน.....คน
รายได้มากกว่า 150,000 – 300,000 บาท	จำนวน.....คน
รายได้มากกว่า 300,000 บาทขึ้นไป	จำนวน.....คน
2. สภาพความเป็นอยู่

ดี ครอบครัวอบอุ่นมีการดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด	จำนวน.....คน
ปานกลาง มีความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยเฉลี่ยค่อนข้างดี	จำนวน.....คน
ต้องช่วยเหลือ ครอบครัวแตกแยก/ห่างเหิน/ไม่อบอุ่น	จำนวน.....คน
3. สรุปผลการคัดกรองนักเรียนจากการเยี่ยมบ้าน

ผลการคัดกรอง	ปกติ	เสี่ยง	ต้องช่วยเหลือ
3.1 ด้านการเรียนรู้			
3.2 ด้านความประพฤติ			
3.3 ด้านครอบครัว			
3.4 ด้านเศรษฐกิจ			

ลงชื่อ.....ผู้ปกครอง
 (.....)

ลงชื่อ.....ครูที่ปรึกษา
 (.....)

ลงชื่อ.....
 (.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)

แบบประเมินตนเอง (SDQ) นี้ เป็นแบบประเมินของสำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) เป็นเครื่องมือที่ผ่านการวิจัยแล้วว่ามีประสิทธิภาพในการคัดกรองปัญหาเด็กได้ดี สามารถช่วยเหลือครูในการคัดกรองปัญหาและให้การช่วยเหลือเบื้องต้นแก่เด็กในโรงเรียน แบบประเมินตนเอง (SDQ) นี้ เหมาะที่จะใช้กับเด็กอายุระหว่าง 4 - 16 ปี

แบบประเมินแต่ละชุดมี 2 หน้า หน้าแรกเป็นลักษณะพฤติกรรม จำนวน 25 ข้อ ซึ่งลักษณะของพฤติกรรมทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยสามารถจัดเป็นพฤติกรรมได้ 5 ด้าน ได้แก่

1. พฤติกรรมด้านอารมณ์ (5 ข้อ)
2. พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น (5 ข้อ)
3. พฤติกรรมเกร/ความประพฤติ (5 ข้อ)
4. พฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน (5 ข้อ)
5. พฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม (5 ข้อ)

คะแนนรวมของกลุ่มที่ 1 – 4 เป็นคะแนนที่แสดงถึงปัญหาพฤติกรรมของเด็กในด้านนั้น ๆ (Total Difficulties Score) ส่วนคะแนนในด้านที่ 5 เป็นคะแนนที่แสดงถึงจุดแข็งของเด็ก (Strength Score) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณานำจุดแข็งมาใช้เพื่อให้การช่วยเหลือแก้ปัญหาในด้านอื่น ๆ แก่เด็กต่อไป ในขณะที่เดียวกันคะแนนด้านสัมพันธภาพทางสังคมก็เป็นตัวบ่งชี้ให้ครูได้ทราบถึงความยากง่ายในการแก้ปัญหา ถ้าเด็กมีจุดแข็ง (คะแนนด้านสัมพันธภาพทางสังคมสูง) การให้ความช่วยเหลือปัญหาพฤติกรรมจะง่ายกว่าเด็กที่ไม่มีจุดแข็ง (คะแนนด้านสัมพันธภาพทางสังคมต่ำ) เป็นต้น

หน้าที่ 2 ในด้านหลังของแบบประเมิน เป็นการประเมินผลกระทบของพฤติกรรมว่ามีความเรื้อรัง ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้าง ต่อตัวเด็กเอง มีผลต่อสัมพันธภาพทางสังคม และชีวิตประจำวันของเด็กมากน้อยอย่างไร ซึ่งส่วนนี้ใช้คำสรุปลงว่า “เป็นระดับความรุนแรงของปัญหา”

ข้อแนะนำการใช้

1. แบบประเมินตนเอง (SDQ) มี 3 ชุด คือ

- 1) แบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเอง 1 ชุด (เอกสารหมายเลข 2/1)
- 2) แบบประเมินที่ครูประเมินนักเรียน 1 ชุด (เอกสารหมายเลข 2/2)
- 3) แบบประเมินที่ผู้ปกครองประเมินนักเรียน 1 ชุด (เอกสารหมายเลข 2/3)

แบบประเมินทั้ง 3 ชุดนี้ มีลักษณะข้อความคล้ายคลึงกับคำถามในแบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเอง ตลอดจนการตรวจให้คะแนน ยกเว้นเกณฑ์การแปลผลต่างกันเล็กน้อย

2. ครูที่ประเมินนักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองที่จะประเมิน ควรรู้จักนักเรียนและมีความใกล้ชิดกับนักเรียนมาระยะเวลาหนึ่ง และควรประเมินทั้ง 25 ข้อ ในครั้งเดียว

3. ระยะเวลาที่นักเรียนประเมินตนเอง ครูประเมินนักเรียน หรือผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินนักเรียน ควรเป็นระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน

4. ครั้งแรกอาจให้นักเรียนประเมินตนเองก่อน แล้วครู/ผู้ปกครองสามารถใช้แบบประเมินตนเองฉบับของครู/ผู้ปกครอง ทำการประเมินนักเรียนซ้ำเพื่อดูผลที่ได้ว่าสอดคล้องกันหรือไม่

5. อาจใช้การสัมภาษณ์หรือเครื่องมืออื่นช่วยในการพิจารณาเพิ่มเติมกรณีที่เห็นว่าผลที่ได้ขัดแย้งกับความเป็นจริง อย่าลืมว่า ไม่มีเครื่องมือชนิดใดสมบูรณ์แบบ ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมของผู้ตอบแบบการประเมินเป็นสำคัญ แบบประเมินตนเองชุดนี้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อช่วยในการคัดกรองปัญหานักเรียนเท่านั้น ไม่ใช่เป็นตัวชี้้นำครูในการตัดสินปัญหานักเรียน

6. การประเมินพฤติกรรมนักเรียน เป็นการประเมินในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ยกเว้นการใช้เพื่อติดตามลักษณะพฤติกรรมของนักเรียน

แบบประเมินตนเอง (SDQ) (ฉบับนักเรียนประเมินตนเอง) (เอกสารหมายเลข 1/3)

ชื่อ – สกุล (จ.ช.จ.ญ.).....ชั้น.....เลขที่.....

วัน เดือน ปีเกิด เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย X ในช่องท้ายหัวข้อให้ครบทุกข้อ กรุณาตอบให้ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในช่วง 6 เดือน

พฤติกรรมประเมิน	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ฉันพยายามจะทำตัวดีกับคนอื่น ฉันใส่ใจความรู้สึกคนอื่น			
2. ฉันอยู่ไม่นิ่ง ฉันนั่งนาน ๆ ไม่ได้			
3. ฉันปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบายบ่อย ๆ			
4. ฉันเต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่น (ของกิน เกม ปากกา เป็นต้น)			
5. ฉันโกรธแค้นและมักอารมณ์เสีย			
6. ฉันชอบอยู่กับตัวเอง ฉันชอบเล่นคนเดียวหรืออยู่ตามลำพัง			
7. ฉันมักทำตามที่คุณอื่นบอก			
8. ฉันขี้กังวล			
9. ใคร ๆ ก็ฟังฉันได้ถ้าเขาเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
10. ฉันอยู่ไม่สุข วุ่นวาย			
11. ฉันมีเพื่อนสนิท			
12. ฉันมีเรื่องทะเลาะวิวาทบ่อย ฉันทำให้คนอื่นทำอย่างที่คุณต้องการ			
13. ฉันไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
14. เพื่อน ๆ ส่วนมากชอบฉัน			
15. ฉันวอกแวกง่าย ฉันรู้สึกว่าไม่มีสมาธิ			
16. ฉันกังวลเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและเสียความเชื่อมั่นในตนเองง่าย			
17. ฉันใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
18. มีคนว่าฉันโกหกหรือขี้อายบ่อย ๆ			
19. เด็ก ๆ คนอื่นล้อเลียนหรือรังแกฉัน			
20. ฉันมักอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ แม่ ครู เด็กคนอื่น)			
21. ฉันคิดก่อนทำ			
22. ฉันเอาของของคนอื่นในบ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			
23. ฉันเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
24. ฉันขี้กลัว รู้สึกหวาดกลัวง่าย			
25. ฉันทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงานของฉันดี			

เธอมีอย่างอื่นจะบอกอีกหรือไม่.....

คะแนนด้านที่ 1		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 2		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 3		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 4		แปลผล.....
รวมคะแนนทั้ง 4 ด้าน		แปลผล.....
คะแนนสัมพันธภาพทางสังคม		แปลผล.....

(ด้านหลัง)

ฉบับนักเรียน

โดยรวมเธอคิดว่าตัวเองมีปัญหาในด้านใดด้านหนึ่งต่อไปนี้หรือไม่

ด้านอารมณ์ ด้านสมาธิ ด้านพฤติกรรม หรือความสามารถเข้ากับผู้อื่น

- ☐ ไม่ ☐ ใช่ มีปัญหาเล็กน้อย
☐ ใช่ มีปัญหาชัดเจน ☐ ใช่ มีปัญหาอย่างมาก

ถ้าตอบว่า “ไม่” ไม่ต้องตอบข้อต่อไป

ถ้าเธอตอบ “ใช่” กรุณาตอบข้อต่อไปนี้

ปัญหานี้เกิดขึ้นมานานเท่าไรแล้ว

- ☐ น้อยกว่า 1 เดือน ☐ 1 – 5 เดือน
☐ 6 – 12 เดือน ☐ มากกว่า 1 ปี

ปัญหานี้ทำให้เธอรู้สึกไม่สบายใจหรือไม่

- ☐ ไม่เลย ☐ เล็กน้อย
☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

ปัญหานี้รบกวนชีวิตประจำวันของเธอในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้หรือไม่

ความเป็นอยู่ที่บ้าน

การคบเพื่อน

การเรียนในห้องเรียน

กิจกรรมยามว่าง

ไม่	เล็กน้อย	ค่อนข้างมาก	มาก
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

ปัญหานี้ทำให้คนรอบข้างเกิดความยุ่งยากหรือไม่ (ครอบครัว เพื่อน ครู เป็นต้น)

- ☐ ไม่เลย ☐ เล็กน้อย
☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

คะแนนรวมแบบประเมินด้านหลัง

แปลผล.....

แบบประเมินตนเอง (SDQ) (ฉบับครูประเมินนักเรียน) (เอกสารหมายเลข 1/4)

ชื่อ – สกุล (จ.ช.ด.ญ.).....ชั้น.....เลขที่.....

วัน เดือน ปีเกิด เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย X ในช่องท้ายหัวข้อให้ครบทุกข้อ กรุณาตอบให้ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในช่วง 6 เดือน

พฤติกรรมประเมิน	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ห่วงใยความรู้สึกคนอื่น			
2. อยู่ไม่นิ่ง นิ่งนิ่ง ๆ ไม่ได้			
3. มักจะบ่นว่าปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบาย			
4. เต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน (ขนม ของเล่น ดินสอ เป็นต้น)			
5. มักอาละวาดและโมโหง่าย			
6. ค่อนข้างแยกตัว ชอบเล่นคนเดียว			
7. เชื่อฟัง มักจะทำตามผู้ใหญ่ต้องการ			
8. กังวลใจหลายเรื่อง ดูวิตกกังวลเสมอ			
9. เป็นที่พึงใจเวลาที่คนอื่นเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
10. อยู่ไม่สุข วุ่นวายอย่างมาก			
11. มีเพื่อนสนิท			
12. มักมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่นหรือรังแกเด็กอื่น			
13. ดูไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
14. เป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน			
15. วอกแวกง่าย สมาธิสั้น			
16. เครียด ไม่ยอมห่างเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและขาดความเชื่อมั่น			
17. ใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
18. ชอบโกหกหรือขี้โกง			
19. ถูกเด็กคนอื่นล้อเลียนหรือรังแก			
20. ชอบอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ แม่ ครู เด็กคนอื่น)			
21. คิดก่อนทำ			
22. ขโมยของที่บ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			
23. เข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
24. ขี้กลัว รู้สึกหวาดกลัวง่าย			
25. ทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงาน			

คุณมีความเห็นหรือความกังวลอื่นอีกหรือไม่.....

คะแนนด้านที่ 1		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 2		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 3		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 4		แปลผล.....
รวมคะแนนทั้ง 4 ด้าน		แปลผล.....
คะแนนสัมพันธภาพทางสังคม		แปลผล.....

(ด้านหลัง)

โดยรวมคุณคิดว่าเด็กมีปัญหาในด้านใดด้านหนึ่งต่อไปนี้หรือไม่

ด้านอารมณ์ ด้านสมาธิ ด้านพฤติกรรม หรือความสามารถเข้ากับผู้อื่น

- ☐ ไม่ ☐ ใช่ มีปัญหาเล็กน้อย
☐ ใช่ มีปัญหาชัดเจน ☐ ใช่ มีปัญหาย่างมาก

ถ้าตอบว่า “ไม่” ไม่ต้องตอบข้อต่อไป

ถ้าคุณตอบ “ใช่” กรุณาตอบข้อต่อไปนี้

ปัญหานี้เกิดขึ้นมานานเท่าไรแล้ว

- ☐ น้อยกว่า 1 เดือน ☐ 1 – 5 เดือน
☐ 6 – 12 เดือน ☐ มากกว่า 1 ปี

ปัญหานี้ทำให้เด็กรู้สึกไม่สบายใจหรือไม่

- ☐ ไม่เลย ☐ เล็กน้อย
☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

ปัญหานี้รบกวนชีวิตประจำวันของเด็กในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้หรือไม่

	ไม่	เล็กน้อย	ค่อนข้างมาก	มาก
การคบเพื่อน	☐	☐	☐	☐
การเรียนในห้องเรียน	☐	☐	☐	☐

ปัญหาของเด็กทำให้คุณหรือชั้นเรียนเกิดความยุ่งยากหรือไม่

- ☐ ไม่เลย ☐ เล็กน้อย
☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

ลงชื่อ.....

☐ ครูผู้สอน ☐ ครูที่ปรึกษา ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คะแนนรวมแบบประเมินด้านหลัง แปลผล.....

แบบประเมินตนเอง (SDQ) (ฉบับผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินนักเรียน) (เอกสารหมายเลข 1/5)

ชื่อ – สกุล (ด.ช./ด.ญ.).....ชั้น.....เลขที่.....

วัน เดือน ปีเกิด เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย X ในช่องท้ายหัวข้อให้ครบทุกข้อ กรุณาตอบให้ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในช่วง 6 เดือน

พฤติกรรมประเมิน	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ห่วงใยความรู้สึกคนอื่น			
2. อยู่ไม่นิ่ง นิ่งนิ่ง ๆ ไม่ได้			
3. มักจะบ่นว่าปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบาย			
4. เต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน (ขนม ของเล่น ดินสอ เป็นต้น)			
5. มักอาละวาดและโมโหง่าย			
6. ค่อนข้างแยกตัว ชอบเล่นคนเดียว			
7. เชื่อฟัง มักจะทำตามผู้ใหญ่ต้องการ			
8. กังวลใจหลายเรื่อง ดูวิตกกังวลเสมอ			
9. เป็นที่พึงได้เวลาที่คนอื่นเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
10. อยู่ไม่สุข วุ่นวายอย่างมาก			
11. มีเพื่อนสนิท			
12. มักมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่นหรือรังแกเด็กอื่น			
13. ดูไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
14. เป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน			
15. วอกแวกง่าย สมาธิสั้น			
16. เครียด ไม่ยอมห่างเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและขาดความเชื่อมั่น			
17. ใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
18. ชอบโกหกหรือขี้โก่ง			
19. ถูกเด็กคนอื่นล้อเลียนหรือรังแก			
20. ชอบอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ แม่ ครู เด็กคนอื่น)			
21. คิดก่อนทำ			
22. ขโมยของที่บ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			
23. เข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
24. ขี้กลัว รู้สึกหวาดกลัวง่าย			
25. ทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงาน			

คุณมีความเห็นหรือความกังวลอื่นอีกหรือไม่.....

คะแนนด้านที่ 1		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 2		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 3		แปลผล.....
คะแนนด้านที่ 4		แปลผล.....
รวมคะแนนทั้ง 4 ด้าน		แปลผล.....
คะแนนสัมพันธภาพทางสังคม		แปลผล.....

(ด้านหลัง)

โดยรวมคุณคิดว่าเด็กมีปัญหาในด้านใดด้านหนึ่งต่อไปนี้หรือไม่

ด้านอารมณ์ ด้านสมาธิ ด้านพฤติกรรม หรือความสามารถเข้ากับผู้อื่น

- ☐ ไม่ ☐ ใช่ มีปัญหาเล็กน้อย
☐ ใช่ มีปัญหาชัดเจน ☐ ใช่ มีปัญหาอย่างมาก

ถ้าตอบว่า “ไม่” ไม่ต้องตอบข้อต่อไป

ถ้าคุณตอบ “ใช่” กรุณาตอบข้อต่อไปนี้

ปัญหานี้เกิดขึ้นมานานเท่าไรแล้ว

- ☐ น้อยกว่า 1 เดือน ☐ 1 – 5 เดือน
☐ 6 – 12 เดือน ☐ มากกว่า 1 ปี

ปัญหานี้ทำให้เด็กรู้สึกไม่สบายใจหรือไม่

- ☐ ไม่เลย ☐ เล็กน้อย
☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

ปัญหารบกวนชีวิตประจำวันของเด็กในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้หรือไม่

ความเป็นอยู่ที่บ้าน
 การคบเพื่อน
 การเรียนในห้องเรียน
 กิจกรรมยามว่าง

ไม่	เล็กน้อย	ค่อนข้างมาก	มาก
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

ปัญหาของเด็กทำให้คุณหรือชั้นเรียนเกิดความยุ่งยากหรือไม่

- ☐ ไม่เลย ☐ เล็กน้อย
☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

ลงชื่อ.....

☐ พ่อ แม่ ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คะแนนรวมแบบประเมินด้านหลัง

แปลผล.....

การให้คะแนนและการแปลผล
ฉบับนักเรียนประเมินตนเอง

1. ด้านหน้า

การให้คะแนน แยกตามรายด้าน

1. ด้านอารมณ์

ข้อ	ข้อคำถาม	ไม่จริง	อาจจะจริง	จริง
3.	มักจะบ่นว่าปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบาย			
8.	กังวลใจหลายเรื่อง ดูวิตกกังวลเสมอ			
13.	ดูไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
16.	เครียด ไม่ยอมห่างเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและขาดความเชื่อมั่น			
24.	ซีดๆ รู้สึกหวาดกลัวง่าย			

0-5

6

7-10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

2. ด้านความประพฤติ/เกร

ข้อ	ข้อคำถาม	ไม่จริง	อาจจะจริง	จริง
5.	มักอาละวาดและโมโหร้าย			
7.	เชื่อฟัง มักจะทำตามที่คุณใหญ่ต้องการ			
12.	มักมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่นหรือรังแกเด็กอื่น			
18.	ชอบโกหกหรือขี้โก			
22.	ขโมยของที่บ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			

0-4

5

6-10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

3. ด้านพฤติกรรมไม่อยู่หนึ่ง/สมาธิสั้น

ข้อ	ข้อคำถาม	ไม่จริง	อาจจะจริง	จริง
2.	อยู่ไม่นิ่ง นั่งนิ่ง ๆ ไม่ได้			
10.	อยู่ไม่สุข วุ่นวายอย่างมาก			
15.	วอกแวกง่าย สมาธิสั้น			
21.	คิดก่อนทำ			
25.	ทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงาน			

0 - 5

6

7-10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

4. ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน

ข้อ	ข้อคำถาม	ไม่จริง	อาจจะจริง	จริง
6.	ค่อนข้างแยกตัว ชอบเล่นคนเดียว			
11.	มีเพื่อนสนิท			
14.	เป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน			
19.	ถูกเด็กคนอื่นล้อเลียนหรือรังแก			
23.	ถูกเด็กคนอื่นล้อเลียนหรือรังแก			

0 - 5

6

7-10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

5. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม

ข้อ	ข้อคำถาม	ไม่จริง	อาจจะจริง	จริง
1.	ห่วงใยความรู้สึกคนอื่น			
4.	เต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน (ขนม ของเล่น ดินสอ เป็นต้น)			
9.	เป็นที่พึ่งได้เวลาที่คนอื่นเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
17.	ใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
20.	ชอบอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ แม่ ครู เด็กคนอื่น)			

0 - 4

5

6 - 10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

สรุปการให้คะแนนและการแปลผลในภาพรวม (นักเรียนประเมินตนเอง)

รายการประเมิน	ปกติ	เสี่ยง	ช่วยเหลือ/มีปัญหา
คะแนนรวมพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (จากคะแนนรวมพฤติกรรม 4 ด้าน)	0 – 16	17 - 18	17 – 40
คะแนนรวมพฤติกรรมแต่ละด้าน			
1. คะแนนพฤติกรรมด้านอารมณ์	0 – 5	6	7 -10
2. คะแนนพฤติกรรมเกรี้ยว/ความประพฤติ	0 – 4	5	6 – 10
3. คะแนนพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	0 – 5	6	7 – 10
4. คะแนนพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	0 - 3	4	5 - 10
5. คะแนนพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม (คะแนนจุดแข็ง)	4 - 10 เป็นจุดแข็ง	ต่ำกว่า 3 ไม่มีจุดแข็ง	

2. ด้านหลัง

ประเมินว่ามีความเรื้อรัง ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบตัวเด็ก มีผลต่อสัมพันธภาพทางสังคม และชีวิตประจำวันของเด็ก

ในการประเมินว่าตนเองมีปัญหาด้านอารมณ์ ด้านสมาธิ ด้านพฤติกรรม หรือความสามารถ เข้ากับผู้อื่นได้

ถ้าตอบว่า “ไม่” ไม่ต้องคิดคะแนนข้อต่อไป

ถ้าตอบว่า “ใช่” ให้พิจารณาแบบประเมินในหัวข้อต่อไปนี้

- ปัญหานี้ทำให้รู้สึกไม่สบายใจหรือไม่
- ปัญหานี้รบกวนชีวิตประจำวันในด้านต่าง ๆ หรือไม่

ใน 2 หัวข้อนี้ ถ้าตอบว่า “ไม่เลย” หรือ “เล็กน้อย” ให้ 0 คะแนน
“ค่อนข้างมาก” ให้ 1 คะแนน “มาก” ให้ 2 คะแนน ดังนี้

ข้อความ	ไม่เลย	เล็กน้อย	ค่อนข้างมาก	มาก
ปัญหานี้ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ	0	0	1	2
ปัญหานี้รบกวนชีวิตประจำวันในด้านต่าง ๆ				
- ความเป็นอยู่ที่บ้าน	0	0	1	2
- การคบเพื่อน	0	0	1	2
- การเรียนในห้องเรียน	0	0	1	2
- กิจกรรมยามว่าง	0	0	1	2

สรุปการแปลผลด้านหลัง

คะแนนรวม 0 คะแนน - ปกติ

คะแนนรวม 1 – 2 คะแนน - เสี่ยง

คะแนนรวม 3 คะแนน - ช่วยเหลือ/มีปัญหา

การแปลผลแบบประเมินพฤติกรรมเด็กฉบับครู/ผู้ปกครองประเมินนักเรียน
คะแนนจากแบบประเมินด้านหน้า (25 ข้อ)

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ฉบับครูประเมินนักเรียน

รายการประเมิน	ปกติ	เสี่ยง	มีปัญหา
คะแนนรวม	0 – 15	16 – 17	18 – 40
1. คะแนนพฤติกรรมด้านอารมณ์	0 – 3	4	5 – 10
2. คะแนนพฤติกรรมเกรี้ยว/ความประพฤติ	0 – 3	4	5 – 10
3. คะแนนพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	0 – 5	6	7 – 10
4. คะแนนพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	0 – 5	6	7 – 10
5. คะแนนพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม	4 – 10	3	0-2
	(มีจุดแข็ง)	ไม่มีจุดแข็ง	ไม่มีจุดแข็ง

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ฉบับผู้ปกครองประเมินนักเรียน

รายการประเมิน	ปกติ	เสี่ยง	มีปัญหา
คะแนนรวม	0 – 15	16 – 17	18 – 40
1. คะแนนพฤติกรรมด้านอารมณ์	0 – 3	4	5 – 10
2. คะแนนพฤติกรรมเกรี้ยว/ความประพฤติ	0 – 3	4	5 – 10
3. คะแนนพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	0 – 5	6	7 – 10
4. คะแนนพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	0 – 5	6	7 – 10
5. คะแนนพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม	4 – 10	3	0-2
	(มีจุดแข็ง)	ไม่มีจุดแข็ง	ไม่มีจุดแข็ง

(เอกสารหมายเลข 1/6)

ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมเป็นเครื่องมือที่ประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัว ครอบครัว การศึกษา อาชีพ สุขภาพและบุคลิกภาพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้จักและเข้าใจนักเรียนในทุกด้าน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม และการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า การใช้ระเบียบสะสมควรใช้ด้วยความรอบคอบและจริงจัง กล่าวคือ

1. มอบให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นผู้ดำเนินการในการกรอกข้อมูลด้านต่าง ๆ ของนักเรียนเพื่อการรู้จักและช่วยเหลือนักเรียนในเบื้องต้น และคัดกรองพฤติกรรมปัญหาารุนแรงของนักเรียนเพื่อส่งต่อครูแนะแนว ประสานงานกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น เช่น แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่อนามัย นักจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

2. ให้นักเรียนกรอกข้อมูลต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ด้วยความตั้งใจและจริงจัง เริ่มตั้งแต่วันแรกที่นักเรียนเข้าเรียนและจะต้องดำเนินการกรอกข้อมูลเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นปัจจุบันตลอดเวลาจนกว่านักเรียนจะออกจากโรงเรียน ในการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องตรวจตราเอาใจใส่ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบจัดทำข้อมูลในระเบียบสะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการช่วยเหลือดูแลนักเรียนได้อย่างจริงจัง

3. จัดให้มีสถานที่และตู้เอกสารหรืออุปกรณ์สำหรับเก็บระเบียบสะสมไว้ในที่มิดชิดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งให้สะดวกสำหรับผู้รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เพราะเป็นความลับที่ไม่ควรเปิดเผยแก่คนทั่วไป

4. จัดให้มีการส่งมอบต่อระเบียบสะสมระหว่างชั้นชั้นในโรงเรียนเดียวกัน สำหรับกรณีที่นักเรียนออกจากโรงเรียนเดิมเพื่อเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนอื่นจะต้องมีการบันทึกเป็นหลักฐานการส่งและการมอบระเบียบสะสม

(เอกสารหมายเลข 1/6)

ระเบียบหสสม(ปพ. 8) รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ชื่อ.....นามสกุล.....

เพศ.....เลขประจำตัว.....

1. ข้อมูลส่วนตัว

วันเดือนปีเกิด.....เชื้อชาติ.....สัญชาติ.....ศาสนา.....
 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัด.....ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน/ซอย.....
 ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 ชื่อบิดา.....อาชีพ.....ชื่อมารดา.....อาชีพ.....
 ที่อยู่บิดา/มารดา.....
 ชื่อผู้ปกครอง.....เกี่ยวข้องเป็น.....อาชีพผู้ปกครอง.....
 ที่อยู่ผู้ปกครองที่สามารถติดต่อได้.....
 เป็นบุตรคนที่.....จำนวนพี่น้องร่วมสายโลหิต.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน
 สภาพบิดามารดา ☐ อยู่ด้วยกัน ☐ แยกกันอยู่ชั่วคราว ☐ หย่าร้าง ☐ อื่นๆ ระบุ.....

 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ย.....บาท/ปี
 ผู้ออกค่าใช้จ่ายในการเรียนให้(โปรดระบุชื่อ).....

 ระยะทางจากบ้านมาโรงเรียน.....กิโลเมตร
 นักเรียนมาโรงเรียนโดย.....
(ระบุเป็นปีการศึกษา)

แผนที่จากบ้านมาโรงเรียน

2. ข้อมูลด้านสุขภาพ

[illegible]

ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำเกณฑ์การคัดกรองของนักเรียน
2. เพื่อให้ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาสามารถนำผลการคัดกรองไปใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สาระสำคัญ

การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มนักเรียน มีประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการคัดกรองเป็น 2, 3 หรือ 4 กลุ่มก็ได้ ตามขอบข่ายและเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียนกำหนด เช่นในกรณีที่แบ่งนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม อาจนิยามกลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา
2. กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี
3. กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน
4. กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะ แสดงออก ซึ่งความสามารถอันโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถพิเศษนั้นอย่างเต็มศักยภาพ

วิธีการและเครื่องมือในการคัดกรองนักเรียน

1. แบบบันทึกเกณฑ์คัดกรองนักเรียนและแนวทางการช่วยเหลือ (เอกสารหมายเลข 2/1)
2. แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลของโรงเรียน (เอกสารหมายเลข 2/2)
3. แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลของครูประจำชั้น (เอกสารหมายเลข 2/3)

กิจกรรมการดำเนินงาน

นำผลที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมาดำเนินการคัดกรองตามแบบบันทึกเอกสารหมายเลข 2/1 เอกสารหมายเลข 2/2 และ เอกสารหมายเลข 2/3

เกณฑ์คัดกรองนักเรียนและแนวทางการช่วยเหลือ (เอกสารหมายเลข 2/1)
โรงเรียนวัดช้างเผือก

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

1. ด้านการเรียนรู้

☐ ปกติ ☐ เสี่ยง
() ผลการเรียนรู้เฉลี่ย 1.00-2.00
() อ่านหนังสือไม่คล่อง
() ไม่เข้าเรียนในวิชาต่าง 3 – 5 ครั้งต่อ 1 วิชา
() มี 0 ร ม ส, 1-5 วิชา ใน 1 ภาคเรียน
() มาโรงเรียนสายมากกว่า 5 ครั้งแต่ไม่เกิน 10 ครั้ง ใน 1 ภาคเรียน
() อื่น ๆ
() ไม่เข้าใจในบทเรียนทุกวิชา
() อื่น ๆ | ☐ มีปัญหา
() ผลการเรียนรู้ต่ำกว่า 1.00
() อ่านหนังสือไม่ออก
() ไม่เข้าเรียนในวิชาต่าง ๆ มากกว่า 5 ครั้ง ต่อ 1 วิชา
() มี 0 ร ม ส, มากกว่า 5 วิชา ใน 1 ภาคเรียน
() มาเรียนสายมากกว่า 10 ครั้ง ใน 1 ภาคเรียน
() เขียนหนังสือไม่ถูกต้อง สะกดคำผิด แม้แต่คำง่าย |
|---|--|

2. ความสามารถอื่น ๆ

- ☐ มี ระบุ.....
- ☐ ไม่ชัดเจนในความสามารถด้านอื่น

3. ด้านสุขภาพ

☐ ปกติ ☐ เสี่ยง
() น้ำหนักผิดปกติและไม่สัมพันธ์กับส่วนสูง
() เจ็บป่วยบ่อย ๆ
() ร่างกายไม่แข็งแรง
() อื่น ๆ
() อื่น ๆ | ☐ มีปัญหา
() ป่วยเป็นโรคร้ายแรง/เรื้อรัง
() มีความพิการทางกาย
() มีความบกพร่องทางการได้ยิน
() มีความบกพร่องทางการมองเห็น
() ความเจ็บป่วยที่มีผลกระทบต่อการเรียน |
|--|--|

4. ด้านสุขภาพจิตและพฤติกรรม

ด้านอารมณ์ ☐ ปกติ
ด้านความประพฤติ
ด้านพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง
ด้านบุคลิกภาพและความสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน
ผลรวมทั้ง 4 ด้าน
ด้านสัมพันธภาพทางสังคม | ☐ เสี่ยง ☐ มีปัญหา
☐ ปกติ ☐ เสี่ยง ☐ มีปัญหา
☐ ปกติ ☐ เสี่ยง ☐ มีปัญหา
☐ ปกติ ☐ เสี่ยง ☐ มีปัญหา
☐ ปกติ ☐ เสี่ยง ☐ มีปัญหา |
|--|--|

5. ด้านเศรษฐกิจ

☐ ปกติ ☐ เสี่ยง

- () พ่อหรือแม่ตกงาน
 () รายได้น้อย มีภาระหนี้สิน
 () ใช้จ่ายแบบฟุ่มเฟือย
 () ได้เงินมาโรงเรียนวันละ....บาท
 () อื่น ๆ
 () อื่น ๆ

☐ มีปัญหา

- () พ่อแม่ ตกงาน
 () รายได้ครอบครัวต่ำกว่า 5,000 บาท
 () ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียน
 () ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน
 () มีภาระหนี้สินจำนวนมาก

6. ด้านการคุ้มครองนักเรียน

☐ ปกติ ☐ เสี่ยง

- () อยู่หอพัก
 () มีการใช้สารเสพติดหรือเล่นการพนันในครอบครัว
 () มีพฤติกรรมส่อไปทางชู้สาว
 () ผู้ปกครองไม่มีอาชีพแน่นอน
 () มีการใช้เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์บางครั้ง
 () พ่อแม่แยกทางกันหรือสมรสใหม่
 () มีความรู้สึกไม่ดีต่อพ่อหรือแม่
 () อื่น ๆ

☐ มีปัญหา

- () ไม่มีผู้ดูแล
 () มีบุคคลในครอบครัวใช้สารเสพติด/เล่นการพนัน
 () มีบุคคลในครอบครัวเจ็บป่วยด้วยโรครุนแรง/เรื้อรัง
 () มีความขัดแย้งและมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว
 () มีการถูกล่วงละเมิดทางเพศ
 () มีการมั่วสุมทางเพศ
 () อื่น ๆ

7. ด้านอื่น ๆ

ด้านการใช้สารเสพติด

☐ ปกติ

☐ เสี่ยง

☐ มีปัญหา

ด้านเพศสัมพันธ์

☐ ปกติ

☐ เสี่ยง

☐ มีปัญหา

ด้านอื่น ๆ ที่เสี่ยง/มีปัญหา คือ.....

สรุป นักเรียนจัดอยู่ในกลุ่ม

☐ ปกติ

☐ เสี่ยง

☐ มีปัญหา

แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลของโรงเรียนวัดช้างเผือก ชั้น..... (เอกสารหมายเลข 2/2)

คำชี้แจง 1. ถ้านักเรียนจัดอยู่ในกลุ่มปกติให้กาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องกลุ่มปกติ ถ้าไม่มีให้ขีดเครื่องหมาย --

2. สำหรับนักเรียนทุกกลุ่มในช่องสัมพันธภาพทางสังคม ถ้าเป็นจุดแข็งให้กาเครื่องหมาย ✓ ถ้าไม่เป็นจุดแข็งขีดเครื่องหมาย -- และให้ระบุความสามารถพิเศษที่นักเรียนมีลงในช่องความสามารถพิเศษ

3. ถ้านักเรียนมีภาวะเสี่ยงและมีปัญหาต้องได้รับการช่วยเหลือในด้านใด ให้ขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างนั้น

ที่	ชื่อ – สกุลนักเรียน	ปกติ			ด้านสุขภาพ : ร่างกาย-จิตใจ-พฤติกรรม					ครอบครัว		ปัญหาที่พบเพิ่มเติม	สรุป	
		สัมพันธภาพทางสังคมเป็นจุดแข็ง	มีความสามารถพิเศษ	ด้านการเรียน	ร่างกาย	อารมณ์	ความประพฤติ	ไม่อยู่นิ่ง	สัมพันธภาพกับเพื่อน (เก็บตัว)	เศรษฐกิจ	การคุ้มครองนักเรียน		กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มมีปัญหา
รวม		คน	คน	คน	คน	คน	คน	คน	คน	คน	คน	คน	คน	คน

ลงชื่อ.....ครูประจำชั้น

...../...../.....

สรุป จำนวนนักเรียนทั้งหมด.....คน แยกเป็น กลุ่มปกติ.....คน กลุ่มเสี่ยง.....คน กลุ่มมีปัญหา.....คน

หมายเหตุ การประเมินกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มมีปัญหา ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้ประเมิน

แบบสรุปรูปการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล ของโรงเรียนวัดช้างเผือก
(สำหรับครูประจำชั้น) **(เอกสารหมายเลข 2/3)**

ชื่อ.....สกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ปัญหาของนักเรียน

1. ด้านความสามารถ

- ☐ การเรียน คือ.....
- ☐ ความสามารถอื่น ๆ

2. ด้านสุขภาพ

- ☐ ร่างกาย คือ
- ☐ จิตใจ คือ

3. ด้านพฤติกรรม

- ☐ ความประพฤติ คือ
- ☐ พฤติกรรม คือ

4. ด้านครอบครัว

- ☐ เศรษฐกิจ คือ
- ☐ การคุ้มครองนักเรียน คือ
- ☐ การเลี้ยงดู คือ

5. ด้านอื่น ๆ

- ☐ สารเสพติด คือ
- ☐ เพศสัมพันธ์ คือ

แผนการแก้ไขปัญหา

- ☐ จัดกิจกรรมในห้องเรียน โดย.....

- ☐ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดย.....

- ☐ จัดกิจกรรมซ่อมเสริม โดย.....

- ☐ จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดย.....

- ☐ ติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง โดย.....

ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาสามารถวิเคราะห์ปัญหา และค้นหาวิธีการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา รวมทั้งพัฒนานักเรียนกลุ่มปกติในเบื้องต้นได้
2. เพื่อครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษามีแนวทางในการช่วยเหลือนักเรียน สามารถป้องกัน วิเคราะห์ แก้ไขปัญหา สามารถส่งต่อและให้คำปรึกษานักเรียนได้

สาระสำคัญ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญห โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

วิธีการและเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขปัญห

- 1) แบบการดำเนินงานการแก้ไขปัญห (เอกสารหมายเลข 3/1)
- 2) แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ (เอกสารหมายเลข 3/2)
- 3) แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ (เอกสารหมายเลข 3/3)

กิจกรรมการดำเนินงาน

การป้องกันและการแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ คือ การให้การปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห และการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(เอกสารหมายเลข 3/1)

การดำเนินงานแก้ไขปัญหา

วัน เดือน ปี	วิธีการ	ผลการดำเนินงาน

สรุปผลการดำเนินงาน

- ☐ นักเรียนดีขึ้น (ยุติการช่วยเหลือ)
☐ ดูแลต่อไปอีกประมาณ 3 เดือน
☐ ส่งต่อ.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน

(เอกสารหมายเลข 3/2)

แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ (จำแนกตามแววจริยะ)

โรงเรียนวัดช้างเผือก ภาคเรียนที่..... ปีการศึกษา.....

นักเรียนที่สำรวจพบ มีจำนวนทั้งสิ้น.....คน

ที่	ชื่อ – สกุลของ นักเรียน	ชั้น	อายุ (ปี/ เดือน)	แววจริยะพิเศษ ของ นักเรียนที่ชัดเจนที่สุด	ชื่อ – สกุล ของครู ที่รับผิดชอบ	แนวทางที่ โรงเรียน ให้การ ช่วยเหลือ

.....
(.....)
ผู้อำนวยการโรงเรียน

นักเรียนที่สำรวจพบ มีจำนวนทั้งสิ้น.....คน

[illegible]

ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาตระหนักในสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน
2. เพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

ในรูปแบบต่าง ๆ

สาระสำคัญ

การส่งเสริมพัฒนานักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มคัดกรอง ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

วิธีการและเครื่องมือในการส่งเสริมพัฒนานักเรียน

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) (เอกสารหมายเลข 4/1)
2. การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) (เอกสารหมายเลข 4/2)
3. การจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่
 - 1) โครงการโรงเรียนสีขาว (เอกสารหมายเลข 4/3)
 - 2) โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (เอกสารหมายเลข 4/4)
 - 3) โครงการบันทึกความดี (เอกสารหมายเลข 4/5)

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)

กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) เป็นการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนที่มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา และนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน เพื่อให้ครูและนักเรียนมีความคุ้นเคย ประหนึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน เป็นการบริการที่จัดให้นักเรียนทุกคน ดังนี้

1.1 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจและประเมินตนเอง ได้รับข้อมูลด้านการศึกษาและอาชีพ รู้จักวิธีการปรับตัวและพัฒนาตนเอง

1.2 เห็นความสำคัญของการเรียนและการทำงาน วิธีเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ไขผลการเรียนที่ติดค้างจนสามารถจบการศึกษาได้

1.3 ฝึกทักษะมนุษยสัมพันธ์ การฟัง การพูด และการแก้ปัญหา

1.4 ให้โอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถพิเศษของแต่ละคน เพื่อเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่สูงขึ้น

1.5 หากครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาค้นพบว่านักเรียนมีสิ่งบ่งชี้ว่า จะเกิดปัญหาหรือต้องการพัฒนา ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาควรเรียกพบนักเรียนคนนั้นในเวลาอื่น เพื่อช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

1.6 เป็นเวลาที่ใช้ในการทำความรู้จักและคัดกรองนักเรียน เช่น ทำระเบียบสะสม ทำแบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ทำแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สัมภาษณ์นักเรียน เป็นต้น

แนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูมมีดังนี้

1. กำหนดกิจกรรมโดยยึดความต้องการของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

1.1 สำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น (เป็นเรื่องที่ทันสมัย)

1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการทำหลักฐาน ทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของบันทึกการจัดกิจกรรม หรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมโฮมรูมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกอาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรมหรือในแบบฟอร์มการบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้

2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม หรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนาการเรียนเพื่อให้ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาดำเนินการตามแผน แต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัย

3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดตามความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

4. วิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

ขั้นตอนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)

ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูมโดยใช้รูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. แบบบันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูม (เอกสารหมายเลข 4/1/1)

2. แบบสำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม (เอกสารหมายเลข 4/1/2)

3. แบบสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม (เอกสารหมายเลข 4/1/3)

4. แบบประเมินตนเองของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา (เอกสารหมายเลข 4/1/4)

(เอกสารหมายเลข 4/1/1)

แบบบันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูม
โรงเรียนวัดช้างเผือก(วัฒนคชาราชบุรีศึกษา)

วัตถุประสงค์.....		
สาระสำคัญ	กิจกรรม	สื่อ / อุปกรณ์
.....		
.....		
.....		
.....		
บันทึกผลที่ได้รับ		
.....		
.....		

(ลงชื่อ).....ครูที่ปรึกษา

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

(เอกสารหมายเลข 4/1/2)

แบบสำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

โรงเรียนวัดช้างเผือก

ระดับชั้น.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในกิจกรรมโฮมรูม ว่านักเรียนมีความต้องการที่จะจัดเรื่องใดในระดับมาก ปานกลาง หรือน้อย โดยทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียน หรือระบุเนื้อหาอื่น ๆ ที่นักเรียนต้องการ พร้อมกับข้อเสนอแนะ

เนื้อหาสาระ	ระดับความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. การรู้จักตนเอง			
2. ทักษะการดำรงชีวิต			
3. การส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน			
4. การพัฒนาบุคลิกภาพ			
5. การศึกษาและอาชีพ			
6. การสร้างเสริมลักษณะนิสัย			
2. อื่น ๆ (ระบุ).....			

ข้อเสนอแนะ .

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(เอกสารหมายเลข 4/1/3)

**แบบสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม
โรงเรียนวัดช้างเผือก**

คำชี้แจง 1. ขอให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมโฮมรูมในภาคเรียนที่ผ่านมาตามหัวข้อต่อไปนี้

สิ่งที่นักเรียนได้รับ	ระดับความคิดเห็น		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม			
2. นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมโฮมรูมและแสดงความคิดเห็น			
3. นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรู้จักเพื่อน			
4. นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง			
5. นักเรียนได้รู้จักตนเอง			
6. นักเรียนได้พัฒนาด้านการปรับตัวในครอบครัว โรงเรียน และสังคม			
7. นักเรียนได้แก้ไขปรับปรุงตนเอง			
8. นักเรียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครูที่ปรึกษา			
9. นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรมโฮมรูม			
10. นักเรียนได้รับประโยชน์และเห็นความสำคัญของกิจกรรมโฮมรูม			

2. นักเรียนมีความประทับใจ และได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาและอุปสรรคที่นักเรียนคิดว่า ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ช่วงเวลาการจัดกิจกรรมโฮมรูมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ

.....

.....

.....

.....

(เอกสารหมายเลข 4/1/4)

**แบบประเมินตนเองของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรม
โรงเรียนวัดช้างเผือก**

ขอให้ท่านพิจารณาสิ่งที่ท่านปฏิบัติในการดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูมโดยทำเครื่องหมาย
✓ หรือ ✕ หน้าข้อความข้างล่างนี้

- 1. ท่านมีความตระหนักที่จะช่วยส่งเสริมและเติมเต็มในสิ่งที่นักเรียนขาดอยู่เพื่อให้เขาเป็น
คนดีของสังคม
- 2. ท่านเข้าโฮมรูมสม่ำเสมอ
- 3. ท่านกระตือรือร้นที่จะเตรียมการในการจัดกิจกรรมโฮมรูมให้น่าสนใจและเหมาะสมกับ
นักเรียน
- 4. ท่านติดตามข่าวสารบ้านเมือง เพื่อนำมาชี้แนะกับนักเรียนในคาบโฮมรูม
- 5. ในคาบโฮมรูมนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการคิดและดำเนินกิจกรรม
- 6. ท่านหลักแหล่งการตรวจระเบียบ ตำหนิ ดุด่า หรือลงโทษ แต่ใช้กิจกรรมให้
นักเรียนมีส่วนร่วมแทน
- 7. ท่านมีการบันทึกโฮมรูมอย่างสม่ำเสมอ หรือมอบหมายให้นักเรียนบันทึก
- 8. ท่านสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนก่อน / หลังการจัดกิจกรรมโฮมรูม เพื่อพัฒนา
กิจกรรมโฮมรูม
- 9. ผู้บริหารเอาใจใส่และติดตามการเข้าโฮมรูมของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาอย่าง
สม่ำเสมอ
- 10. ผู้บริหารยกย่อง ให้งานวัล คำชมเชย ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาที่จัดโฮมรูมดี

สรุปสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อให้โฮมรูมประสบผลสำเร็จ

1.
.....
.....
2.
.....
.....
3.
.....
.....

2. การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

การประชุมผู้ปกครอง จะเป็นการประชุมในชั้นเรียนแต่ละชั้นเรียน เป็นการพบปะกันระหว่างครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน

การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ มีความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

ขั้นตอนการดำเนินงานการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มิใช่การรายงานสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุม คือ

1. การเตรียมการ

ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

2. การสื่อสาร

ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม หรือจะเป็นการส่วนตัวก็ตาม ควรเป็นการพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

3. การจัดกิจกรรมในการประชุม

การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุมนั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อน แล้วจึงมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. การสรุปผลและการบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครอง (เอกสารหมายเลข 4/2/1 และเอกสารหมายเลข 4/2/2)

ในการประชุมแต่ละครั้ง ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผลและการจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ ดังนี้

4.1 เป็นหลักฐานในการจัดประชุมแต่ละครั้ง

4.2 เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

4.3 เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

แบบบันทึกการพบผู้ปกครองรายบุคคล (เอกสารหมายเลข 4/2/1)

ชื่อนักเรียน (เด็กชาย, เด็กหญิง).....ชั้น.....เลขที่.....

ชื่อผู้ปกครอง (นาย, นาง, น.ส.) เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็น.....

1. พฤติกรรมของนักเรียนที่ผ่านมาดีขึ้น เรื่อง

- 1.1 ☐ มาสาย/หนีเรียน
- 1.2 ☐ ระเบียบวินัย
- 1.3 ☐ ความรับผิดชอบ
- 1.4 ☐ ศักยภาพ
- 1.5 ☐ ความดี/คุณธรรม
- 1.6 ☐ อื่น ๆ

2. พฤติกรรมของนักเรียนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เรื่อง

- 1.1 ☐ มาสาย/หนีเรียน
- 1.2 ☐ ระเบียบวินัย
- 1.3 ☐ ความรับผิดชอบ
- 1.4 ☐ ศักยภาพ
- 1.5 ☐ ความดี/คุณธรรม
- 1.6 ☐ อื่น ๆ

3. ผลการเรียนรู้กลางภาคเรียนที่ 2 เมื่อเทียบกับภาคเรียนที่ 1

- ☐ ดีขึ้น ☐ ปรับปรุง/แก้ไข

- รายวิชาที่ต้องปรับปรุง 1.
2.
3.
4.

แนวทางการปรับปรุงเรื่อง

- ☐ พฤติกรรม
- ☐ การเรียน

4. ความรู้สึกของผู้ปกครองที่มีต่อการประชุมครั้งนี้

- ☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง

.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ปกครอง

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

(เอกสารหมายเลข 4/2/2)

แบบบันทึกสรุปผลการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

(Classroom Meeting)

ครั้งที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. จำนวนผู้ปกครองที่มาประชุม.....คน จากจำนวนเต็ม.....คน (มีรายชื่อดังแนบ)
2. บรรยากาศความร่วมมือ
3. ผลที่ได้รับ
4. งานที่ทำต่อเนื่อง
5. ข้อเสนอแนะ

(ลงชื่อ).....ผู้บันทึก

(.....)

ตำแหน่ง.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

3. การจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการจัดกิจกรรมในรูปลักษณะของโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนดำรงชีวิตอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข

กิจกรรมเสริมทักษะการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ของโรงเรียนวัดช้างเผือก ประกอบด้วย

1. โครงการโรงเรียนสีขาว (เอกสารหมายเลข 4/3)
2. โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (เอกสารหมายเลข 4/4)
3. โครงการบันทึกความดี (เอกสารหมายเลข 4/5)

(เอกสารหมายเลข 4/3)

ชื่องาน / โครงการ	โครงการ โรงเรียนสีขาว
แผนงาน	แผนงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานดำเนินการประถมศึกษา
สนองผลผลิตหลักที่	-
ลักษณะโครงการ	โครงการต่อเนื่อง
ผู้รับผิดชอบ	-
ระยะเวลาดำเนินงาน	ปีการศึกษา.....

1. หลักการและเหตุผล

ในสภาพปัจจุบันปัญหายาเสพติด สื่อบริการ การพนัน และการทะเลาะวิวาทในกลุ่มนักเรียน ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ นับวันจะมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้อาจทำให้นักเรียนในโรงเรียนได้รับผลกระทบ และส่งผลให้นักเรียนบางส่วนได้รับปัญหาดังกล่าว

ดังนั้น โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถานที่ให้การศึกษาและสั่งสอนให้นักเรียนประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ จึงควรดำเนินการเพื่อรณรงค์และป้องกันปัญหา ยาเสพติด สื่อบริการ การพนัน และการทะเลาะวิวาท ไม่ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สื่อบริการ การพนัน และการทะเลาะวิวาท ไม่ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน

2.2 เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงโทษของยาเสพติด การพนัน สื่อบริการ และการทะเลาะวิวาท

2.3 เพื่อให้นักเรียนประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

3. เป้าหมาย

3.1 รณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สื่อบริการ การพนัน และการทะเลาะวิวาท ในโรงเรียนและชุมชน

3.2 นักเรียนทุกคนในโรงเรียนรู้ถึงโทษของยาเสพติด การพนัน สื่อบริการ และการทะเลาะวิวาท

3.3 นักเรียนทุกคนประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

4. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ปีการศึกษา 2548

5. สถานที่ในการดำเนินการ

โรงเรียนวัดช้างเผือก

6. ขั้นตอนในการดำเนินงาน

6.1 ประชุมครูเพื่อจัดทำโครงการ

6.2 สำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน

6.3 แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการจัดทำแผนและดำเนินการ

6.4 ดำเนินการตามแผน

1) ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน

2) ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนได้รับรู้ถึงโทษของยาเสพติด การพนัน สื่อลามก
อนาจาร และการทะเลาะวิวาท

3) จัดนิทรรศการ

4) เข้าร่วมโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน จัดโดยจังหวัดสมุทรสงคราม

6.5 ประเมินผลโครงการ

7. งบประมาณ

ค่าวัสดุ 1,000 บาท

8. ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะกรรมการงานบริหารทั่วไป

9. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนวัดช้างเผือก

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนทุกคนปลอดยาเสพติดทุกชนิด

11. การวัดผลประเมินผล

จากการสังเกต สทนนา ชักถาม

(ลงชื่อ)..... ผู้เสนอโครงการ

(.....)

...../...../.....

ความเห็นหัวหน้าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

.....

.....

(.....)

ความเห็นผู้อำนวยการโรงเรียน

.....

.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน

(เอกสารหมายเลข 4/4)

ชื่องาน / โครงการ	โครงการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
แผนงาน	แผนงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานดำเนินการประถมศึกษา
สนองผลผลิตหลักที่	-
ลักษณะโครงการ	โครงการต่อเนื่อง
ผู้รับผิดชอบ	-
ระยะเวลาดำเนินงาน	ปีการศึกษา.....

1. หลักการและเหตุผล

ในสภาพปัจจุบันหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มุ่งเน้นให้นักเรียนมีสุขภาพที่ดี มีการพัฒนาสุขภาพตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนจัดเป็นสถาบันพัฒนาสุขภาพที่สำคัญที่สุด จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยงาน ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

ดังนั้น โรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีการพัฒนาสุขภาพเด็กนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการพัฒนานโยบายและแนวคิดที่จะปรับเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนมีส่วนร่วม ตลอดจนการดูแลสุขภาพอนามัยทุก ๆ ด้าน โรงเรียนวัดช้างเผือก(วัฒนคชาราชบุรีศึกษา) จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาสุขภาพของนักเรียนให้มีสุขภาพที่แข็งแรงตลอดไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อให้ชุมชนเข้ารับการอบรมเพื่อสร้างความตระหนักการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2.2 เพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2.3 เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลสุขภาพอนามัยจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. เป้าหมาย

3.1 ชุมชนเข้ารับการอบรม เพื่อสร้างความตระหนักการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3.2 นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3.3 นักเรียนได้รับการดูแลสุขภาพอนามัยจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ปีการศึกษา 2548

5. สถานที่ในการดำเนินการ

โรงเรียนวัดช้างเผือก

6. ขั้นตอนในการดำเนินงาน

6.1 ประชุมคณะกรรมการเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดทำโครงการ

6.2 เชิญเจ้าหน้าที่อนามัยวัดช้างเผือกมาร่วมปรึกษาหารือ

6.3 แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำโครงการ

6.4 ดำเนินงานตามโครงการ

1) สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงครามจัดขึ้น

2) ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนตามรูปแบบของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3) จัดส่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เข้าร่วมการอบรมนักเรียนผู้นำอนามัย ที่สำนักงานอนามัยตำบลบางช้างจัดขึ้น

6.5 สรุปและประเมินผลโครงการ

7. งบประมาณ

ค่าวัสดุ อุปกรณ์ 1,500 บาท

8. ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางศิริพร วีระนนท์

9. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนวัดช้างเผือก

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนมีสุขภาพแข็งแรง

11. การวัดผลประเมินผล

11.1 จากสุขภาพของนักเรียน

11.2 จากสถิติการเข้ารับการรักษายาบาลจากห้องพยาบาลของโรงเรียนและสถานอนามัย

(ลงชื่อ)..... ผู้เสนอโครงการ

(.....)

...../...../.....

ความเห็นหัวหน้าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

.....

(.....)

ความเห็นผู้อำนวยการโรงเรียน

.....
(.....)
ผู้อำนวยการโรงเรียน

(เอกสารหมายเลข 4/5)

ชื่องาน / โครงการ	โครงการบันทึกความดี
แผนงาน	แผนงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานดำเนินการประถมศึกษา
สนองผลผลิตหลักที่	-
ลักษณะโครงการ	โครงการต่อเนื่อง
ผู้รับผิดชอบ	-
ระยะเวลาดำเนินงาน	ปีการศึกษา.....

1. หลักการและเหตุผล

ในสังคมปัจจุบันสังคมไทยเริ่มเสื่อมลง คนที่ทำความดีกลับลดน้อยลงมากกว่าคนที่ทำความชั่ว บุคคลที่ทำความดี ต้องได้รับการบันทึกให้คนทั่วไปได้รับรู้และยกย่องเชิดชูเกียรติ ดังนั้นโครงการบันทึกความดีจึงเป็นโครงการหนึ่งที่รวบรวมการทำความดีและส่งเสริมคนทำดีให้คงอยู่ตลอดไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อให้ผู้กระทำความดีมีขวัญและกำลังใจในการทำความดีต่อไป
- 2.2 เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติคนทำความดี

3. เป้าหมาย

- 3.1 นักเรียนทุกคนกระทำความดีและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 3.2 นักเรียนได้กระทำความดีอย่างต่อเนื่องเป็นคนดีของสังคมต่อไป

4. พื้นที่ดำเนินการ

โรงเรียนวัดช้างเผือก

5. ระยะเวลาดำเนินการ

ปีการศึกษา 2548

6. วิธีดำเนินการ

- 6.1 ประชุมครูเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการการดำเนินงานตามโครงการ
- 6.2 จัดทำโครงการและเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ
- 6.3 แต่งตั้งกรรมการดำเนินงาน
- 6.4 ดำเนินงานตามแผนการที่วางไว้ ดังนี้
 - 1) ตั้งกรรมการจัดทำสมุดบันทึกความดี (เอกสารหมายเลข 4/3/1)
 - 2) ประชุมนักเรียนเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของสมุดบันทึกความดี
 - 3) บันทึกการทำความดีของนักเรียนด้วยตัวชื่อนักเรียนเอง และให้ครูเป็นผู้รับรอง
 - 4) เก็บรวบรวมสมุดทำความดีเมื่อสิ้นปีการศึกษา
 - 5) แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเพื่อคัดเลือกนักเรียนที่กระทำความดีได้ตามมาตรฐานที่โรงเรียนกำหนดไว้ (ระดับ ทอง เงิน และทองแดง)
 - 6) มอบเกียรติคุณบัตรแก่นักเรียนที่ทำความดีผ่านเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน

6.6 สรุปรายงานผล

7. งบประมาณ

ค่าวัสดุและรางวัล 1,000 บาท

8. ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางพิมพ์ผกา พุกประเสริฐ

9. การวัดผลประเมินผล

9.1 สังเกตพฤติกรรมนักเรียน

9.2 แบบสอบถาม แบบบันทึก

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

10.1 นักเรียนมีพฤติกรรมทำความดีเพิ่มมากขึ้น

10.2 นักเรียนมีจิตสำนึกในการทำ ความดี

(ลงชื่อ)..... ผู้เสนอโครงการ

(.....)

...../...../.....

ความเห็นหัวหน้าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

.....

.....

(.....)

ความเห็นผู้อำนวยการโรงเรียน

.....

.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน

ตัวอย่าง
สมุดบันทึกความดี

ชื่อ.....
ชั้น..... เลขที่.....

กิจกรรมดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนวัดช้างเผือก(พัฒนคชาราชบุรีศึกษา)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-สกุล

วัน เดือน ปี เกิด.....อายุ.....ปี

ที่อยู่.....

.....เบอร์โทรศัพท์.....

ชื่อบิดา..... อาชีพ.....

ชื่อมารดา..... อาชีพ.....

เพื่อนสนิท.....

.....

ครูที่ปรึกษา.....

โรคประจำตัว.....

ความสามารถพิเศษ

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ชอบ

.....

.....

.....

.....

**แบบบันทึกพฤติกรรมการทำงานดี
โรงเรียนวัดช้างเผือก**

ประเภทของการทำ ความดี	ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	รายละเอียดการทำงานดี	ผู้รับรอง
การบำเพ็ญ ประโยชน์และการ ให้บริการสังคม				
	รวมทำความดี.....ครั้ง			

**แบบบันทึกพฤติกรรมการทำงานดี
โรงเรียนวัดช้างเผือก**

ประเภทของการทำ ความดี	ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	รายละเอียดการทำงานดี	ผู้รับรอง
การพัฒนา นวัตกรรมและ เทคโนโลยีเพื่อ สังคม				
	รวมทำความดี.....ครั้ง			

**แบบบันทึกพฤติกรรมการทำงานดี
โรงเรียนวัดช้างเผือก**

ประเภทของการทำ ความดี	ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	รายละเอียดการทำงานดี	ผู้รับรอง
การปฏิบัติตนตาม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม				
	รวมทำความดี.....ครั้ง			

**แบบบันทึกพฤติกรรมการทำงานดี
โรงเรียนวัดช้างเผือก**

ประเภทของการทำ ความดี	ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	รายละเอียดการทำงานดี	ผู้รับรอง
การสร้างชื่อเสียง ให้แก่ทางโรงเรียน				
	รวมทำความดี.....ครั้ง			

วิธีบันทึกการทำความดี

1. นักเรียนบันทึกการทำความดีแยกประเภทตามที่กำหนดให้
2. มีผู้รับรองในการทำความดีแต่ละครั้ง
3. เมื่อสิ้นภาคเรียน ส่งสมุดบันทึกได้ที่ห้องกิจกรรม

เกณฑ์การประกาศเกียรติคุณ

นักเรียนที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณ จะต้องมีความสมบัติดังนี้

1. ได้กระทำความดีในแต่ละประเภทอย่างต่อเนื่อง
2. มีการบันทึกอย่างสม่ำเสมอ
3. จำนวนครั้งที่ทำความดี ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนกำหนด ในระดับ ทอง เงิน

และทองแดง

ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญการในด้านที่นักเรียนมีปัญหา
2. เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาหรือช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็ว

สาระสำคัญ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีที่ปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็ว หากปล่อยให้ปัญหาคงเป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือการคัดกรองนักเรียนก็ได้ขึ้นอยู่กับกรณีปัญหาของนักเรียน

วิธีการและเครื่องมือในการส่งต่อ

1. แบบบันทึกการส่งต่อภายในและภายนอกโรงเรียน (เอกสารหมายเลข 5/1)
2. แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน (เอกสารหมายเลข 5/2)
3. แบบบันทึกสรุปรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (เอกสารหมายเลข 5/3)

กิจกรรมการดำเนินงาน

การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง
2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากเกิดกรณีปัญหาที่มีความยากเกินศักยภาพของโรงเรียน

การรายงานผล

ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาแต่ละคนจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละภาคเรียนและปีการศึกษา เสนอประธานคณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาต่อไป ทั้งนี้ต้องระมัดระวังข้อมูลบางอย่างที่ไม่อาจเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ **ต้องเก็บเป็นความลับ**

(เอกสารหมายเลข 5/1)

แบบบันทึกการส่งต่อภายใน/ภายนอก โรงเรียนวัดช้างเผือก
(โดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา)

โรงเรียนวัดช้างเผือก

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรื่อง ขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียน

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียน

ด้วยนักเรียน (ชื่อ – สกุล).....ชั้น.....

เลขประจำตัว.....มีพฤติกรรมสรุปได้ ดังนี้.....

.....

.....

และได้ดำเนินการช่วยเหลือแล้ว สรุปได้ดังนี้

.....

.....

แต่ยังคงมีพฤติกรรม ดังนี้.....

.....

.....

จึงเรียนมาเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียนดังกล่าว และ
 ขอขอบคุณ ณ โอกาสนี้

ลงชื่อ.....

(.....)

ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

(เอกสารหมายเลข 5/2)

แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรื่อง แจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

เรียน

ตามที่ท่านได้ส่งนักเรียน (ชื่อ - สกุล).....
ชั้น.....มาให้ดำเนินการช่วยเหลือนั้น บัดนี้ (ผู้ดำเนินการช่วยเหลือ)
.....ได้ดำเนินการให้การช่วยเหลือนักเรียนแล้ว สรุปผลได้
ดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ลงชื่อ.....ผู้ดำเนินการช่วยเหลือ

(.....)

ตำแหน่ง.....

...../...../.....

(เอกสารหมายเลข 5/3)

แบบบันทึกสรุปรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ของครูประจำชั้น.....

ภาคเรียนที่..... ปีการศึกษา.....

จำนวนเด็กในความดูแล.....คน แยกเป็น

◆ กลุ่มปกติ.....คน (ร้อยละ.....ของจำนวนนักเรียนในความดูแล)

◆ กลุ่มเสี่ยง.....คน (ร้อยละ.....ของจำนวนนักเรียนในความดูแล)

◆ กลุ่มมีปัญหา.....คน (ร้อยละ.....ของจำนวนนักเรียนในความดูแล)

แก้ไขช่วยเหลือได้แล้ว.....คน อยู่ในระหว่างแก้ไขช่วยเหลือ.....คน ส่งต่อ.....คน

ผลการดำเนินงานกับกลุ่มแก้ไขช่วยเหลือ จำแนกปัญหาของนักเรียน

ลักษณะปัญหา	แก้ไขช่วยเหลือ ได้แล้ว(คน)	อยู่ในระหว่างการ แก้ไขช่วยเหลือ(คน)	ส่งต่อ..... (คน)	หมายเหตุ
ด้านการเรียน				
ด้านสุขภาพร่างกาย				
ด้านสุขภาพจิต				
ด้านพฤติกรรม				
ด้านเศรษฐกิจ				
ด้านการคุ้มครอง นักเรียน				
ด้านเลี้ยงดู				
ด้านสิ่งแวดล้อม				
อื่น ๆ (ระบุ)				

ลงชื่อ.....ผู้รายงาน

(.....)

ตำแหน่ง.....

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินทบทวน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาตระหนักถึงความสำคัญ และมีความรู้ ความเข้าใจ ในการนิเทศ ติดตามและการประเมินเพื่อทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเข้าใจในบทบาทภาระหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนิเทศ ติดตามและการประเมินเพื่อทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ได้ฝึกทักษะการประเมินทบทวน/การประเมินคุณภาพ ภายในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. เพื่อให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาได้นำผลที่ได้จากการประเมินทบทวนมาพัฒนา ปรับปรุง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สาระสำคัญ

การประเมินเพื่อทบทวน ถือเป็นการประเมินผลภายใน (Internal Evaluation) ในโรงเรียน ซึ่งเป็นระบบการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตน (Self & Evaluation) ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ตามยุทธศาสตร์และจุดเน้นที่กำหนดไว้ เช่น ประเมินทุก ๆ ภาคเรียน และนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานในภาคเรียนต่อไป เป็นต้น

วิธีการและเครื่องมือในการประเมินทบทวน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนประกอบด้วย

1. แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินเพื่อทบทวนของโรงเรียน (เอกสารหมายเลข 6/1)
2. แบบบันทึกการประเมินตนเองของครูด้านคุณภาพกระบวนการ (เอกสารหมายเลข 6/2)
3. แบบบันทึกการประเมินตนเองของครูด้านผู้เรียน (เอกสารหมายเลข 6/3)
4. แบบบันทึกการประเมินทบทวนของคณะกรรมการการประเมินด้านผู้เรียน (เอกสารหมายเลข 6/4)
5. แบบบันทึกการประเมินทบทวนของคณะกรรมการการประเมินด้านปัจจัย (เอกสารหมายเลข 6/5)
6. แบบบันทึกการประเมินตนเองของคณะกรรมการการประเมินด้านการบริหารคุณภาพ (เอกสารหมายเลข 6/6)
7. แบบสรุปผลการประเมินเพื่อทบทวนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (เอกสารหมายเลข 6/7)

กิจกรรมการดำเนินงาน

กิจกรรมการประเมินทบทวน มี 4 ระยะ คือ

1. การเตรียมและวางแผนการประเมินเพื่อทบทวน
2. ทำการประเมินเพื่อทบทวน
3. รายงานผลการประเมิน
4. ตรวจ - ติดตามผลการแก้ไขปัญหา

เอกสารหมายเลข 6/1

**แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินเพื่อทบทวนของโรงเรียน
โรงเรียนวัดช้างเผือก**

.....

ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ หรือ ✕ ตามความคิดเห็นของท่าน ลงหน้าข้อความต่อไปนี้

- 1. เป็นการหาข้อบกพร่องให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- 2. เป็นการทำงานเสริมนอกเหนือจากงานประจำ
- 3. เป็นการทำงานเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว
- 4. เป็นงานของทุกคน ไม่ใช่สร้างผลงานของใคร
- 5. ควรทำอย่างไว้หน้าซึ่งกันและกัน
- 6. เป็นงานที่ทุกคนต้องทำด้วยความเต็มใจและอยากทำ
- 7. เป็นงานที่ต้องทำให้ถูกต้องตามหลักการและผู้ที่ต้องมีความรู้เรื่อง
การประเมิน
- 8. เป็นการทำงานในกลุ่มคนที่ได้รับการมอบหมายโดยเฉพาะ
- 9. ไม่ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง
- 10. ผลการประเมินควรรับรู้เฉพาะกลุ่มผู้ที่ประเมิน
- 11. ใช้คนละมาตรฐานกับการประเมินภายนอก
- 12. เป็นการประเมินเพื่อรอรับการประเมินจากภายนอก
- 13. เป็นการสะท้อนความพร้อมในการประเมินจากภายนอก

แบบบันทึกการประเมินตนเองของครูด้านคุณภาพกระบวนการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการ/ขั้นตอนตามระบบ	ตัวชี้วัดระบบ	การปฏิบัติ ตามตัวชี้วัด		ระดับคุณภาพของการปฏิบัติ ตามวิธีการมาตรฐาน			หมายเหตุ
		ปฏิบัติ	ไม่ได้ ปฏิบัติ	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
1. ศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	- ร้อยละของครูที่มีความตระหนักรู้เข้าใจระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน						
2. แต่งตั้งกรรมการ	- ร้อยละของครูที่เข้าร่วมประชุม - ร้อยละของครูผู้สอนที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูที่ปรึกษา						
3. กรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	- ร้อยละของนักเรียนที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา รู้จัก นักเรียนเป็นรายบุคคล						
4. การคัดกรองนักเรียน	- ร้อยละของนักเรียนที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา สามารถคัด กรองนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาได้						
5. การส่งต่อ	- ร้อยละของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาและได้รับการส่งต่อ						
6. การประเมินผลรวม	- ร้อยละของกิจกรรมที่ได้รับการวิเคราะห์การบวนการและ ผลผลิต						
7. การรายงานผลระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	- ข้อมูลในระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน						

เกณฑ์การประเมิน

ดี หมายถึง ร้อยละ 75 ขึ้นไป ของจำนวนนักเรียน/ผู้ปกครองที่ครูปฏิบัติ

พอใช้ หมายถึง ร้อยละ 50 - 74 ขึ้นไป ของจำนวนนักเรียน/ผู้ปกครองที่ครูปฏิบัติ

ปรับปรุง หมายถึง ต่ำกว่าร้อยละ 49 ของจำนวนนักเรียน/ผู้ปกครองที่ครูปฏิบัติ

แบบบันทึกการประเมินตนเองของทีมทำ (ครู) ด้านผู้เรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานด้านผู้เรียน	ตัวชี้วัด	การปฏิบัติ ตามตัวชี้วัด		ระดับคุณภาพของการปฏิบัติ ตามวิธีการมาตรฐาน			หมายเหตุ
		ปฏิบัติ	ไม่ได้ ปฏิบัติ	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
1. ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและปฏิบัติตาม ระบอบประชาธิปไตย	1. เคารพและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติ และผู้ใหญ่						
	2. รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพในสิทธิเสรีภาพ ของผู้อื่น						
	3. มีความรู้และปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เป็นปัญหาของ สังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข						
	4. ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น						
	5. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์						
2. ผู้เรียนรู้จักตนเอง ฟังตนเองได้ มี บุคลิกภาพที่ดี	1. รู้ถึงความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง และพยายาม ปรับปรุงตนเอง						
	2. เป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่าง เหมาะสมและให้เกียรติผู้อื่น						
	3. รู้กาลเทศะในการใช้คำพูด กิริยามารยาทและการแต่งกาย						
	4. สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทางตัดสินใจ และ แก้ปัญหาของตนเองได้ (เฉพาะระดับมัธยมศึกษาและ อาชีวศึกษา)						

มาตรฐานด้านผู้เรียน	ตัวชี้วัดระบบ	การปฏิบัติ ตามตัวชี้วัด		ระดับคุณภาพของการปฏิบัติ ตามวิธีการมาตรฐาน			หมายเหตุ
		ปฏิบัติ	ไม่ได้ ปฏิบัติ	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
3. ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และ สุขภาพจิตที่ดี	1. มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน						
	2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน						
	3. ร่างกายแข็งแรง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อน บุคคล ทั่วไป						
	4. รู้จักดูแลสุขภาพและป้องกันตัวเองไม่ให้เกิด อุบัติเหตุ						
4. ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ และสิ่งมอมเมา	1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่ง มอมเมา						
	2. ไม่เสพสิ่งเสพติดและปลอดจากสิ่ง มอมเมา และไม่ แสวงหาผลประโยชน์						

เกณฑ์การประเมิน

ดี หมายถึง

พอใช้

ปรับปรุง

ระดับคุณภาพของการปฏิบัติ

นักเรียนปฏิบัติได้ร้อยละ 75 ขึ้นไป

หมายถึง นักเรียนปฏิบัติได้ร้อยละ 50 - 74

หมายถึง นักเรียนปฏิบัติได้ต่ำกว่าร้อยละ 49

แบบบันทึกการประเมินเพื่อทบทวนของคณะกรรมการการประเมินด้านผู้เรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

[illegible]

มาตรฐานด้านผู้เรียน	วิธีการ/แหล่งข้อมูล					การดำเนินการ		ระดับคุณภาพนักเรียน		
	ปริมาณ	คุณภาพ								
	ตรวจสอบบันทึกที่ทำไว้	วิเคราะห์เนื้อหาจากบันทึก	สังเกตการปฏิบัติตามวิธีการ	สัมภาษณ์ครู	สัมภาษณ์นักเรียน	ดำเนินการ	ไม่ได้ดำเนินการ	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
4. ผู้เรียนปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา - รู้และเข้าใจในโทษของยาเสพติด - ไม่เสพสิ่งเสพติด										

เกณฑ์การประเมิน

ดี หมายถึง
พอใช้
ปรับปรุง

ระดับคุณภาพของการปฏิบัติ

นักเรียนปฏิบัติได้ร้อยละ 75 ขึ้นไป
 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติได้ร้อยละ 50 - 74
 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติได้ต่ำกว่าร้อยละ 49

แบบบันทึกการประเมินเพื่อทบทวนของคณะกรรมการการประเมินด้านปัจจัยตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานด้านผู้เรียน	วิธีการ/แหล่งข้อมูล					การดำเนินการ		ระดับคุณภาพนักเรียน		
	ปริมาณ	คุณภาพ								
	ตรวจสอบบันทึกที่ทำไว้	วิเคราะห์เนื้อหาจากบันทึก	สังเกตการปฏิบัติตามวิธีการ	สัมภาษณ์ครู	สัมภาษณ์นักเรียน	ดำเนินการ	ไม่ได้ดำเนินการ	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
ครูมีจิตวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม										
1) ครูมีความเอื้ออาทรเข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคน										
2) ครูมีมนุษยสัมพันธ์ ควบคุมอารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น										
3) ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตน ใ้กับการพัฒนาผู้เรียน										
4) ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติ บุคลิกภาพ										
5. ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู										

เกณฑ์การประเมิน

1. เชิงปริมาณ พิจารณาตรวจสอบจากการบันทึกการทำงาน เช่น
 - ทำ/ไม่ทำ
 - นับจำนวน/ร้อยละ
2. เชิงคุณภาพ พิจารณาโดยวิธีการทำงานเป็นแนวทางและตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูล ดังนี้
 - อ่านบันทึกมาตรฐานของครูที่ทำไว้
 - สัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวิธีการมาตรฐาน
 - สัมภาษณ์ผู้เรียนเกี่ยวกับการได้รับการปฏิบัติตามวิธีการมาตรฐาน

(เอกสารหมายเลข 6/6)

แบบบันทึกการประเมินเพื่อทบทวนของคณะกรรมการประเมิน
ด้านการบริหารคุณภาพ

ตอนที่ 1

มิติ/องค์ประกอบ	ระดับคุณภาพ			ร่องรอย
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
1. ด้านการบริหารระบบคุณภาพ				
1.1 การวางระบบ (ขั้นตอน วิธีการ บันทึก ตัวชี้วัด เกณฑ์)				
1.2 ทำตามระบบ (ขั้นตอน วิธีการ บันทึก เรียนรู้ระบบ และทีม)				
1.3 การประเมินระบบ (เวลา การมีส่วนร่วม และรายงาน)				
1.4 การปรับปรุงระบบ (การใช้ผลการพัฒนาคุณภาพต่อเนื่องและทีม)				
2. ด้านผลลัพธ์				
2.1 เกณฑ์				
2.2 แนวโน้ม				

ตอนที่ 2

[illegible]

(เอกสารหมายเลข 6/7)

แบบสรุปผลการประเมินเพื่อทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ระดับชั้น.....

รายการ	ผลการประเมินตนเอง ของครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา			ผลการประเมิน ของคณะกรรมการ			หมายเหตุ
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
1. ด้านคุณภาพระบบ							
1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล							
1.2 การคัดกรองนักเรียน							
1.3 กิจกรรมโฮมรูม							
1.4 การประชุมผู้ปกครอง							
1.5 การป้องกันและแก้ไขปัญหา พฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมี ปัญหา							
1.6 การส่งต่อนักเรียน							
2. ด้านผลผลิต							
2.1 นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน และสังคม และปฏิบัติ ตามระบอบประชาธิปไตย							
2.2 นักเรียนรู้จักตนเอง ฟังตนเอง ได้ มีบุคลิกภาพที่ดี							
2.3 นักเรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี							
2.4 นักเรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้ โทษและสิ่งมอมเมา							
3. ด้านผลลัพธ์ครู							
3.1 ครูมีวิญญูณความเป็นครู มี คุณธรรม จริยธรรม							
3.2 ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจ เอา ใจใส่นักเรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอ							

รายการ	ผลการประเมินตนเอง ของครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา			ผลการประเมิน ของคณะกรรมการ			หมายเหตุ
	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
3.3 ครูมีมนุษยสัมพันธ์ ควบคุม อารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่น							
3.4 ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนา ผู้เรียน							
3.5 ครูวางตนเหมาะสมเป็น แบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติ บุคลิกภาพ							
3.6 ครูมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู							

ลงชื่อ..... ประธานคณะกรรมการประเมิน
(.....)

ลงชื่อ..... กรรมการ
(.....)

ลงชื่อ..... กรรมการ
(.....)

บทที่ 5

สรุปผลการจัดทำคู่มือ

ในการศึกษาเพื่อจัดทำคู่มือครู การดำเนินการตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำและประเมินคู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก สำหรับครูอาจารย์ สามารถใช้เป็นคู่มือครูในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสำหรับผู้บริหารใช้เป็นคู่มือในการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน การดำเนินการผู้จัดทำดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ เอกสาร ตำรา คู่มือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากสภาพจริงโรงเรียนวัดช้างเผือก

ตอนที่ 2 กำหนดโครงร่างและรูปแบบของคู่มือ โดยอาศัยข้อมูลที่ศึกษามา

ตอนที่ 3 ขั้นตอนการปรับปรุงคู่มือ โดยผู้จัดทำได้นำร่างของคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วนำไปจัดทำคู่มือ

ตอนที่ 4 ขั้นตอนสอบคู่มือ ทำการทดสอบคุณภาพของคู่มือโดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมทั้งเนื้อหา ภาษาและการนำไปใช้ และให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษานำไปใช้

ตอนที่ 5 ขั้นตอนการจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์ จากการตรวจสอบและนำไปใช้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วผู้จัดทำนำกลับมาแก้ไขปรับปรุงแล้วจัดเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์เป็นขั้นตอนสุดท้าย

จากการจัดทำคู่มือดังกล่าวมีผลพวงสรุปได้ดังนี้

1. ได้คู่มือ การดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดช้างเผือก ซึ่งมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา 4) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 5) การส่งต่อ 6) การประเมินทบทวน

2. ได้คู่มือการดำเนินงานตามกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่นำไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนได้

3. จากการประเมินความเหมาะสมของคู่มือพบว่ามีความเหมาะสม มีความถูกต้องทั้งด้านเนื้อหา ภาษาและขั้นตอนการนำไปใช้มีความเหมาะสม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา. (2538). “การบริหารและการทำงานเชิงระบบ” แนวทางการพัฒนางานนิเทศ
งานบริหารและการจัดการของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา. เอกสารทางวิชาการ ฝ่าย
นิเทศ .
- กรมวิชาการ. (2545). กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการแนะแนว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมสามัญศึกษา. (2544). เอกสารคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ :
หน่วยศึกษานิเทศก์.
- กรมสุขภาพจิต. (2546). คู่มือการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อสร้างสุขภาวะ
และจริยธรรม. (ฉบับร่าง). กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมสุขภาพจิต. (2544). คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสำหรับครู.
กรุงเทพฯ : ยูเนสโสมเมจกรุ๊ป.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา.
กรุงเทพฯ : ยูไนเต็โปรดักชั่น.
- เกษม วัฒนชัย. (2545). การพัฒนาคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ : พัฒนากฎหมายการศึกษา.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธ์. (2542). รายงานการวิจัย การศึกษา และจัดทำคู่มือ
ปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่น ในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มส.)
กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2520). ระบบสื่อการสอน. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติรี สารัญญ. (2543). คนสอนคน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ดำรง ประเสริฐกุล. (2542). การบริหารกิจการนักเรียน. คณะครุศาสตร์. สถาบันราชภัฏ
พิบูลสงคราม.
- ทรรศनीย์ แก้วจันทร์. (2541). การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์เกี่ยวกับ
การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษามัธยมศึกษา
เขตการศึกษาที่ 11 วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- นิวัตร นาเคเวช. (2540). กลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.
- ธีระ แทนศิริ. (2541). ปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- บรรจง จันทมาศ. (2541). ระบบบริหารงานคุณภาพ ISO 9000 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี(ไทย-ญี่ปุ่น).
- บันลือ พุกกะวัน. (2537). เทคนิคและประสบการณ์การเขียนตำราทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญเกื้อ คอระหาเวช. (2530). นวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยาการพิมพ์
- ประดับ เรืองมาลัย. (2542). หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน ; และคนอื่นๆ. (2539). เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ เกษรแพทย์. (2544). เอกสารประกอบการสอน การวางแผนการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มันทนา และรังสรรค์ เพ็งหนู. (2545). ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. ศึกษาพิเศษ. งานแนะแนว. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. เขตการศึกษา 5.
- มงคล ลีลาธนากร. (2546). คู่มือประกอบการสอนหลักสูตรการใช้โปรแกรมประมวลผลคำ ของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลดา พรรณราย. (2545). รวมพลังสร้างคุณภาพให้องค์กร. กรุงเทพฯ : ไพลิน
- ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ และคนอื่นๆ. (2535). เส้นทางก้าวหน้าของข้าราชการครู : คู่มือการจัดทำผลงานทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : ประดิพัทธ์การพิมพ์.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. (2546). เรียนรู้สู่คุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัย และพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา.
- สมพงษ์ กล้าวิกรณ์. (2541). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมพร พุดตาล เบ็ทซ์. (2539, ธันวาคม). การจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (ฉบับพิเศษ) : 88-95.
- สมภาพ เจริญขุนทด. (2542). เอกสารประกอบการสอนรายวิชากิจกรรมร่วมหลักสูตร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
- สมมาตร ปรงสุวรรณ. (2545). การพัฒนาคู่มือครูในโรงเรียนทหารช่าง. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เพื่อปัญหาคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. เขตการศึกษา 5.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *คู่มือการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. เขตการศึกษา 5.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *ช่วยศิษย์ฝ่าวิกฤตสู่นาคต*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. เขตการศึกษา 5.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2547). (2547). *คู่มือวิทยาการเครือข่ายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
สุรพงศ์ ขวัญศรี. (2541). *การศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ในเขตการศึกษา 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อนุชิต เจริญจำเริญ. (2545). *คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เอกวุฒิ ไกรมาก. (2541). *การสร้างคู่มือในการจัดหาและใช้ประโยชน์วิทยากรท้องถิ่น สอนวิชาช่างอุตสาหกรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

Cockman , Daniel Atlas.(1989). *The Relationship of School Size and The Socioeconomic Status, Ethnic Origin Gender, and Employment Status of Students on Extent of Participation involvement in Student Activities in Selected North Carolina High School*. Thesis Abstracts international. (Online).Available:[http:// thailis.uni.th/dao/detail.nsp](http://thailis.uni.th/dao/detail.nsp).

Hunter, Robert Samuel. (1982) *A Study of Priorities and Achievement of Selected Objectives for a Student Activities Program in Suburban High School District*. Thesis Abstracts International. (Online). Available:[http:// thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp](http://thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp).

Richardson, Margaret Worthington. (1983). *An Investigation of The Impact of Enrollment Decltne on Instruction and Student Activity Programs in Virginia High Schools*. Thesis Abstracts International.(Online). Available:[http:// thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp](http://thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp).

Sharply, Robert. (1983). *West Falls High School Model for Change : Student Activities*.

Thesis Abstracts International (Online) Available:[http:// thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp](http://thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp).

Shickell, Fredi. (1984). *An Analysis of The Time and Time – Related Resource*

Utilization of Student Activities in Selected Nebraska Secondary School.

Thesis Abstracts International. (Online) Available:[http:// thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp](http://thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงสร้างของเครื่องมือ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงร่างของเครื่องมือ

1. ดร.จันทนา นนทิกกร	ตำแหน่ง คีษานิเทศก์ (คศ.2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
2. อาจารย์ดำรงส อินจันทร์	ตำแหน่ง คีษานิเทศก์ (คศ.2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
3. อาจารย์รัชชัย บุญยะบูรณ์	ตำแหน่ง คีษานิเทศก์ (คศ.2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
4. นางสาวสายใจ เจียมสุวรรณ	ตำแหน่ง คีษานิเทศก์ (คศ.2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม

ภาคผนวก ข.

ผู้เชี่ยวชาญทดสอบความเหมาะสมของคู่มือก่อนนำไปใช้

ผู้เชี่ยวชาญทดสอบความเหมาะสมของกลุ่มก่อนนำไปใช้

กลุ่มที่ 1 นักวิชาการ ประกอบด้วย

1. นางยุบล อันล้ำเลิศ	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย
จังหวัดสมุทรสงคราม
2. น.ส.พิไลลักษณ์ จำเมือง	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ (คศ.2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม
3. น.ส.สายใจ เจียมสุวรรณ	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ (คศ.2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม
4. นายสุชาติ เจียมจิตต์	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ (คศ.2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. นายประยูร สุพรรณอ่วม	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมสถิตีวราราม
จังหวัดสมุทรสงคราม
2. นายสุวิทย์ เอี่ยมล่อ	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมประสิทธิ์
จังหวัดสมุทรสงคราม
3. นายธัญญะ มั่นคง	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคู้สนามจันทร์
จังหวัดสมุทรสงคราม
4. นายปราโมทย์ คล้ายศิริ	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจุฬามณี
จังหวัดสมุทรสงคราม
5. นางประภา สุทธิเชษฐ์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองบางกก
จังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มที่ 3 ผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย

1. นางพิมพ์ผกา พุกประเสริฐ	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดช้างเผือก
จังหวัดสมุทรสงคราม
2. นางสุนันท์ ดันประเสริฐ	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดจุฬามณี
จังหวัดสมุทรสงคราม
3. นายสุนันท์ ฉายศรี	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดคู้สนามจันทร์
จังหวัดสมุทรสงคราม
4. นายสมชัย สุขพรั่งพร้อม	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนอนุบาลอัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

5. นายฉลอง เอี่ยมสมบูรณ์	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดธรรมสถิตีวราราม
จังหวัดสมุทรสงคราม
6. นางภิรมย์ เสือเดช	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดปากสมุทร
จังหวัดสมุทรสงคราม
7. นายอิทธิพล พวงประยงค์	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดดาวโด้ง
จังหวัดสมุทรสงคราม
8. นายคมวรรณ ฉันทานุรักษ์	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนบ้านเขตเมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม
9. นางจินตนา นุชศิริ	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนบ้านคลองบางกก
จังหวัดสมุทรสงคราม
10. นายธานินทร์ อินทร์อร่าม	ตำแหน่ง ครู (คศ.2) โรงเรียนวัดศรีสุวรรณคงคาราม
จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาคผนวก ค.
แบบสอบถามความคิดเห็น
ทดสอบความเหมาะสมของคู่มือ

ตัวอย่างแบบประเมินความเป็นไปได้ของคู่มือ

ทดสอบความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินงาน
ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดช้างเผือก

.....
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. () นักวิชาการ 2. () ผู้บริหารสถานศึกษา 3. () ผู้ปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน พร้อมทั้งเขียน
ข้อความเสนอแนะในกรณีที่เห็นควรปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

ข้อที่	รายการตรวจสอบ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย มากที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็นด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็นด้วย น้อย ที่สุด 1
1.	เนื้อหาสาระของคู่มือมีความเหมาะสม ในการนำไปใช้ในระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน					
2.	ขั้นตอนวิธีการคู่มือมีความเหมาะสม ในทางปฏิบัติ					
3.	วัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมในคู่มือมี ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน					
4.	จำนวนกิจกรรมมีความเหมาะสมในทาง ปฏิบัติ					
5.	โครงการจัดกิจกรรมของคู่มือ มีความ สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้					
6.	คู่มือมีวิธีการบันทึกและวิธีการวัดผล ประเมินผลที่ชัดเจน					
7.	คู่มือมีประโยชน์ต่อการบริหารงานตาม ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน สถานศึกษา					

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นายอร่าม เสือเดช
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2497
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	86/2 ซอยบางแก้ว ถนนเอกชัย ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวัดช้างเผือก(พัฒนคชาราชราษฎร์ศึกษา) ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2512	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรัทธาสมุทร อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
พ.ศ. 2515	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนการช่างสมุทรสงคราม อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
พ.ศ. 2516	ประกาศนียบัตรประโยคครูประถม (ป.ป.) วิทยาลัยครูนครปฐม จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. 2525	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
พ.ศ.2549	ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ